

Regional analyse

Nordland 2013

Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 37/2013

Tittel: Regional analyse Nordland 2013
Undertittel: Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon
TF-notat nr.: 37/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 29. januar 2014
ISBN: 978-82-7401-658-3
ISSN: 1891-053X
Pris: 190,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Regionale analyser 2013
Prosjektnr.: 20130140
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Nordland fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Vi har brukt attraktivitetsmodellen til å analysere arbeidsplass- og befolkningsutvikling i Nordland fylke. Vi har også lagt til kappitteler om NæringsNM, innovasjon og utdanning.



Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (Cand. Oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.



Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014.

Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelsen av den er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet, som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 29. januar 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSER	7
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	29
3. BEFOLKNING	39
4. BOSTEDSATTRAKTIVITET	46
5. NÆRINGS-NM	59
6. INNOVASJON	69
7. UTDANNING	80

Sammendrag

Nordland har hatt den svakeste befolkningsveksten av alle fylkene etter 2000. Årsakene til den svake veksten er at de strukturelle forholdene har vært ugunstige for Nordland i denne perioden. Nordland har en stor del av næringslivet i bransjer som har vært i nedgang. Samtidig er fylket geografisk fragmentert i mange små arbeidsmarkeder, som gjør det det er vanskeligere å konkurrere om bosettingen. Når vi ser på utviklingen i fylket på bakgrunn av de strukturelle forutsetningene, er Nordland egentlig attraktivt for både basisnæringer, besøk og som bosted.

Nordland har hatt en svak vekst i antall arbeidsplasser siden 2007. I 2012 falt antall arbeidsplasser i fylket. Årsaken til den svake arbeidsplassutviklingen er at næringslivet ikke vokser. Antall arbeidsplasser i næringslivet i Nordland har falt med nesten 1 500 siden 2007. Selv om utviklingen i sysselsettingen i næringslivet i Nordland er negativ, er den ikke dramatisk. Det er seks fylker hvor nedgangen har vært større i næringslivet enn i Nordland.

Utviklingen i næringslivet i Nordland har vært svak for alle næringstypene. Det er basisnæringene i fylket som har hatt svakest utvikling. Basisnæringene, som omfatter industri, primærnæringer og teknologiske tjenester, har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser på over ti prosent siden 2000. Mesteparten av denne nedgangen har kommet etter 2008. Den største nedgangen har kommet i naturbaserte næringer som omfatter blant annet landbruk, fiske og havbruk, men det har også vært nedgang i industrien. Nordland har, som de fleste fylker, hatt vekst i teknologiske tjenester, men denne næringen er for liten til å generere vekst som kompenserer for nedgang i de andre basisnæringene. Årsaken til nedgangen i basisnæringene i Nordland er at mesteparten av sysselsettingen har vært i bransjer med nedgang eller svak vekst, og at det har vært lite næringsliv i vekstbransjer. Når vi analyserer veksten i bransje for bransje, har faktisk Nordland en utvikling som er noe bedre enn bransjestrukturen skulle tilsi de ti siste årene.

Nordland har hatt en lavere vekst i besøksnæringene enn andre fylker. Besøksnæringene omfatter butikkhandel, overnatting, servering og ulike aktivitets- og opplevelsesnæringer. Det skyldes først og fremst av Nordland har hatt en svak befolkningsutvikling. Egen befolkning etterspør også tjenester fra besøksnæringene, og utviklingen i folketallet får derfor konsekvenser for besøksnæringene. Besøksnæringene har faktisk hatt en bedre utvikling i Nordland enn befolkningsutviklingen skulle tilsi. Det viser at Nordland har vært attraktiv for besøk.

Den siste viktige næringstypen er det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som blant annet forretningsmessig tjenesteyting, bygg og anlegg og transport. Det er bransjer som i mindre grad konkurrerer med næringsliv utenfor regionen. Disse næringene har hatt den svakeste utviklingen. Det kan nok forklares av at det er en generell lav vekst i fylket, som gjør at etterspørselen etter slike tjenester i fylket blir svak.

NHOs NæringsNM måler næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Nordland blir rangert som nummer 15 av de 19 fylkene i landet på den siste

målingen, som tar utgangspunkt i regnskapsåret 2012. Noen regioner på Helgeland, HALD og Mosjøregionen har imidlertid gjort det godt de siste årene.

Nordland har en liten andel innovative bedrifter i forhold til de andre fylkene. Det er også et resultat av bransjestrukturen i næringslivet, hvor det er forholdvis liten andel av bedrifter i bransjer med mye innovasjon. Når vi justerer for bransjestrukturen, er andelen innovative bedrifter i Nordland på høyde med resten av landet. Ofoten skiller seg ut og har imidlertid svært høy andel innovative bedrifter, faktisk høyest av alle regionene i landet.

Næringslivet i Nordland har en lav andel av arbeidstakere med høyere utdanning. Andelen med minst tre års utdanning i næringslivet i Nordland er den laveste av alle fylkene.

Befolkningen i Nordland har vokst siden 2007, etter at det var nedgang fra 2000 til 2007. Årsaken til det er at innvandringen til Norge økte fra 2007, og innvandringen har vært ganske jevnt fordelt i landet. Nordland har ganske høy netto utflytting til andre fylker, og lavere fødselsoverskudd enn andre fylker. Innvandringen til Nordland blitt sterkere det siste året, særlig i 2013. Etersom mesteparten av innvandringen er arbeidsinnvandring, kan det være et tegn på at arbeidsplassveksten i fylket er på vei opp.

Nordland har en svakere nettoflytting, innvandringen inkludert, enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det kan forklares av at det er mange små og isolerte arbeidsmarkeder i fylket. Det er et strukturelt forhold som påvirker flyttestrømmene negativt. Når vi analyserer nettoflyttingen til fylke på bakgrunn av både arbeidsplassvekst og strukturelle forhold, er nettoflyttingen faktisk litt bedre enn forventet. Det viser at kommunene i Nordland er attraktive som bosteder, og at utflyttingen til andre deler av landet kommer av svak arbeidsplassvekst og ugunstige strukturelle forhold. Bostedsattraktiviteten har blitt spesielt mye bedre den siste treårsperioden. De fleste regionene i Nordland fremstår som attraktive som bosted de siste tre årene.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

1.1 Antall arbeidsplasser

Det var 70 119 arbeidsplasserⁱ i privat sektor i Nordland i 2012. Dette er en oppgang på 3 421 arbeidsplasser fra 2000. Antall arbeidsplasser i privat sektor holdt seg jevnt frem til 2005. Så var det en økning frem til 2008, og en svak nedgang deretter.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor var 45 656 i 2012. Dette er en oppgang på 3 976 arbeidsplasser fra 2000.

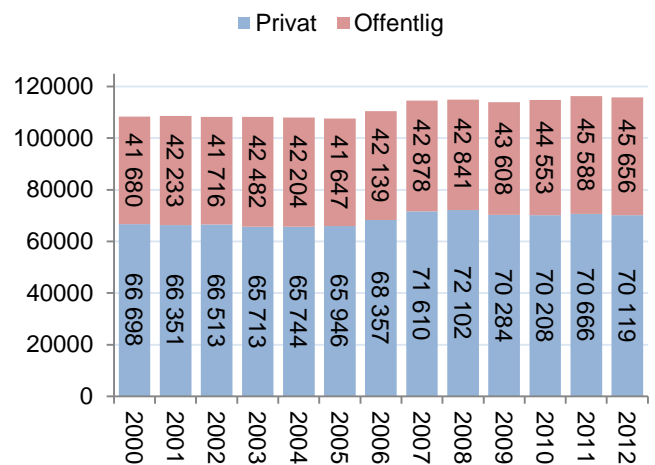
Privat sektor utgjorde 60 prosent av alle arbeidsplassene i 2012. På landsbasis utgjør privat sektor 70 prosent av arbeidsplassene.

I figur 2 ser vi hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser i fylkene har vært siden 2000, når vi sammenlikner utviklingen med veksten på landsbasis. Veksten på landsbasis er indeksert til å være lik 100 i hele perioden. På den måten kan vi se hvordan veksten i fylkene har avvekset fra den nasjonale veksten siden 2000.

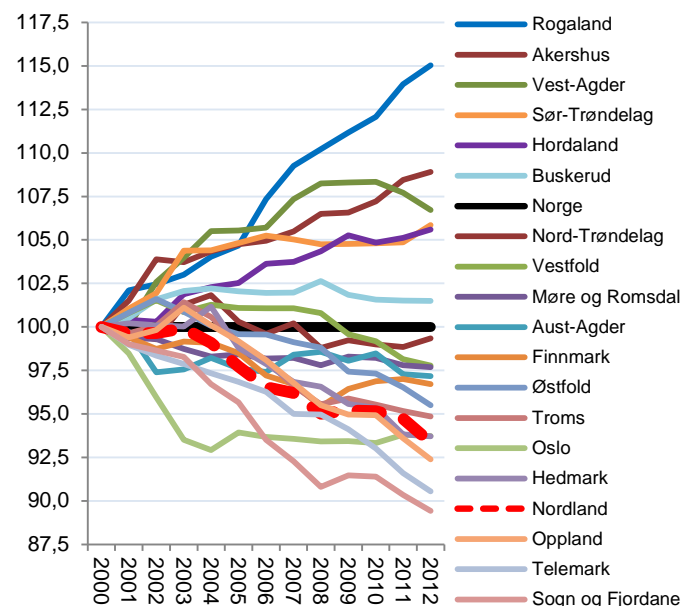
Ikke overraskende har Rogaland vokst mest i landet siden 2000. Akershus og Vest-Agder har også hatt over gjennomsnittet høy vekst.

I Nordland var veksten lik veksten på landsbasis frem til 2003. Deretter har veksten vært lavere i Nordland enn nasjonalt. Forskjellen mellom veksten i Nordland og veksten nasjonalt har blitt større siden 2010.

Oppland, Telemark og Sogn og Fjordane har hatt en dårligere arbeidsplassutvikling enn Nordland.



Figur 1: Antall arbeidsplasser i Nordland i offentlig og privat sektor fra 2000 til 2012.



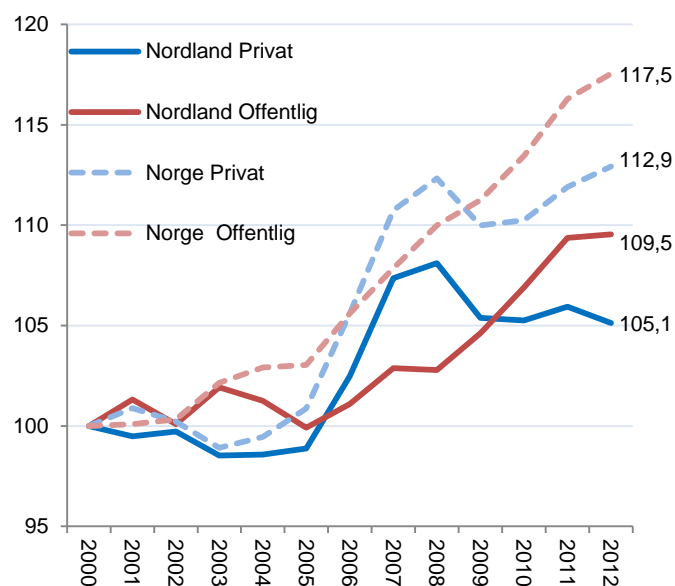
Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser i fylkene, i forhold til utviklingen i Norge fra 2000 til og med 2012.

I figur 3 ser vi den indekserte utviklingen i antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Nordland. Denne er sammenliknet med tilsvarende utvikling for hele landet i samme periode.

Privat sektor vokste med 5,1 prosent mellom 2000 og 2012. På landsbasis var veksten 12,9 prosent.

Offentlig sektor i Nordland vokste med 9,5 prosent. På landsbasis var veksten 17,5 prosent.

I Norge har det på ny vært vekst i privat sektor etter en liten knekk i finanskrisen 2008. I Nordland har utviklingen stabilisert seg, men det har ikke vært vekst, slik det har vært på landsbasis.



Figur 3: Utvikling i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2012, alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

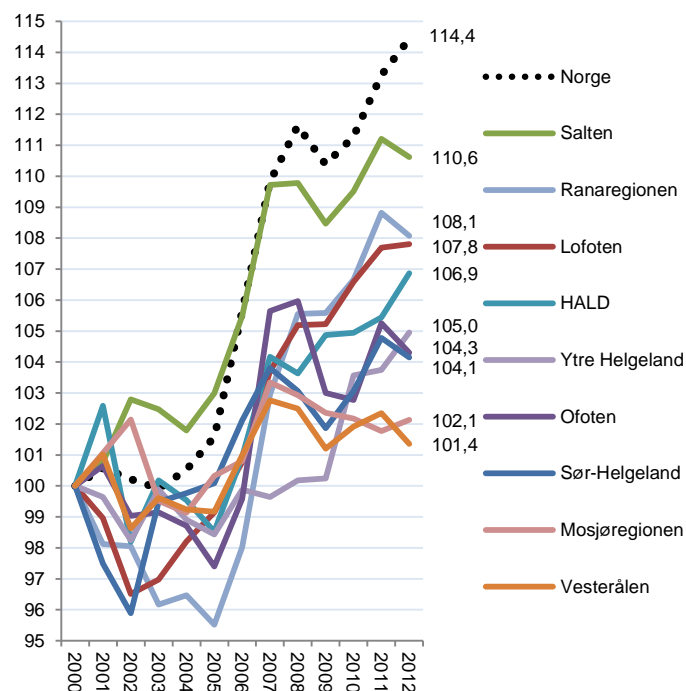
I figur 4 ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i de enkelte regionene i Nordland. (Regioninndelingen vises på siste side.) Dette er sammenliknet med arbeidsplassutviklingen nasjonalt.

Ingen av regionene i Nordland har hatt en sterkere vekst i antall arbeidsplasser enn det som har gjeldt nasjonalt. Salten hadde høyere vekst enn landet som helhet frem til 2005, og veksten var lik Norges vekst frem til 2007. Deretter har det fortsatt vært vekst i Salten, men den har vært lavere enn den nasjonale veksten. I 2012 var det 10,6 prosent flere arbeidsplasser i Salten enn det var i 2000.

Ranaregionen har vokst med 8,1 prosent. Ranaregionen opplevde en arbeidsplassnedgang på nesten 5 prosent mellom 2000 og 2005, men veksten etter 2005 har vært veldig sterk.

Lofoten har vokst med 7,8 prosent. HALD vokste med 6,9 prosent.

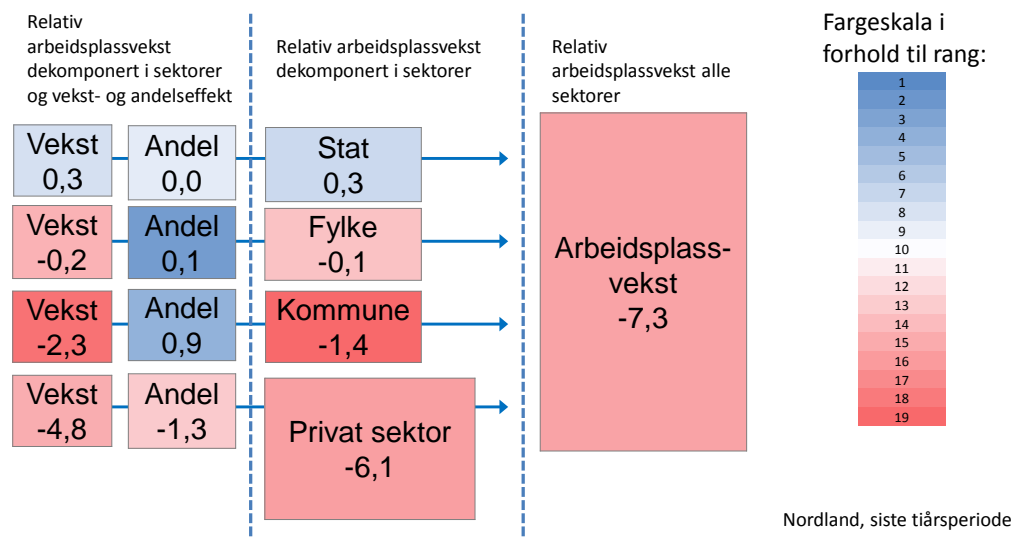
Mosjøregionen og Vesterålen har vokst med 2,1 og 1,4 prosent. Dette er lavt relativt til den nasjonale veksten.



Figur 4: Arbeidsplassutviklingen (alle sektorer) i de enkelte regionene i Nordland fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.2 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Nordland med følgende modell:



Figur 5: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Nordland og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Nordland. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 19 fylkene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I diagrammet over har vi forsøkt å illustrere hvordan arbeidsplassveksten i Nordland har avviket fra arbeidsplassveksten i landet i den siste tiårsperioden.

I Nordland har arbeidsplassveksten vært 7,3 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Bidraget til denne relative nedgangen kommer fra fylkeskommunal, kommunal og privat sektor. Statlig sektor har vokst og bidratt positivt til arbeidsplassutviklingen.

Det er privat sektor vi fokuserer mest på når vi studerer regional utvikling. Privat sektor har utgjort nesten hele bidraget (-6,1) til den relative arbeidsplassnedgangen på 7,3 prosentpoeng. Dette skyldes først og fremst en svak veksteffekt (-4,8), men også en svak andelseffekt (-1,3).

Andelen arbeidsplasser i fylkeskommunal og kommunal sektor har derimot vært større enn andelen nasjonalt (blå bokser i midten), dvs. at andelseffekten har vært positiv, og da har veksten i antall arbeidsplasser i disse sektorene bidratt relativt mer til den samlede veksten i Nordland enn nasjonalt.

Kanskje viktigere enn å se på verdiene av tallene i figuren over er det å merke seg fargene. Dersom fargen på boksen er hvit, er nivået likt som for medianfylket. Dersom den er blå, er nivået over medianverdien, og dersom rød er den under medianverdien.

Det kan også være lurt å merke seg om tallene er negative, positive eller lik null. Dersom tallet er negativt, er nivået lavere enn landsgjennomsnittet i samme tiårsperiode. Dersom det er lik null, er det likt landsgjennomsnittet, og dersom tallet er positivt, er verdien høyere enn landsgjennomsnittet i samme periode.

1.3 Utvikling i næringslivet

Vi har sett hvordan de ulike sektorene har bidratt til arbeidsplassutviklingen i Nordland. Det er utviklingen i privat sektor som er mest interessant å analysere, fordi den er størst, fordi den svinger mest, og fordi det gjerne er næringsutviklingen som er målet for regionalt utviklingsarbeid.

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom ulike områder, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser på stedet vi analyserer og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og vi kan se hvordan veksten i de enkelte fylkene er i forhold til andre fylker i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, målt som differanse mellom prosentvis vekst i fylket og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i fylkene.

Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	prog snitt	Trend
Rogaland	3,4	0,4	0,2	0,6	0,3	2,8	2,4	0,9	0,7	1,3	2,4	1,0	1,4	0,1
Akershus	1,2	3,8	0,3	0,8	0,6	-0,5	0,3	1,3	0,1	1,3	1,1	0,3	0,6	0,1
Hordaland	0,9	1,0	1,1	0,5	0,6	1,3	0,6	-0,2	1,1	-0,2	0,3	0,4	0,4	-0,1
Vest-Agder	0,0	2,5	1,5	1,1	0,4	1,6	1,5	1,8	0,5	-0,4	-1,1	-0,8	0,2	-0,3
Sør-Trøndelag	5,9	-3,2	0,8	-0,7	0,6	-0,3	-0,6	-0,1	0,4	0,1	-0,1	1,1	0,2	0,0
Finmark	-2,1	1,2	1,1	-0,8	0,3	-0,7	-0,7	-1,1	1,7	0,2	0,7	0,1	0,1	0,0
Oslo (Fylke)	-1,5	-3,7	-2,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,6	-0,1	0,3	-0,5	0,6	0,8	0,1	0,2
Buskerud	0,3	0,8	1,1	0,8	0,0	-0,5	0,1	1,2	-1,8	0,8	0,6	-0,7	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,7	0,4	2,9	0,4	0,0	-0,7	0,8	-1,4	0,5	-0,2	0,0	-0,6	-0,1	-0,2
Møre og Romsdal	-1,0	-0,4	-0,6	-0,8	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5	0,1	-1,0	-0,5	-0,1	0,0
Aust-Agder	-1,3	-1,3	-0,6	1,6	0,3	1,2	1,1	0,1	-0,6	0,3	-1,6	-1,2	-0,2	-0,2
Vestfold	-0,2	1,4	-0,7	0,9	-0,5	-0,6	0,5	-0,6	-0,9	-0,5	-1,9	-0,6	-0,7	-0,1
Nordland	-1,3	0,9	0,1	-0,5	-1,2	-1,0	0,0	-0,8	-0,4	-0,4	-0,8	-1,8	-0,8	-0,1
Troms	-1,8	1,3	1,8	-0,8	-1,7	-1,8	-1,3	-1,2	0,0	-1,3	-0,8	-0,4	-0,9	-0,1
Østfold	0,2	1,6	-1,0	-1,1	-0,3	-0,2	-0,1	-1,3	-1,4	-0,7	-0,9	-1,8	-1,0	-0,1
Sogn og Fjordane	-2,1	-0,2	0,9	-2,6	-1,1	-2,1	-2,1	-1,2	0,2	-0,1	-1,6	-1,3	-1,1	0,0
Telemark	-1,8	0,0	-0,8	-0,8	-0,7	-0,4	-2,2	-0,2	-1,1	-1,2	-1,9	-0,9	-1,1	-0,1
Hedmark	-1,3	0,7	0,6	-0,4	-1,9	-1,4	-1,8	-0,8	-1,5	-1,3	-1,9	-0,7	-1,3	-0,1
Oppland	-1,7	0,9	1,0	-0,9	-0,6	-1,3	-0,6	-2,7	-0,5	-0,4	-1,7	-2,4	-1,3	-0,2

Fylkene er rangert etter såkalt progressivt gjennomsnittⁱⁱⁱ for de ti siste årene. Det er et gjennomsnitt der en i økende grad vektet siste års utvikling høyere. Rogaland, Akershus og Hordaland har hatt den beste utviklingen de siste årene. Innlandsfylkene Hedmark og Oppland har hatt den svakeste utviklingen.

Nordland har i snitt hatt en årlig vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor som er 0,8 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. I 2002 og 2003 var veksten i Nordland høyere enn veksten nasjonalt.

Det er spesielt det siste året, 2012, som har vært dårlig for Nordland relativt til landet som helhet. Da var veksten i antall arbeidsplasser 1,8 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt. Trenden, som viser retningen på utviklingen de siste årene, er negativ.

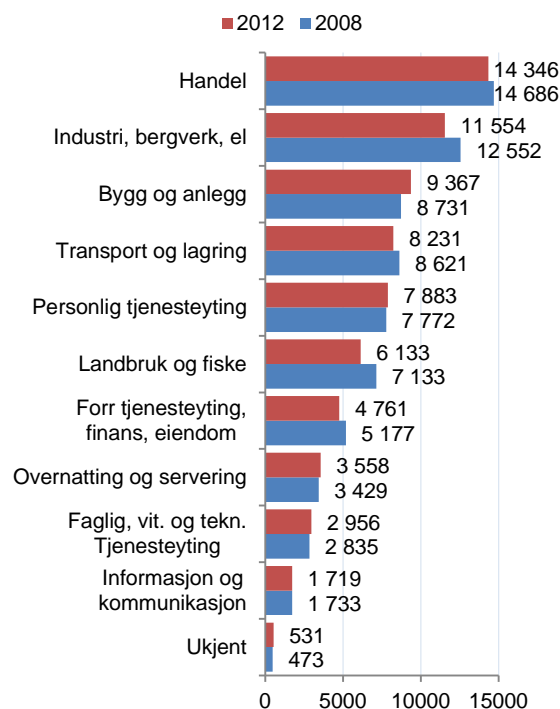
Nordland rangerer litt under medianfylket, men det er også en del fylker som har hatt en lavere vekst i det private næringslivet enn det Nordland har hatt.

1.4 Bransjer i næringslivet

Vi kan se på næringslivets sammensetning i bransjer, og bruker da den bransjeinndelingen som er mest vanlig, og som også SSB bruker i sine fremstillinger.

Handelen sysselsatte flest mennesker i 2012. Det var 14 346 arbeidsplasser i handelsnæringen i 2012. Dette er en svak nedgang fra 2008. Industrien sysselsatte 11 554 personer i 2012. Dette er en nedgang på nesten 1 000 personer siden 2008.

Bygg- og anleggsbransjen har vært i vekst, mens transport og næring har hatt en svak nedgang. Begge sysselsatte over 8 000 personer i 2012. Landbruk og fiske har hatt en nedgang på 1 000 arbeidsplasser mellom 2012 og 2008.



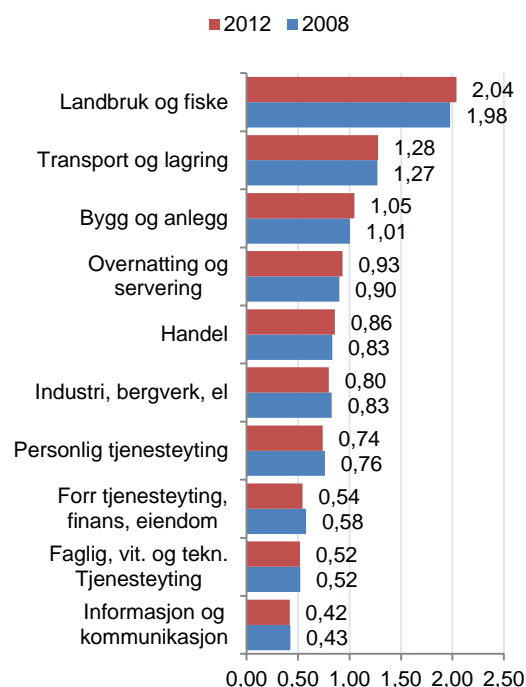
Figur 6: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Nordland i 2008 og 2012.

1.5 Bransjer og lokaliseringskvotienter

Vi så antallet sysselsatte i de ulike bransjene i figur 6, men det er også interessant å vurdere om Nordland har høye eller lave andeler i forhold til andre fylker. I figur 7 ser vi lokaliseringskvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1 er andelen den samme som Norge.

Landbruk og fiske sysselsetter dobbelt så mange i Nordland som i landet som helhet. Vi så i figuren over at antallet sysselsatte i landbruket og fisket har blitt redusert mellom 2008 og 2012. Derimot har *andelen* gått opp, fra 98 prosent over landsnivået i 2008 til 104 prosent over landsnivået i 2012.

Andelen sysselsatte i transportbransjen er 28 prosent høyere i Nordland enn nasjonalt. Bygg- og anleggsbransjen sysselsetter 5 prosent flere. Typiske kontoryrker som forretningsmessig tjenesteyting, finans, faglige og vitenskapelige tjenester og informasjon og kommunikasjon hadde en relativt lav sysselsettingsandel i 2012.



Figur 7: Andel arbeidsplasser i forhold til folketallet i Nordland i forhold til tilsvarende andel på landsbasis i 2008 og 2012.

1.6 Næringstyper

Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringene og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom- og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer på slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært ganske sterk.

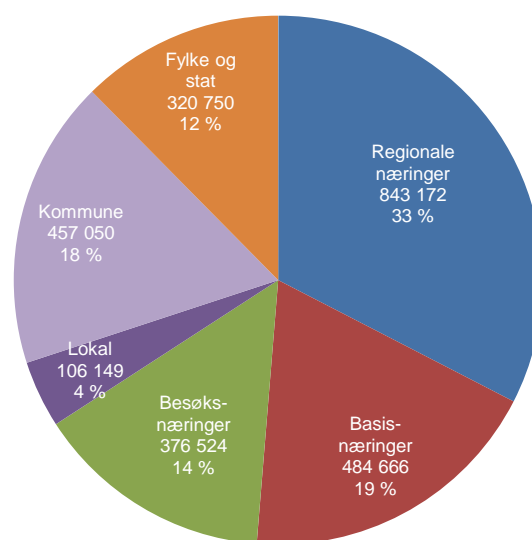
Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

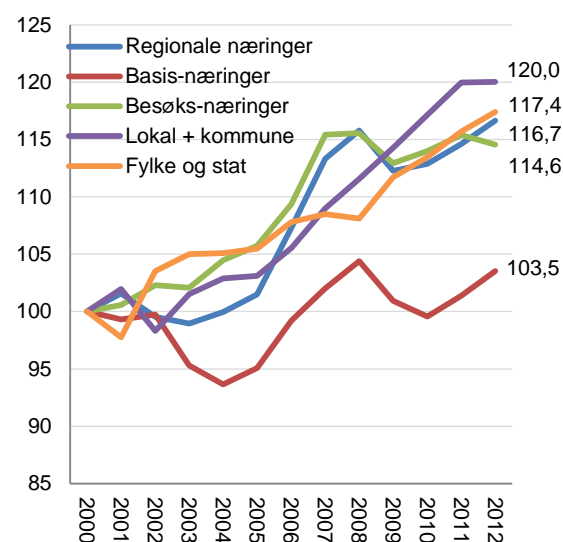
Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng med kommunal

sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunktorene.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i stat og fylke har vært litt høyere enn veksten i den totale sysselsettingen.



Figur 8: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge i 2012.



Figur 9: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.6.1 Næringstyper i Nordland

I figur 10 ser vi hvordan arbeidsplassene i de ulike næringstypene er fordelt i Nordland

De regionale næringene er størst. 26 prosent av arbeidsplassene var i disse næringene i 2012. Dette tilsvarer 30 538 arbeidsplasser. Andelen er derimot lavere enn andelen nasjonalt.

Basisnæringene utgjør også en mindre andel av arbeidsplassene i Nordland enn nasjonalt. 16 prosent av arbeidsplassene var i basisnæringene i 2012. Dette tilsvarer 18 262 arbeidsplasser.

Besøksnæringene utgjorde 15 prosent av arbeidsplassene i 2012. Dette tilsvarer 17 526 arbeidsplasser. Andelen er litt høyere enn den nasjonale andelen.

De lokale tjenestene utgjør en like stor andel i Nordland som på landsbasis. Fire prosent av arbeidsplassene var i denne sektoren i 2012. Det tilsvarer 4 713 arbeidsplasser.

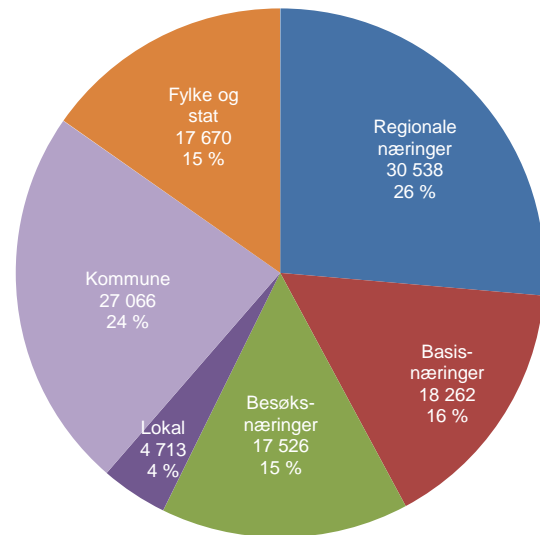
Kommunal sektor er forholdsvis stor. 24 prosent av arbeidsplassene var i denne sektoren i 2012. Dette tilsvarer 27 066 arbeidsplasser.

Fylkeskommunal og statlig sektor utgjorde 15 prosent av arbeidsplassene i 2012. Andelen er større enn andelen nasjonalt. Det var 17 670 arbeidsplasser i disse sektorene i 2012.

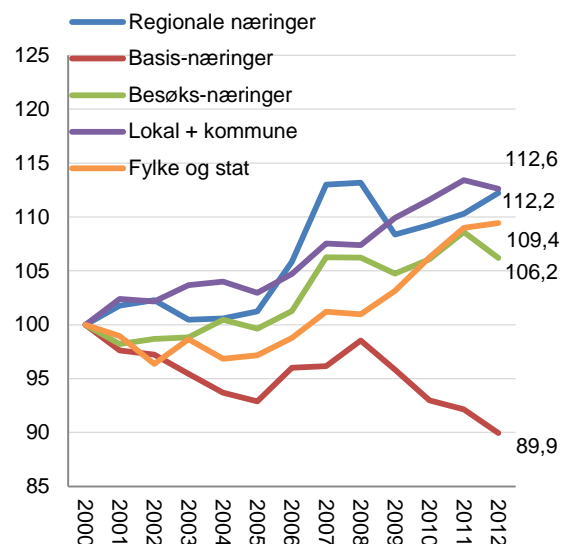
I figur 11 ser vi hvordan de ulike næringstypene i Nordland har utviklet seg siden 2000. 2000-nivået på antall arbeidsplasser er indeksert til å være lik 100. Skalaen i figuren ved siden av er lik som i tilsvarende figur på forrige side, slik at det skal bli lettere å sammenlikne utviklingen i Nordland med utviklingen nasjonalt.

De regionale næringene har vokst med 12,2 prosent. Besøksnæringene har vokst med 6,2 prosent, og basisnæringene har blitt redusert med 10,1 prosent.

Fylkeskommunal og lokal sektor (samlet) vokste mest mellom 2000 og 2012. Samlet sett vokste disse sektorene med 12,6 prosent. Antall arbeidsplasser i fylkeskommunal og statlig sektor vokste med 9,4 prosent.



Figur 10: Antall arbeidsplasser i ulike sektorene og næringstypene i Nordland i 2012.



Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Nordland fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.7 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrisyssetningen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

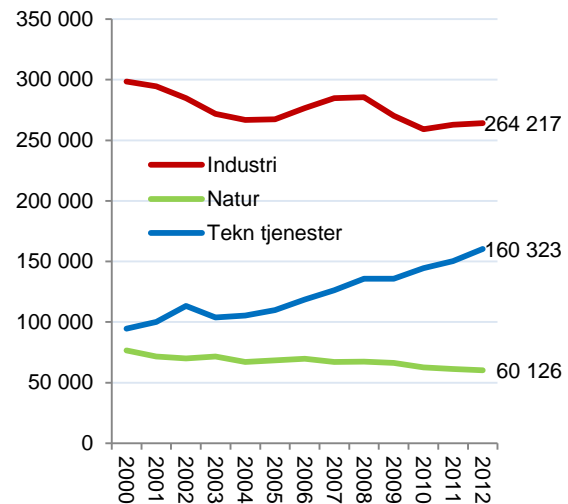
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

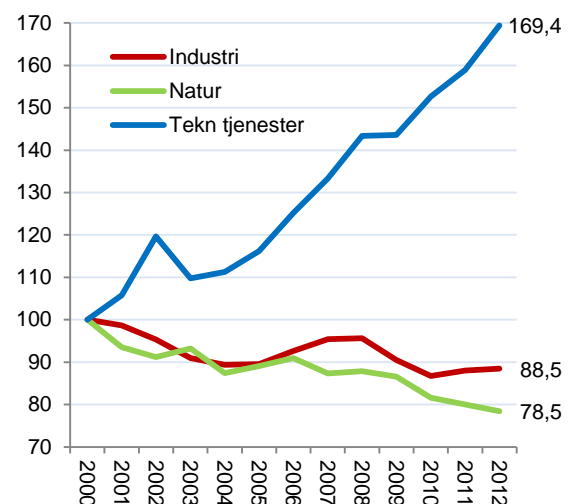
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 13. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.



Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.



Figur 13: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.

1.7.1 Basisnæringer i Nordland

Som i landet ellers er det industrien som sysselsetter flest i basisnæringene i Nordland. Det var 10 025 arbeidsplasser i industrien i 2012. Dette er en nedgang på 1 240 arbeidsplasser siden 2000.

De naturbaserte tjenestene er de nest største basisnæringene i Nordland. På landsbasis er de naturbaserte næringene minst. Det var 6 069 arbeidsplasser i de naturbaserte næringene i 2012. Dette er en nedgang på 1 707 arbeidsplasser siden 2000.

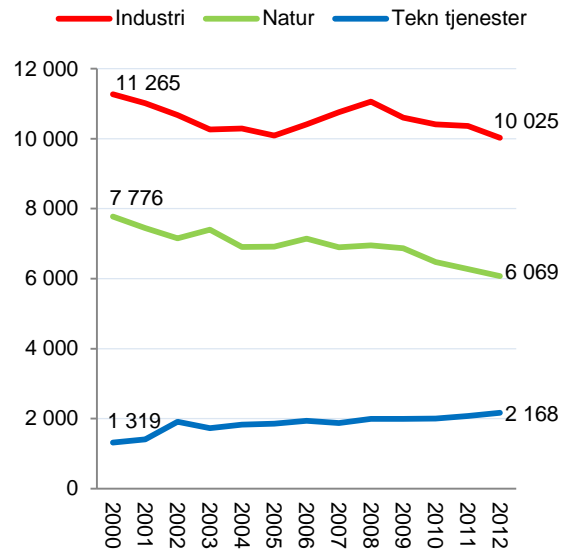
De teknologiske tjenestene er små. Det var bare 2 168 arbeidsplasser i disse næringene i 2012. Det er en oppgang på 849 arbeidsplasser siden 2000.

I figur 15 ser vi den relative utviklingen av veksten i de tre kategoriene siden 2000. 2000-nivået på antall arbeidsplasser er indekset til å være lik 100. Skalaen er lik som i tilsvarende figur på forrige side.

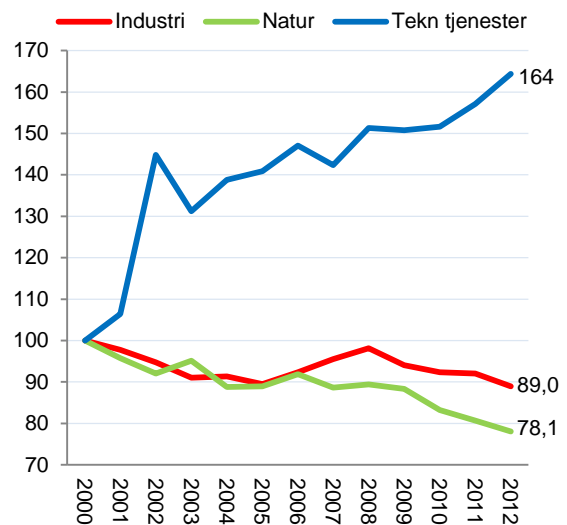
Siden de teknologiske tjenestene er små, gir små endringer store prosentvise utslag. Arbeidsplassveksten i de teknologiske tjenestene har vært på 64 prosent mellom 2000 og 2012. Veksten er nesten like stor som veksten nasjonalt.

Antall arbeidsplasser i industrien har blitt redusert med 11 prosent. Utviklingen er omtrent som utviklingen nasjonalt.

De naturbaserte næringene har blitt redusert med 12 prosent. En utvikling som er lik utviklingen på landsbasis.



Figur 14: Antall arbeidsplasser i de tre typene av basisnæringer i Nordland fra 2000 til 2012.



Figur 15: Indeksert utvikling i de tre typene av basisnæringer i Nordland fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indekset til å være lik 100.

1.7.2 Basisnæringer - nivå

Basisnæringene blir tillagt stor betydning for regional utvikling. Dette er næringer som selger sine varer og tjenester til et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som bringer inntekter inn til regionen.

Basisnæringene skaper ringvirkninger til andre næringer, gjennom å kjøpe varer og tjenester fra bedrifter i andre bransjer. Basisnæringene har også større svingninger enn andre næringer. Etterspørselen avgjøres av nasjonale og internasjonale konjunkturer, og konkurransevnen kan også svinge ganske mye.

Tabell 2: Nivå for basisnæringene i regionene i Nord-Norge, målt som andel av samlet sysselsetting. Rangering med hensyn til nivå blant regionene i Norge i 2012 helt til venstre.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
4	Ytre Helgeland	33,9	33,1	33,9	33,3	31,2	32,5	33,7	32,5	32,8	34,2	33,8	33,0	32,7	-1,2
26	Lofoten	26,6	24,9	24,3	24,1	24,2	23,1	23,3	22,1	22,0	21,4	21,0	20,9	20,1	-6,6
30	Vesterålen	20,3	20,0	20,3	21,0	20,7	20,2	20,4	19,4	18,9	19,1	18,9	19,1	19,0	-1,3
31	Ranaregionen	21,4	20,8	20,0	19,2	19,4	19,1	19,8	20,0	20,8	19,4	18,7	18,8	18,9	-2,5
35	Mosjøregionen	22,3	21,1	23,5	22,1	21,1	21,1	21,3	20,5	20,2	20,0	19,0	18,6	18,6	-3,7
40	Vest-Finnmark	17,6	17,5	17,0	16,0	15,0	15,5	15,8	15,8	15,4	17,3	16,7	16,5	17,6	0,0
41	HALD	20,0	21,4	20,3	19,6	18,7	19,3	18,9	18,1	19,6	19,7	18,5	17,6	17,6	-2,5
49	Øst-Finnmark	16,7	15,8	15,6	12,2	10,9	11,6	11,6	11,4	12,8	13,8	14,6	15,9	16,6	-0,1
54	Midt-Finnmark	15,0	14,3	14,9	15,2	14,7	15,4	15,9	15,3	16,3	16,0	13,9	14,7	15,8	0,8
61	Midt-Troms	17,0	17,3	16,7	16,5	16,7	15,8	15,2	15,6	15,3	15,3	14,5	15,0	14,9	-2,1
62	Nord-Troms	19,8	18,3	18,4	17,4	15,4	15,2	14,3	14,6	15,9	15,3	14,2	14,5	14,1	-5,7
65	Sør-Troms	13,9	13,2	13,2	12,6	13,0	13,0	13,4	13,1	13,1	12,9	12,9	13,2	13,5	-0,4
66	Sør-Helgeland	17,9	17,3	17,9	17,5	17,1	17,0	17,8	17,2	15,7	15,2	13,9	13,5	13,4	-4,5
75	Salten	14,3	14,1	14,5	14,2	13,7	13,7	13,8	13,1	13,4	13,5	13,0	12,6	12,1	-2,2
77	Tromsøregionen	13,4	13,0	13,1	13,0	12,6	12,4	12,2	11,4	11,6	11,7	11,6	11,5	11,6	-1,8
79	Ofoten	9,2	9,2	9,0	9,3	10,0	9,6	9,9	10,7	12,6	12,1	11,6	10,7	10,2	1,0

Ytre Helgeland har en høy andel arbeidsplasser i basisnæringene. I 2012 var 32,7 prosent av arbeidsplassene (målt som andel av samlet sysselsetting) i basisnæringene. Bare tre regioner i hele Norge hadde en høyere andel. Andelen har blitt redusert med 1,2 prosentpoeng siden 2000.

Lofoten rangerer som nummer to i Nord-Norge, og som nummer 26 nasjonalt. 20,1 prosent av arbeidsplassene var i basisnæringene i 2012. Andelen har derimot blitt redusert med hele 6,6 prosentpoeng siden 2000. Vi ser av fargen på cellen som viser endringen at den er mørk rosa. Det betyr at endringen er blant de laveste i landet.

Vesterålen, Ranaregionen og Mosjøregionen hadde mellom 18 og 19 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i 2012. De rangerer litt over medianregionen. Disse regionene har fått en reduksjon i andelen arbeidsplasser i basisnæringene siden 2000.

HALD rangerer middels av alle regionene. 17,6 prosent av arbeidsplassene var i basisnæringene i 2012. Andelen har blitt redusert med 2,5 prosentpoeng siden 2000.

Nederst i Nordland finner vi Sør-Helgeland, Salten og Ofoten. Ofoten hadde bare 10,2 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i 2012. Dette plasserer Ofoten nederst i Nord-Norge og nesten nederst nasjonalt. Det har derimot vært en øking på 1 prosentpoeng i andelen arbeidsplasser i basisnæringene siden 2000.

1.7.3 Vekstimpulser fra basisnæringene

Vi måler vekstimpulserⁱⁱⁱ som endringer i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Ofte måles vekst som prosentvis endring fra år til år, men da blir det ofte sterk vekst i regioner som i utgangspunktet hadde en liten basisnæring (Dette så vi f.eks. i figur 15, der de teknologiske tjenestene hadde vokst med 64 prosent.) Med dette målet får vi bedre frem hvordan utviklingen i basisnæringene bidrar til samlet vekst i regionen.

Tabell 3: Vekstimpulser fra basisnæringene, målt som bidrag til samlet sysselsetting i prosent. Rangering blant regionene i Norge med hensyn til progressivt gjennomsnitt helt til venstre.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
3	Øst-Finnmark	-0,7	-0,7	-3,9	-1,3	0,7	0,1	0,0	1,7	0,9	1,0	1,5	0,8	0,8
8	Vest-Finnmark	0,0	-0,7	-1,0	-0,8	0,7	0,7	0,6	-0,3	1,6	-0,4	0,1	1,3	0,4
20	Sør-Troms	-0,6	-0,1	-0,6	0,3	-0,1	0,6	0,1	0,0	-0,4	0,0	0,6	0,3	0,1
21	Ytre Helgeland	-1,3	0,2	-0,3	-2,1	0,9	1,4	-1,0	0,5	1,8	0,0	-0,6	-0,2	0,1
23	Midt-Finnmark	-0,8	0,7	0,6	-0,7	0,8	0,7	-0,4	0,8	-0,5	-2,3	1,0	1,0	0,1
24	Ranaregionen	-0,9	-1,1	-0,9	0,2	-0,5	1,2	1,0	1,1	-1,6	-0,6	0,5	0,0	0,1
25	Tromsøregionen	-0,3	0,1	0,0	-0,4	0,1	0,2	-0,6	0,4	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1
31	Ofoten	0,0	-0,2	0,2	0,6	-0,5	0,4	1,3	2,0	-0,7	-0,6	-0,8	-0,6	0,0
37	Midt-Troms	0,0	-0,7	-0,3	0,1	-1,1	-0,3	0,9	-0,3	-0,1	-1,1	0,8	-0,1	-0,1
42	Vesterålen	-0,4	-0,2	0,9	-0,3	-0,5	0,5	-0,5	-0,7	0,0	-0,1	0,2	-0,3	-0,1
45	Salten	-0,1	0,5	-0,4	-0,4	0,2	0,4	-0,2	0,5	-0,1	-0,3	-0,2	-0,6	-0,2
50	HALD	1,7	-1,6	-1,0	-0,7	0,2	0,3	-0,4	1,3	0,0	-1,1	-0,8	0,0	-0,2
58	Nord-Troms	-1,2	-0,1	-0,7	-2,1	-0,2	-0,8	0,8	1,2	-0,8	-1,3	0,3	-0,4	-0,3
59	Lofoten	-1,7	-0,7	-0,3	-0,2	-1,0	0,6	-0,3	0,1	-0,9	-0,2	0,1	-0,8	-0,3
63	Mosjøregionen	-1,0	2,3	-1,9	-1,1	0,2	0,5	-0,1	-0,4	-0,4	-1,1	-0,5	0,0	-0,4
69	Sør-Helgeland	-0,4	0,1	0,0	-0,5	-0,1	1,2	-0,2	-1,4	-0,8	-1,2	-0,3	0,1	-0,4

Når vi rangerer regionene etter såkalt ti års progressivt gjennomsnitt, teller også trenden med, ettersom de siste årene blir gitt større vekt enn de første.

Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Ytre Helgeland har i snitt bidratt med en årlig vekst på 0,1 prosent. I 2009 bidro veksten i basisnæringene mye til den samlede sysselsettingen. Deretter har veksten vært på retur. Ytre Helgeland rangerer godt over medianregionen når det kommer til vekstimpulser fra basisnæringene i den siste tiårsperioden.

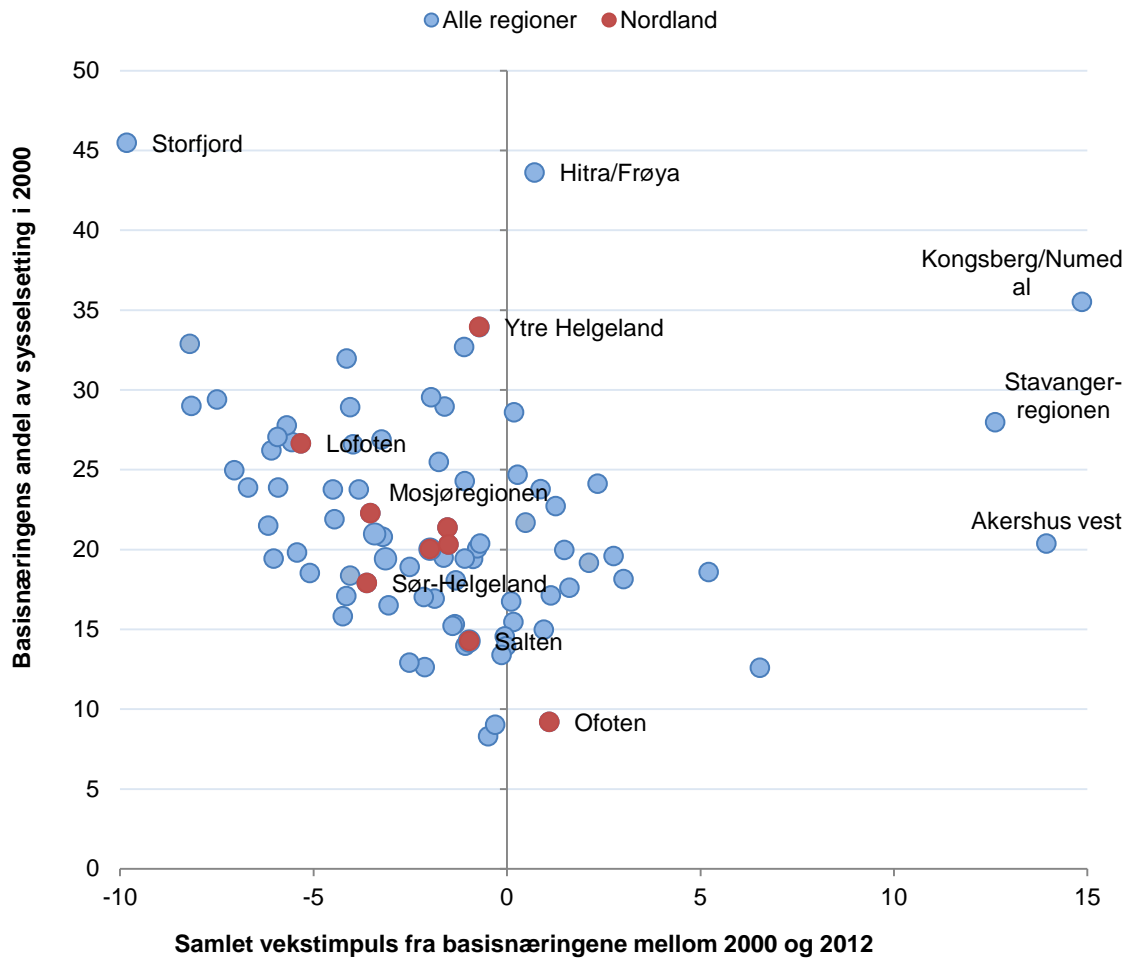
Ranaregionen har også et positivt gjennomsnitt på vekstimpulsene fra basisnæringene.

Arbeidsplassveksten i basisnæringene har bidratt positivt til den samlede veksten i denne regionen.

I Ofoten har utviklingen i basisnæringene vært nøytral. Arbeidsplassveksten har verken bidratt positivt eller negativt til den samlede sysselsettingen. Vesterålen har i snitt hatt negative vekstimpulser fra basisnæringene, men rangerer omtrent midtveis blant alle norske regioner.

I Lofoten, Mosjøregionen og Sør-Helgeland har ikke arbeidsplassveksten i basisnæringene bidratt positivt til den samlede veksten. De rangerer lavt, og det progressive gjennomsnittet er på mellom -0,3 og -0,4 prosent.

1.7.4 Nivå og vekst basisnæringer



Figur 16: Basisnæringenes andel av sysselsettingen i 2000 samt endring i nivå frem til 2012.

Et mindretall av regionene har hatt positive vekstimpulser fra basisnæringene fra 2000 til 2012. Regioner som Kongsberg/Numedal, Stavangerregionen og Akershus Vest skiller seg markant ut i diagrammet, gjennom å ha hatt sterk vekst i andelen sysselsatte i basisnæringene. Dette er regioner med mye leverandørnæringer til olje- og gassutvinning. Regioner med stor nedgang har stort sett sitt tyngdepunkt i tradisjonell eksportindustri. Den såkalte todelingen av norsk næringsliv er dermed ganske synlig i dette diagrammet.

Antall arbeidsplasser i basisnæringene utgjorde en stor del av den samlede sysselsettingen i Ytre Helgeland i 2000. Andelen var på nesten 34 prosent. Vekstimpulsene fra basisnæringene har vært svakt negative. Ofoten hadde lavest andel arbeidsplasser i basisnæringene i 2000, og vekstimpulsene har vært positive.

De øvrige regionene i Nordland ser ut til å følge et negativt mønster: Dess høyere andel arbeidsplasser i basisnæringene i 2000, dess lavere vekstimpulser i basisnæringene mellom 2000 og 2012.

1.8 Besøksnæringer

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, men ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012. Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antall arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer. Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

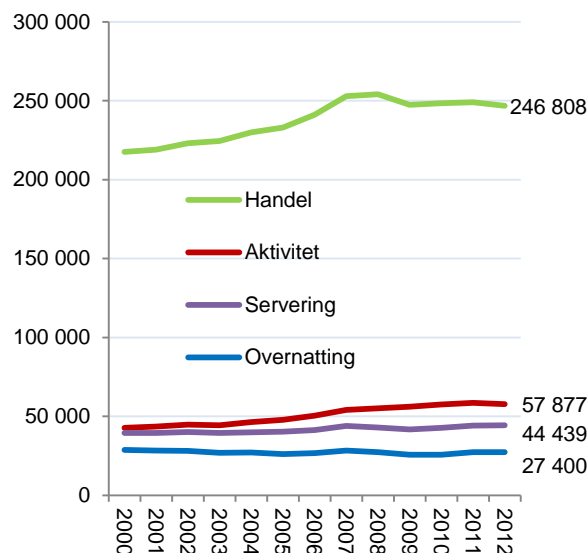
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 18 ser vi den indekserte utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

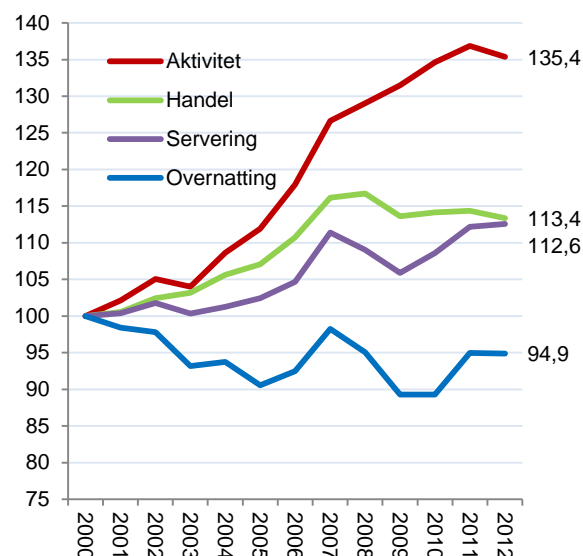
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.



Figur 17: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.



Figur 18: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.8.1 Besøksnæringer i Nordland

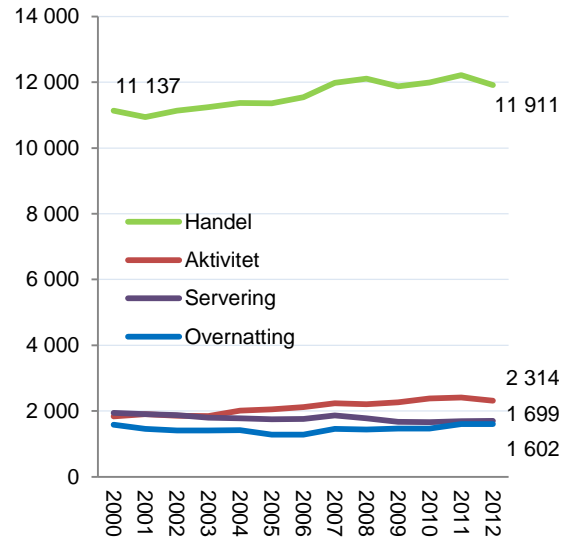
Figur 19 viser arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene i Nordland. Figur 20 viser den prosentvise utviklingen fra nivået i 2000. Skalaen i figur 20 er lik som i tilsvarende figur på forrige side.

Som i landet ellers er handelsnæringen størst i Nordland. Det var 11 911 arbeidsplasser i handelsnæringen i 2012. Dette er 774 flere arbeidsplasser enn på begynnelsen av 2000-tallet. Den prosentvise veksten har vært på 6,9 prosent. Veksten har vært under halvparten av det veksten på landsbasis har vært i samme periode.

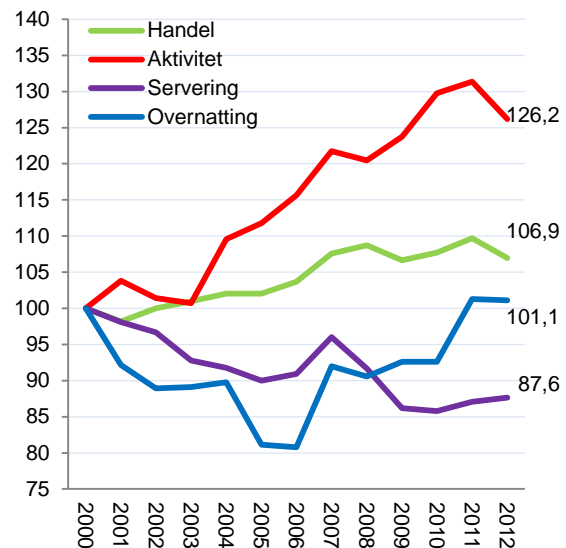
Det var 2 314 arbeidsplasser i aktivitetsnæringene i Nordland i 2012. Den prosentvise veksten har vært på 26,2 prosent. Veksten er stor, men mindre enn veksten nasjonalt. Det har vært en nedgang i antall arbeidsplasser i aktivitetsnæringene i Nordland mellom 2011 og 2012.

Overnattingsbransjen hadde 1 602 arbeidsplasser i 2012. Antallet har vokst med 1,1 prosent siden tusenårsskiftet. Mellom 2000 og 2006 var det en nedgang på 19 prosent. Men antallet arbeidsplasser har tatt seg opp igjen, og kommet tilbake til 2000-nivået.

Serveringsbransjen hadde 1 699 arbeidsplasser i 2012. Nedgangen har vært på 12,4 prosent. Vi så på forrige side at veksten i serveringsbransjen nasjonalt har vært på 12,6 prosent, så den relative forskjellen er stor.



Figur 19: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Nordland fra 2000 til 2012.



Figur 20: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Nordland i besøksnæringene fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.8.2 Besøksnæringenes utvikling

Vi har sett utviklingen i besøksnæringene i Nordland i sidene over. Der kom det frem at antall arbeidsplasser i besøksnæringene har vokst med 6,2 prosent. På landsbasis har besøksnæringene vokst med 14,6 prosent.

Besøksnæringene omsetter imidlertid ikke bare til besøkende, men i stor grad til den lokale befolkningen. Befolkningsveksten påvirker derfor utviklingen i besøksnæringene direkte. Det må vi justere for, for å få frem det vi kan kalle for besøksoverskuddet. En enkel og direkte metode er å bruke antall arbeidsplasser i besøksnæringene på landsbasis som andel av folketallet, og trekke fra denne andelen for stedet vi analyserer.

Tabell 4: Besøksoverskudd målt som prosent av samlet sysselsetting i regionene i Nord-Norge, rangert etter nivået i 2012. Endringen fra 2000 til 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
8	Tromsøregionen	3,6	3,4	3,2	3,1	3,1	3,1	2,8	2,7	2,6	2,7	2,7	3,0	3,4	-0,2
14	Vest-Finnmark	2,1	1,7	1,5	1,5	2,1	1,6	1,3	1,9	2,2	1,7	2,1	2,1	1,8	-0,3
17	Lofoten	-1,2	-1,6	-1,1	-0,9	-1,1	-1,0	-1,2	-0,9	-0,4	0,3	0,7	0,7	1,1	2,3
22	Salten	0,6	0,3	0,5	0,3	0,5	0,6	0,4	0,4	0,1	0,5	0,7	1,0	0,6	0,0
24	Ranaregionen	-0,1	-0,4	-1,0	-0,5	-1,3	-1,5	-1,6	-1,1	-0,5	-0,4	0,3	0,6	0,5	0,6
29	Øst-Finnmark	-1,9	-1,4	-2,0	-1,5	-1,1	-1,5	-1,4	-1,0	-0,6	0,0	0,1	0,2	0,0	1,9
30	Mosjøregionen	-1,6	-1,2	-0,5	-0,5	-0,1	-0,5	-1,3	-0,9	-0,7	-0,2	0,0	0,1	0,0	1,6
32	Ofoten	0,5	0,3	-0,2	-0,3	-1,2	-1,5	-0,4	-0,8	-1,0	-0,5	-1,3	-0,4	-0,1	-0,6
38	Sør-Troms	-0,7	-0,9	-0,8	-0,3	-0,7	-0,6	-0,6	-0,8	-0,4	-0,5	0,0	-0,7	-0,6	0,0
47	Midt-Troms	-1,6	-1,8	-1,6	-1,2	-1,5	-1,2	-1,1	-1,4	-1,0	-0,5	-0,9	-0,8	-1,0	0,6
52	Midt-Finnmark	-2,1	-2,6	-2,2	-1,8	-1,9	-2,1	-2,5	-2,4	-2,0	-1,7	-1,8	-1,1	-1,6	0,5
55	Sør-Helgeland	-3,7	-3,7	-4,7	-3,4	-3,3	-3,6	-3,7	-3,7	-3,2	-3,2	-2,9	-2,4	-1,8	1,9
56	Vesterålen	-1,7	-2,1	-2,4	-2,0	-2,1	-2,1	-2,5	-2,5	-2,0	-2,1	-2,1	-1,9	-1,9	-0,2
66	HALD	-3,9	-3,8	-4,4	-3,8	-3,7	-5,0	-4,6	-4,3	-4,1	-3,6	-2,5	-2,9	-2,9	1,1
75	Nord-Troms	-5,2	-5,6	-5,3	-4,8	-4,7	-5,0	-5,4	-5,6	-5,5	-5,3	-5,1	-4,6	-4,4	0,7
79	Ytre Helgeland	-8,5	-9,0	-7,7	-7,1	-7,0	-8,2	-7,5	-7,4	-6,6	-6,8	-6,1	-5,0	-5,3	3,2

I siste kolonne «endring», ser vi at flere av regionene i Nordland har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet. Det ser vi fordi verdien er positiv. Fargene indikerer rangeringen blant de 83 regionene i landet.

Lofoten hadde negativt besøksoverskudd frem til 2008. Deretter har besøksoverskuddet vært positivt, og i 2012 rangerte Lofoten nummer 17 av alle norske regioner. Cellen som viser endringen er mørk blå, og det betyr at endringen er blant de største i landet.

Salten hadde like stort besøksoverskudd i 2000 som i 2012. Besøksoverskuddet har vært positivt hvert år siden 2000. Veksten i arbeidsplasser i besøksnæringene er høyere enn det befolkningsutviklingen skulle tilsi. Ranaregionen følger tett etter, og rangerer som nummer 24. Ranaregionen har gått fra å ha negativt besøksoverskudd frem til 2009, til å ha høyt og positivt besøksoverskudd deretter.

Mosjøregionene og Ofoten rangerer også over medianregionen. Mosjøregionen hadde nøytralt besøksoverskudd i 2012. Det vil si at arbeidsplassveksten i besøksnæringene var som forventet av befolkningsveksten. Dette er derimot en særdeles positiv endring fra 2000. Ofoten hadde negativt besøksoverskudd i 2012. Ytre Helgeland rangerte nesten nederst i landet med hensyn på besøksoverskudd i 2012.

1.8.3 Vekst i besøksnæringenes overskudd

På forrige side så vi hvordan besøksnæringenes overskudd har utviklet seg. Vi så da på besøksnæringenes nivå, eller besøksnæringenes konsentrasjon i de ulike regionene. I tabell 5 ser vi på utviklingen i besøksoverskuddet fra ett år til et annet.

Tabell 5: Årlig endring i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd. Regionene er rangert med hensyn til progressivt gjennomsnitt. Den siste kolonnen viser samlet vekstimpuls mellom 2000 og 2012.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Samlet impuls
1	Lofoten	-0,5	0,6	0,1	-0,1	0,1	-0,2	0,3	0,5	0,7	0,3	0,0	0,4	0,3	2,3
2	Sør-Helgeland	0,0	-0,9	1,2	0,2	-0,4	-0,1	-0,1	0,5	0,1	0,3	0,5	0,6	0,3	1,8
3	Ytre Helgeland	-0,4	1,4	0,5	0,2	-1,2	0,7	0,0	0,8	-0,2	0,6	1,1	-0,4	0,3	3,1
4	Ranaregionen	-0,2	-0,6	0,5	-0,7	-0,3	-0,1	0,4	0,6	0,2	0,6	0,4	-0,2	0,2	0,6
6	Øst-Finnmark	0,5	-0,6	0,6	0,4	-0,3	0,0	0,4	0,4	0,6	0,0	0,2	-0,2	0,2	1,9
7	HALD	0,1	-0,4	0,6	0,0	-1,2	0,2	0,3	0,2	0,5	1,1	-0,4	0,0	0,2	1,0
13	Tromsøregionen	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,0	0,4	0,4	0,1	0,3
14	Nord-Troms	-0,5	0,3	0,5	0,2	-0,3	-0,5	-0,3	0,2	0,2	0,3	0,5	0,1	0,1	0,7
18	Ofoten	-0,2	-0,5	-0,1	-0,9	-0,3	1,0	-0,4	-0,2	0,5	-0,8	1,0	0,3	0,1	-0,6
22	Mosjøregionen	0,4	0,7	0,0	0,4	-0,5	-0,7	0,4	0,2	0,5	0,2	0,1	-0,1	0,1	1,6
24	Midt-Finnmark	-0,5	0,4	0,4	-0,1	-0,2	-0,4	0,1	0,4	0,3	-0,1	0,7	-0,5	0,1	0,5
32	Vesterålen	-0,4	-0,3	0,5	-0,2	0,0	-0,5	-0,1	0,6	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	-0,2
41	Vest-Finnmark	-0,4	-0,2	0,0	0,6	-0,5	-0,3	0,7	0,3	-0,4	0,4	0,1	-0,3	0,0	-0,1
42	Salten	-0,2	0,1	-0,2	0,2	0,2	-0,2	0,0	-0,2	0,4	0,2	0,3	-0,4	0,0	0,0
44	Midt-Troms	-0,2	0,2	0,3	-0,3	0,3	0,1	-0,3	0,4	0,5	-0,3	0,0	-0,2	0,0	0,6
54	Sør-Troms	-0,2	0,1	0,5	-0,4	0,0	0,0	-0,3	0,4	-0,1	0,5	-0,7	0,1	0,0	0,0

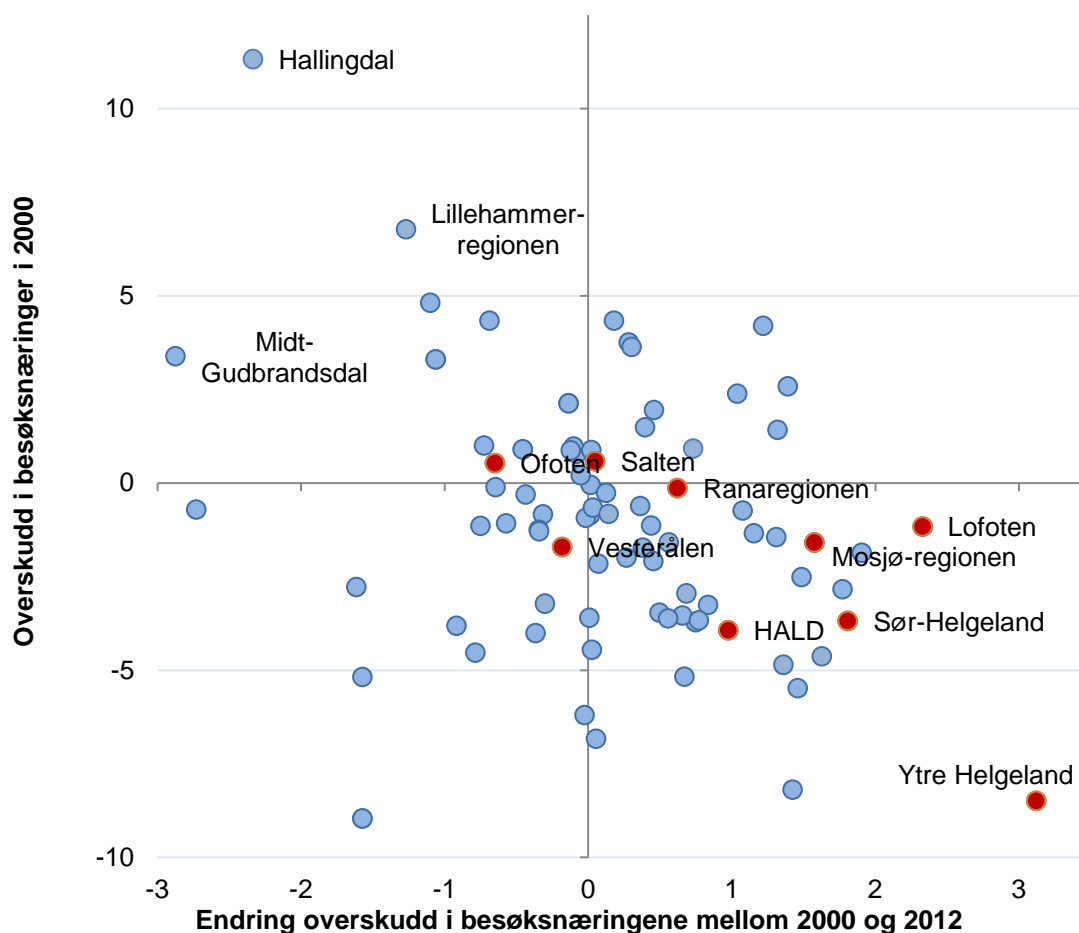
I snitt har den årlige endringen i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd vært høy i flere regioner i Nordland. Lofoten, Sør-Helgeland, Ytre-Helgeland og Ranaregionen er på topp i landet når det gjelder vekst i besøksnæringenes overskudd.

HALD følger tett etter og rangerer som nummer 7.

Den eneste regionen i Nordland som ikke har hatt over middels positiv endring i besøksnæringene er Salten. Salten rangeres middels av alle norske regioner.

Det har tydeligvis vært en positiv utvikling i sysselsettingsoverskuddet i besøksnæringene i Nordland i den siste tolvårsperioden.

1.8.4 Nivå og vekst



Figur 21: Nivå i 2000 og vekst fra 2000 til 2012 i besøksnæringene i regioner i Norge.

Figur 21 viser hvordan regionene plasserer seg i forhold til overskudd i besøksnæringene i 2000 og endring i overskudd i besøksnæringene fra 2000 til 2012.

Figur 21 antyder en viss negativ sammenheng mellom overskudd i besøksnæringene i 2000 og endring i besøksoverskudd mellom 2000 og 2012.

Ytre Helgeland, som hadde lavest overskudd i besøksnæringene i 2000, har også hatt den største endringen i besøksoverskuddet mellom 2000 og 2012. Ingen regioner i landet har hatt en mer positiv endring. Lofoten følger tett etter, selv om Lofoten i utgangpunktet hadde et nesten nøytralt besøksoverskudd i 2000.

Mosjøregionen, HALD og Sør-Helgeland har også hatt en positiv endring i besøksoverskuddet.

Salten ligger nesten i origo. Både overskuddet i 2000 og dets endring mellom 2000 og 2012 har vært omtrent nøytralt.

1.9 De regionale næringene

De regionale næringene er de som ikke regnes som basisnæringer, besøksnæringer eller lokale næringer. De består av bransjer som bygg og anlegg, forretningsmessig tjenesteyting, transport, agenturhandel, finans og eiendom.

De regionale næringene får ofte lite oppmerksomhet i regional utvikling, der det som oftest fokuseres på basisnæringer og på reiseliv. Årsaken er antakelig at en regner med at det er basisnæringer og turisme som er motorer i utviklingen, og at de regionale næringene påvirkes av hva som skjer i basis- og turistnæringene.

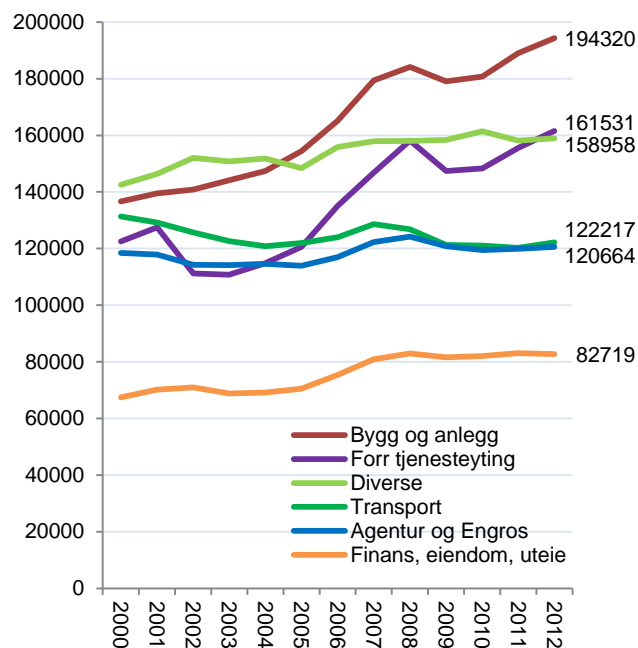
De regionale næringene er imidlertid store, og utgjør omtrent like mange arbeidsplasser som basisnæringene og besøksnæringene til sammen. Vi må dermed også ta med utviklingen i disse næringene for at bildet av næringsutviklingen skal bli komplett.

I 2012 var det bygg og anlegg som var den største enkeltbransjen innenfor de regionale næringene. Antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg har vokst mye siden 2000, fra under 140 000 i 2000 til nesten 200 000 i 2012. Veksten har vært på nesten 60 000 arbeidsplasser, og den prosentvise veksten er også høyest av de regionale næringene, som vi ser av figur 23. Bygg- og anleggsnæringen er ganske spredt, og er viktig for mange av de små og perifere kommunene.

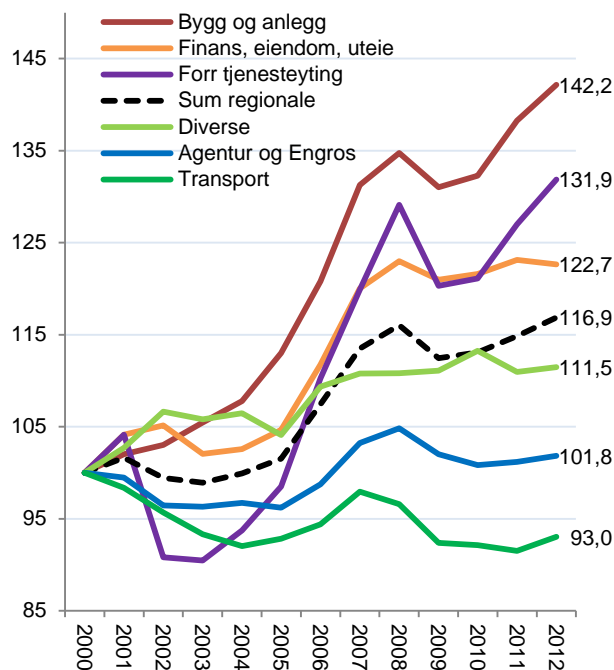
Forretningsmessig tjenesteyting, som er regnskap, revisjon, utleie av arbeidskraft etc., har også hatt sterk vekst siden 2000, men er ganske følsom for konjunktorene. Det samme gjelder finans, eiendom og utleie. Disse bransjene er typiske by-bransjer, som har størst konsentrasjon i de store byene.

Agentur og engroshandel har ikke hatt særlig vekst etter 2000.

Transportbransjen har hatt fallende sysselsetting i Norge. Dette er bransjer som buss, tog, fly, sjøfart, posttjenester og lagertjenester. Drosjenæringen er ikke med her, ettersom vi har kategorisert denne næringen som en besøksnæring.



Figur 22: De regionale næringene, antall arbeidsplasser i Norge fra 2000 til 2012.



Figur 23: Relativ utvikling av de regionale næringene i Norge fra 2000 til 2012, utvikling indeksert slik at antall arbeidsplasser i 2000=100.

1.9.1 De regionale næringene i Nordland

Figur 24 viser utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike regionale næringene i Nordland mellom 2000 og 2012, mens figur 25 viser den indekserte utviklingen med utgangspunkt i nivået fra år 2000.

Det var 9 367 arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen i Nordland i 2012. Dette er en vekst på 44,1 prosent. Veksten er nesten like høy som veksten på landsbasis.

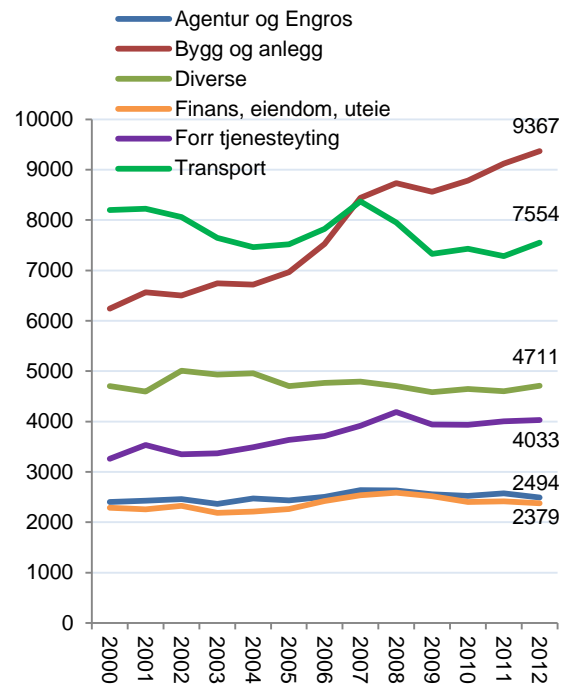
Det var 7 554 arbeidsplasser i transportnæringene i 2012. Nedgangen fra 2000 har vært på 6,3 prosent. Det var nedgang frem til 2004, deretter vekst, og så en nedgang igjen før finanskriseåret 2008.

Forretningsmessig tjenesteyting hadde 4 033 arbeidsplasser i 2012. Veksten har vært på 20,4 prosent. Selv om dette er en høy vekst, så er den lavere enn veksten nasjonalt. Det var en svak nedgang mellom 2011 og 2012.

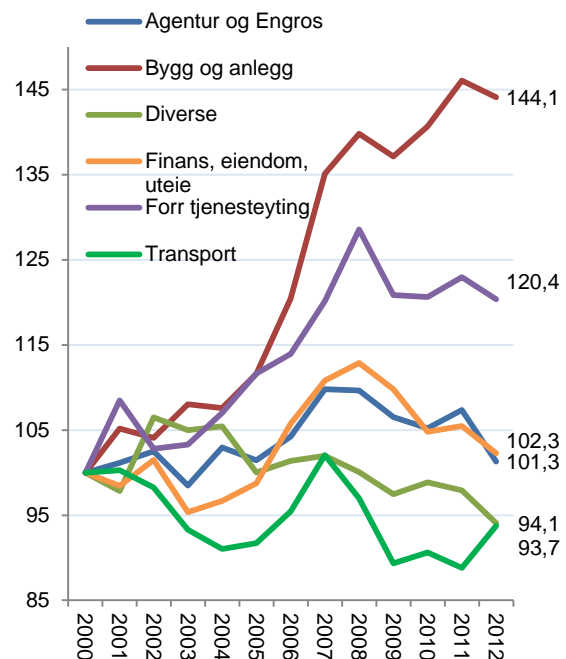
Agentur og engros hadde 2 494 arbeidsplasser i 2012. Antallet har holdt seg stabilt. Veksten har vært på 1,3 prosent. Det var vekst frem til 2007, og nedgang deretter.

Finans, eiendom og utleie hadde 2 379 arbeidsplasser i 2012. Antallet har skiftet på å være over og under 2000-nivået. I 2012 var det 2,3 prosent flere arbeidsplasser i disse næringene enn i 2000.

Kategorien «diverse» hadde 4 711 arbeidsplasser i 2012. Det har vært en nedgang på 5,9 arbeidsplasser siden 2000.



Figur 24: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Nordland fra 2000 til 2012.



Figur 25: Relativ utvikling i de regionale næringene i Nordland fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.9.2 De regionale næringene - nivå

De regionale næringene har en viss tendens til å konsentrere seg i regionale sentra, det gjelder spesielt innenfor bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Andre bransjer innenfor de regionale næringene, som bygg og anlegg og transport er ganske jevnt fordelt. Nivået, målt som antall arbeidsplasser i de regionale næringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting, er vist i tabellen under.

Tabell 6: Nivå på de regionale næringene i regionene i Nord-Norge. Endringen mellom nivået i 2000 og 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
15	Ofoten	26,9	27,8	27,3	27,3	27,0	27,8	29,2	30,8	29,9	27,5	27,5	28,8	28,7	1,8
17	Tromsøregionen	29,7	29,5	28,8	29,4	29,0	28,7	29,5	30,2	29,9	28,7	28,7	28,3	28,6	-1,2
25	Salten	26,1	26,9	27,5	26,8	27,1	27,0	27,5	28,4	27,5	26,7	26,4	26,4	27,2	1,1
27	Vest-Finnmark	22,1	22,0	22,7	25,7	25,5	26,2	28,4	28,6	28,2	27,5	27,3	27,4	26,9	4,8
29	HALD	23,7	22,9	23,3	24,3	22,6	22,5	23,0	24,2	23,1	23,2	23,4	24,7	26,2	2,5
39	Vesterålen	22,1	23,6	24,0	23,4	23,2	23,7	24,5	25,2	26,0	24,5	24,8	24,5	25,0	3,0
46	Ranaregionen	22,0	22,5	23,0	22,3	22,5	22,1	22,9	23,9	25,0	24,8	24,6	23,8	24,2	2,3
47	Lofoten	20,2	20,0	20,3	20,3	21,4	22,6	22,8	22,6	23,6	23,5	23,6	23,5	24,1	3,9
48	Mosjøregionen	24,6	24,3	23,7	24,0	23,3	23,4	22,8	23,6	24,2	24,4	23,6	23,7	24,0	-0,6
58	Sør-Troms	24,7	24,0	25,7	25,0	24,5	23,8	24,4	24,2	24,7	23,7	23,5	22,2	22,5	-2,2
62	Sør-Helgeland	22,4	20,3	20,1	20,7	21,4	20,9	21,4	21,3	21,7	21,3	23,3	23,1	22,0	-0,4
64	Øst-Finnmark	17,9	18,0	19,1	19,7	20,6	21,4	21,4	21,9	21,8	20,8	20,3	20,5	21,1	3,2
68	Midt-Troms	19,9	19,4	22,2	22,5	22,5	22,3	21,8	21,5	22,3	22,2	20,9	20,4	20,5	0,5
69	Nord-Troms	19,0	19,2	20,4	20,2	19,7	19,2	20,1	20,5	19,8	19,7	19,6	19,9	20,4	1,4
72	Midt-Finnmark	17,8	17,4	18,9	18,7	19,0	18,8	20,6	21,0	19,1	19,7	20,2	19,9	20,2	2,5
81	Ytre Helgeland	12,9	14,3	14,8	13,9	14,6	13,8	14,7	15,0	15,2	13,5	16,2	14,4	16,5	3,7

Ofoten har klart størst andel arbeidsplasser i de regionale næringene i Nordland. I 2012 var andelen 28,7 prosent, og andelen har gått opp med 1,8 prosentpoeng fra 2000.

Salten rangerer som nummer 25 av de 83 norske regionene. Andelen i de regionale næringene var på 27,2 prosent. Det har vært en positiv endring på 1,1 prosentpoeng.

Omtrent midtveis blant alle regionene i landet ligger henholdsvis HALD, Vesterålen, Ranaregionen, Lofoten og Mosjøregionen. Disse regionene har mellom 24 og 26 prosent av arbeidsplassene i de regionale næringene. Bare Mosjøregionen har hatt en nedgang i andelen arbeidsplasser i de regionale næringene. De øvrige regionene har hatt vekst.

Ytre Helgeland rangerer nesten nederst i landet når det kommer til andelen arbeidsplasser i de regionale næringene. Bare 16,5 prosent av arbeidsplassene var i de regionale næringene i 2012. Dette er en oppgang på 3,7 prosentpoeng.

1.9.3 Vekstimpulser fra de regionale næringene

Vekstimpulser måles som vekst i antall arbeidsplasser som prosentvis andel av samlet sysselsetting.

Tabell 7: Vekstimpulser fra de regionale næringene i regionene i Nord-Norge, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser vekstimpulsen for hele perioden mellom 2001 og 2012.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
17	HALD	-0,5	-0,2	0,7	-1,5	-0,4	1,3	1,7	-1,2	0,0	0,3	1,4	1,6	0,6	3,2
26	Lofoten	-0,2	0,1	-0,1	0,9	1,4	0,6	0,6	1,3	-0,4	0,4	0,0	0,7	0,5	5,3
28	Ytre Helgeland	1,3	0,2	-0,8	0,7	-1,1	1,1	0,4	0,3	-1,5	2,9	-1,7	2,1	0,4	3,9
36	Ranaregionen	0,2	0,2	-0,9	0,2	-0,6	1,3	1,9	1,5	-0,5	0,0	-0,3	0,3	0,3	3,4
38	Vest-Finnmark	-0,1	0,4	2,9	0,3	0,9	2,9	1,2	-0,2	-1,1	0,1	0,5	-0,2	0,3	7,7
43	Tromsøregionen	-0,1	-0,7	0,7	-0,4	0,4	1,7	1,5	0,0	-1,3	0,2	0,1	0,8	0,3	3,2
56	Øst-Finnmark	0,3	0,6	-0,1	0,6	0,9	0,2	1,0	0,3	-1,2	-0,1	0,4	0,6	0,2	3,5
57	Salten	0,9	0,8	-0,9	0,4	0,2	1,2	2,0	-0,6	-1,2	0,1	0,3	0,7	0,2	3,7
59	Sør-Helgeland	-1,9	-0,7	1,1	0,5	-0,5	1,0	0,3	0,6	-0,7	2,0	0,2	-1,0	0,2	0,8
65	Ofoten	0,7	-0,8	-0,2	-0,5	0,5	1,8	3,1	-0,7	-2,8	-0,1	1,5	-0,2	0,2	2,0
70	Vesterålen	1,3	-0,2	-0,3	-0,3	0,4	1,2	1,3	0,4	-1,7	0,3	-0,3	0,4	0,1	2,7
71	Midt-Finnmark	-0,5	1,5	0,2	0,1	-0,1	2,0	0,8	-2,1	0,4	0,2	-0,1	0,2	0,1	2,6
72	Mosjøregionen	-0,1	-0,8	-0,3	-0,7	0,4	-0,3	1,6	0,5	0,1	-1,0	0,0	0,3	0,1	-0,4
73	Nord-Troms	0,5	1,0	0,1	-0,6	-0,6	1,2	1,0	-0,8	-0,3	-0,5	0,3	0,5	0,1	1,7
80	Midt-Troms	-0,8	2,7	0,1	-0,1	-0,4	-0,1	0,4	0,9	-0,4	-1,6	-0,3	0,1	-0,2	0,5
82	Sør-Troms	-0,3	1,4	-0,7	-0,7	-0,9	1,0	0,4	0,5	-1,4	-0,2	-0,9	0,2	-0,2	-1,6

Mange regioner i Nordland har hatt positive vekstimpulser fra de regionale næringene.

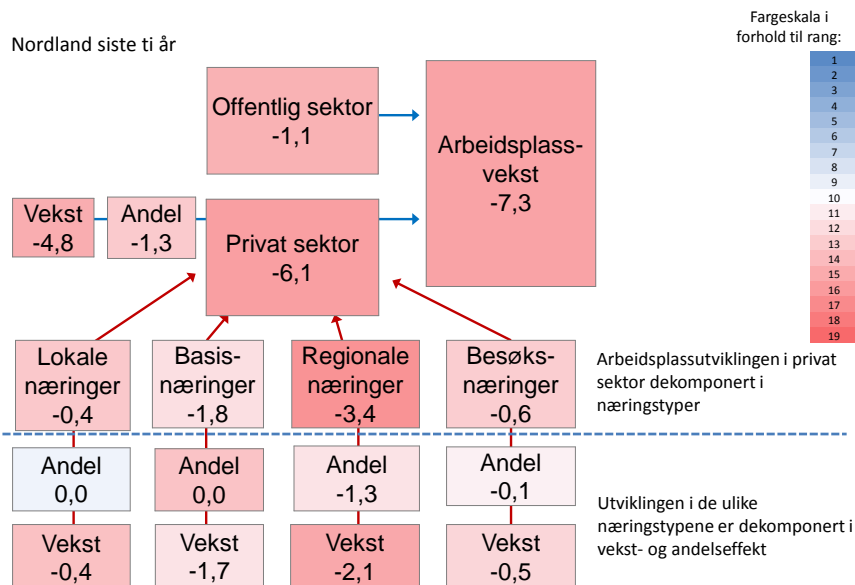
I snitt har regionen HALD hatt årlige vekstimpulser på 0,6 prosent. Lofoten og Ytre-Helgeland har i snitt hatt årlige vekstimpulser på henholdsvis 0,5 og 0,4 prosent. I Hele perioden har Lofoten hatt en samlet vekstimpuls på 5,3 prosent.

Salten, Sør-Helgeland og Ofoten har i snitt hatt positive vekstimpulser. Men vi ser av den rød-rosa fargen på cellene for det progressive snittet at disse regionene rangerer under medianen. Dette illustrerer at det har vært vekst i de regionale næringene i nesten alle regioner i landet, og at bare noen ytterst få regioner har hatt negative vekstimpulser fra de regionale næringene. Det har altså gått bra i disse regionene, men ikke så bra som det har for den øvre halvdel av alle norske regioner.

Mosjøregionen har hatt lavest snitt på de årlige vekstimpulsene. Den samlede impulsen for hele perioden har vært negativ. Mosjøregionen rangerer som 72 av de 83 regionene.

1.9.4 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i fylket, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringstyper i fylket. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringstyper, samtidig som fargene angir hvordan fylket kommer ut i forhold til andre fylker.



Figur 26: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Nordland, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i fylket, og i forhold til landsgjennomsnittet. Avviket for hver av de fire næringstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypen ville bidratt, dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Hele tiden måler vi bidraget til sysselsettingen mot tilsvarende bidrag på landsbasis, for å få frem hvordan utviklingen i Nordland har avveket fra utviklingen ellers i landet. Arbeidsplassveksten (målt som andel av sysselsettingen) i Nordland fylke har vært 7,3 prosentpoeng lavere enn arbeidsplassveksten nasjonalt. Fargen på boksen som viser arbeidsplassveksten er mørk rosa, og dette betyr at fylket rangeres et godt stykke under medianverdien.

Bidraget til den relative arbeidsplassnedgangen kommer fra både offentlig og privat sektor. Det er privat sektor som utgjør hovedbidraget. Bidraget fra privat sektor er på 6,1 av den totale differansen på 7,3 prosentpoeng. Ingen av næringstypene har bidratt positivt til den relative arbeidsplassutviklingen i privat sektor. Vi dekomponerer utviklingen i de ulike næringstypene i en veksteffekt og i en andelseffekt. Veksteffekten forklarer hvilken del av veksten som skyldes vekst i antall arbeidsplasser. Andelseffekten forklarer hvilken del av veksten som skyldes næringstypens andel, eller størrelse, av den samlede sysselsettingen.

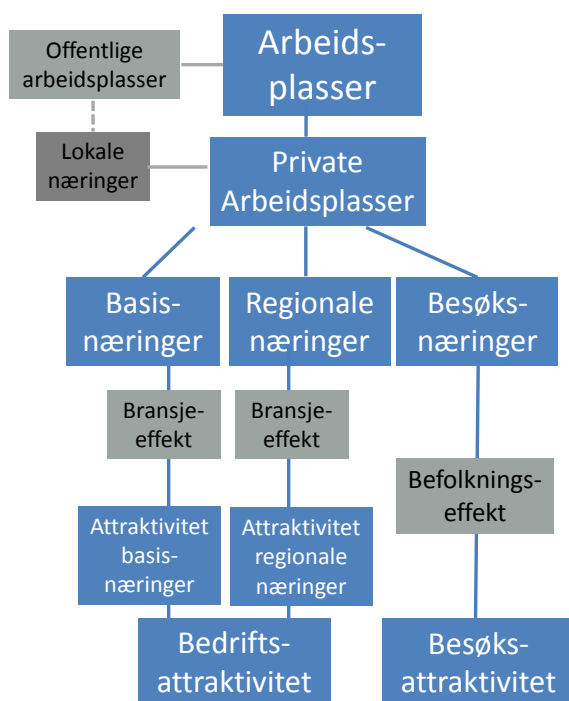
De regionale næringene har bidratt mest til den relative nedgangen (-3,4). Dette skyldes først og fremst en negativ veksteffekt (-2,1), men også en lav andelseffekt (-1,3). Basisnæringene har bidratt negativt (-1,8). Dette skyldes en negativ veksteffekt. Andelseffekten er nøytral. Utviklingen i besøksnæringene har vært litt svak (-0,6). Dette skyldes i størst grad en negativ veksteffekt (-0,5). Den relative utviklingen i de lokale næringene forklares av en negativ veksteffekt (-0,4). Andelseffekten er nøytral.

De fleste boksene i figur 26 er røde eller rosa. Det betyr at verdiene er rangert lavt. De fleste fylkene i Norge har hatt en høyere arbeidsplassvekst enn i Nordland. Som vi har sett på de foregående sidene, har det vært vekst i mange sektorer og næringer i Nordland også, men veksten har som regel vært lavere enn veksten nasjonalt. *Relativt* sett har det derfor vært dårlig utvikling i Nordland mellom 2003 og 2012.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Nordland og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi frem bedre mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.



Figur 27: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Nordland, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi slått utviklingen i lokale næringer sammen med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har, i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

For besøksnæringene har vi korrigert for befolkningsutviklingen. Besøksnæringene på et sted har svært begrenset innflytelse på egen befolkningsutvikling. Men befolkningsutviklingen har stor betydning for veksten i besøksnæringene, ettersom stedets egen befolkning i stor grad er kunder for stedets besøksnæring. Derfor måler vi arbeidsplassutviklingen i stedets besøksnæringer i relasjon til befolkningsutviklingen. Steder der besøksnæringene vokser hurtigere enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, øker sine markedsandeler, enten ved å trekke til seg besøkende kunder utenfra, eller ved at egne innbyggere i større grad bruker stedets egne besøksnæringer.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi har allerede sett at det er stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene er det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer har hatt sterk nedgang.

I tabellen under er de tre basisnæringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 8: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

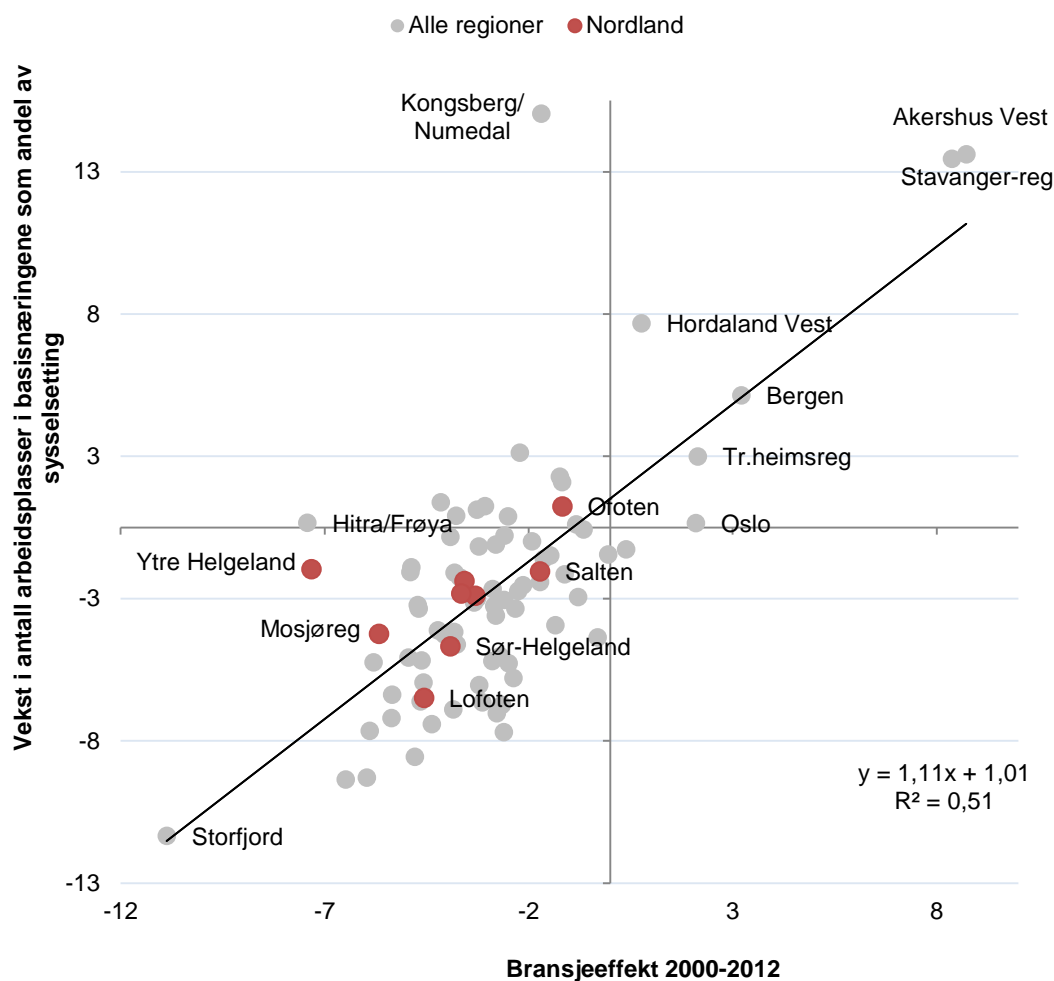
Næring		Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Basisnæring	Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
		Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
		Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
		Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
		Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
	Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
		Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
		Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
	Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
		Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
		Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre subtyper av basisnæringene som har hatt vekst.

De andre subtypene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæring, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæring i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå arbeidsplassvekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått arbeidsplassvekst.

I figuren under har vi satt veksten i basisnæringene opp mot effekten av bransjestruturen. Bransjeeffekten har blitt målt hvert år i perioden, og det er den akkumulerte effekten for hele perioden som er blitt anvendt på den horisontale akse. Veksten i basisnæringene er målt som veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden som prosentvis andel av samlet sysselsetting i regionene i 2000.



Figur 28: Vekst i basisnæringene, som andel av samlet sysselsetting, og bransjeeffekten for perioden 2000-2012.

I figuren over ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom veksten i basisnæringene og bransjeeffekten.

Kongsberg/Numedal skiller seg ut ved at de har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene, til tross for at bransjeeffekten ikke er spesielt positiv. Kongsberg/Numedal har mye av sine basisnæringer innenfor verkstedindustri. Stavangerregionen og Akershus Vest har hatt den klart mest gunstige bransjestruturen, og har de også hatt en kraftig vekst i sine basisnæringer. Hordaland Vest, Bergen, Trondheimsregionen, Oslo og Follo er andre regioner med gunstig bransjestruturen.

De fleste regionene i Nordland fylke ligger tett inntil forventningsverdien. Det betyr at arbeidsplassutviklingen er som forventet av bransjestruturen. De fleste regionene i Nordland har derimot hatt en negativ bransjeeffekt i den siste tolvårsperioden. Mange regioner i Nordland har mange arbeidsplasser i tradisjonelt landbruk og fiske og i industrien. Dette er bransjer som opplever arbeidsplassnedgang i hele landet.

Ytre Helgeland skiller seg ut ved å ha hatt mye mindre nedgang enn bransjeeffekten skulle tilsi. Ytre Helgeland har hatt en god bransjjustert vekst i basisnæringene.

Ofoten har en svak negativ bransjeeffekt i basisnæringene, men har hatt arbeidsplassvekst.

2.1.1 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan regionene i Nord-Norge kommer ut når det gjelder *bransjejustert* vekst i basisnæringene. Arbeidsplassveksten er altså dekomponert i bransjeeffekten, som vi viste til på forrige side, og den bransjejusterte veksten. Bransjeeffekten viser hvordan veksten i fylket ville vært dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. Den bransjejusterte veksten viser hvilken del av veksten som kan forklares av lokale forhold, etter at vi har justert for bransjeeffekten. I et regionalt perspektiv er en ofte opptatt av den bransjejusterte veksten.

Tabell 9: Bransjejustert vekst i basisnæringene i Nord-Norge fra 2000 til 2012. Kolonnen til venstre viser rangeringen blant de 83 regionene i landet etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
3	Øst-Finnmark	-0,4	-0,5	-3,6	-1,0	0,8	-0,1	0,1	1,5	1,3	1,1	1,2	0,8	0,8	1,4
5	Ytre Helgeland	-0,1	0,6	0,5	-0,6	1,3	1,2	-0,4	0,3	2,5	1,0	-1,0	0,4	0,5	5,8
8	Vest-Finnmark	0,5	-0,8	-0,4	-0,4	0,7	0,0	0,6	-0,2	2,0	-0,3	-0,3	1,2	0,4	2,8
10	Midt-Finnmark	-0,1	0,8	0,7	0,0	0,7	0,4	0,0	0,8	0,0	-1,6	1,2	1,3	0,3	4,2
13	Ranaregionen	-0,3	-0,9	-0,2	0,7	-0,5	0,7	0,8	1,1	-0,5	0,0	0,4	0,3	0,3	1,7
23	Sør-Troms	-0,2	-0,1	-0,1	0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,3	0,0	0,3	0,4	0,2	0,1	0,6
27	Mosjøregionen	0,0	2,6	-1,3	-0,4	0,3	0,2	0,0	-0,3	0,8	-0,3	-0,3	0,6	0,1	1,9
36	Vesterålen	0,2	-0,2	1,4	0,3	-0,1	0,2	-0,4	-0,8	0,5	0,4	0,0	-0,1	0,0	1,3
37	Ofoten	0,2	-0,3	0,6	0,8	-0,6	0,1	1,0	1,8	-0,1	-0,1	-1,0	-0,5	0,0	1,9
38	Midt-Troms	0,4	-0,3	0,1	0,5	-1,0	-0,5	0,8	-0,3	0,4	-0,7	0,6	0,0	0,0	0,1
45	HALD	2,2	-1,2	-0,7	0,1	0,2	0,0	-0,4	1,2	0,6	-0,3	-0,9	0,0	0,0	0,9
46	Tromsøregionen	-0,2	-0,5	0,5	-0,2	0,0	-0,2	-0,7	0,1	0,2	0,0	-0,2	0,1	0,0	-0,9
55	Salten	0,1	0,4	0,2	-0,1	0,1	0,0	-0,4	0,3	0,4	0,0	-0,3	-0,5	-0,1	0,2
58	Nord-Troms	-0,2	0,0	-0,6	-1,4	-0,3	-1,1	0,9	1,2	-0,5	-0,8	0,2	-0,1	-0,1	-2,5
59	Lofoten	-0,9	-0,4	0,3	0,7	-0,6	0,4	0,0	0,0	-0,4	0,4	-0,2	-0,5	-0,1	-1,4
67	Sør-Helgeland	0,5	0,5	0,0	0,1	-0,2	0,7	0,2	-1,2	-0,3	-0,6	-0,1	0,3	-0,2	-0,3

Vi så på forrige side at Ytre Helgeland hadde en god bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2000 – 2012. Det kunne vi se ved at Ytre Helgeland var plassert høyt over forventningslinjen. I et tiårsperspektiv har den bransjejusterte veksten vært på 0,5, det vil si at veksten har vært 0,5 prosentpoeng over den delen av veksten som kan forklares av bransjestrukturen. Bare fire regioner i hele landet har hatt en gjennomsnittlig bedre bransjejustert vekst i basisnæringene enn Ytre Helgeland.

Ranaregionen har vært preget av en positiv bransjejustert vekst i basisnæringene siden 2010. Ranaregionen rangeres som nummer 13 av de 83 regionene.

Mosjøregionen, Vesterålen og Ofoten har hatt en svak eller nøytral bransjejustert vekst i basisnæringene. Der er likevel plassert godt over medianregionen.

Lofoten og Sør-Helgeland har i snitt hatt en årlig negativ bransjejustert vekst. De har altså skapt færre arbeidsplasser i basisnæringene enn bransjestrukturen skulle tilsi.

2.1.2 Basisnæringer i kommunene i Nordland

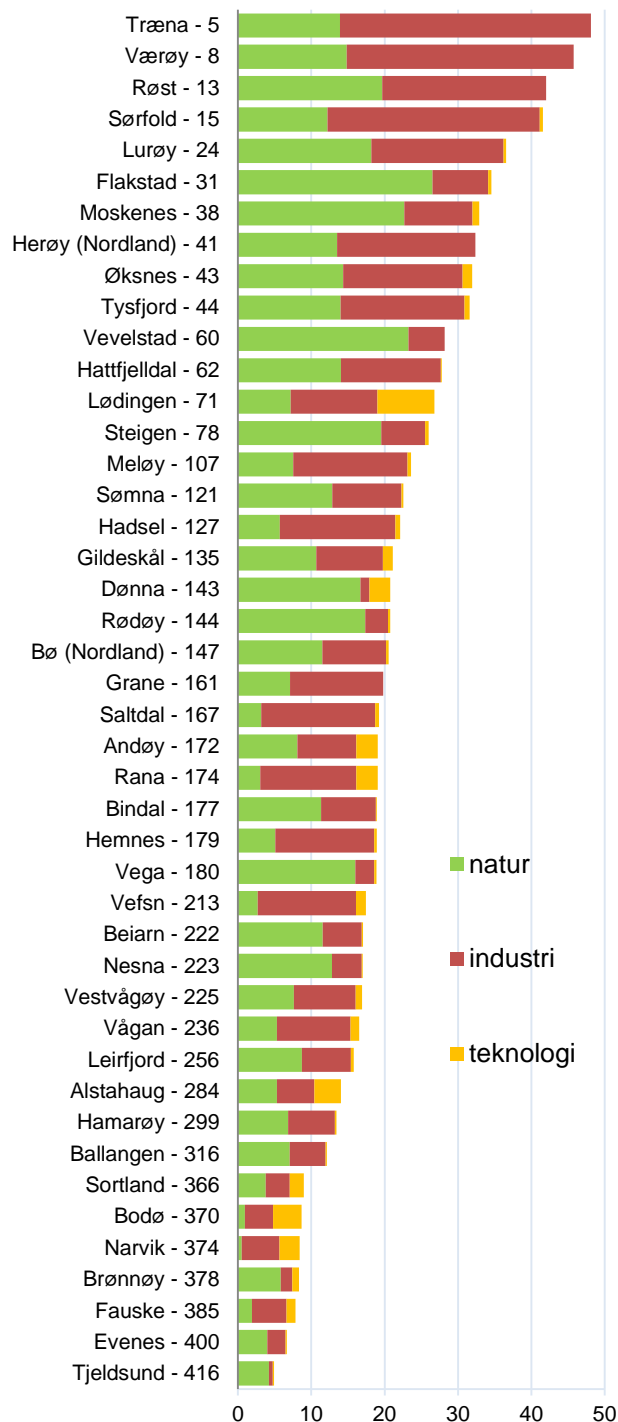
Figur 29 viser antall arbeidsplasser i de ulike basisnæringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene i Nordland i 2012.

Træna har nesten halvparten av arbeidsplassene i basisnæringene. Industrien utgjør 34,2 prosent, mens de naturbaserte næringene utgjør 13,9 prosent av samlet sysselsetting.

Værøy har om lag 45 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene. Industrien utgjør hoveddelen.

Røst kommune har om lag 40 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene, og de fordeler seg nesten likt på industrien og de naturbaserte næringene.

Lødingen har en forholdsvis stor andel arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene. 7,8 prosent av arbeidsplassene var i de teknologiske tjenestene i 2012. Ellers er det få kommuner som har mange arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene. Bykommuner som Bodø og Narvik har naturligvis store andeler av basisnæringene i de teknologiske tjenestene, men basisnæringene utgjorde bare en liten andel av den samlede sysselsettingen i Bodø og Narvik i 2012.



Figur 29: Antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen i kommunene i Nordland i 2012. Tallene ved siden av kommunenavnene viser rangeringen blant alle kommunene i Norge.

I tabell 10 er kommunene i Nordland rangert etter bransjejustert vekst i basisnæringene. Kolonnen «normalisert» viser den relative veksten i basisnæringene i den siste tolvårsperioden. Den kan dekomponeres i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Sistnevnte måler vekst utover det bransjestrukturen tilsier.

Træna har hatt en av landets høyeste bransjejusterte vekst mellom 2000 og 2012. Veksten i antall arbeidsplasser har vært 6,2 prosentpoeng høyere enn veksten nasjonalt. Og av denne veksten så utgjør den bransjejusterte veksten hele 13,4 prosentpoeng. Vi ser at bransjeeffekten er særdeles negativ. Basert på bransjestrukturen i Træna, kunne man statistisk sett «forvente» en relativ arbeidsplassnedgang på 7,3 prosentpoeng. I stedet har Træna hatt en arbeidsplassvekst langt over det både bransjestrukturen skulle tilsi, men også over veksten nasjonalt.

Mange kommuner i Nordland har hatt en positiv bransjejustert vekst. Sørfold har, på grunn av sin bransjesammensetning, hatt spesielt dårlige forutsetninger for vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Riktig nok har de hatt en negativ vekst relativt til resten av landet. Men veksten har vært høyere enn det som er «statistisk normalt». Også Værøy overpresterer, gitt sin bransjestruktur.

Noen kommuner er i den uheldige posisjonen at de både har en negativ bransjeeffekt og at de har skapt færre arbeidsplasser enn det denne bransjestrukturen statistisk sett skulle tilsi. Dette gjelder kommuner som f.eks. Leirfjord, Bø (Nordland) og Bindal. Disse kommunene rangeres blant de 30 dårligste i landet når det kommer til bransjejustert vekst i basisnæringene.

Tabell 10: Kommunene i Nordland, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2000 til 2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene i 2000. Rangering blant alle kommunene i Norge mht. bransjejustert vekst i venstre kolonne.

R	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjejustert
4	Træna	6,2	-7,3	13,4
29	Gildeskål	4,5	-2,4	6,8
32	Lurøy	0,4	-6,1	6,5
36	Hadsel	3,5	-2,5	6,0
40	Tysfjord	0,5	-5,1	5,6
45	Nesna	3,1	-2,3	5,4
49	Sørfold	-3,6	-8,7	5,1
52	Øksnes	-0,4	-5,2	4,7
54	Lødingen	2,7	-2,0	4,7
64	Hemnes	1,2	-3,0	4,2
66	Hattfjelldal	-0,5	-4,7	4,2
71	Sømna	-0,2	-4,2	3,9
77	Saltdal	1,9	-1,8	3,7
97	Vega	-0,3	-3,5	3,2
118	Rana	-0,6	-2,9	2,3
126	Evenes	1,4	-0,7	2,0
127	Fauske	1,5	-0,5	2,0
131	Vestvågøy	-1,0	-3,0	2,0
135	Alstahaug	0,8	-1,1	1,9
140	Narvik	1,7	-0,1	1,8
144	Herøy (Nordland)	-4,0	-5,7	1,7
148	Grane	-2,0	-3,8	1,7
159	Beiarn	-2,0	-3,5	1,5
164	Værøy	-7,0	-8,2	1,3
188	Andøy	-1,9	-2,8	0,8
201	Rødøy	-3,4	-3,9	0,5
224	Tjeldsund	-1,0	-0,9	-0,1
255	Hamarøy	-3,8	-3,0	-0,8
258	Flakstad	-7,5	-6,7	-0,8
264	Moskenes	-7,4	-6,5	-0,9
279	Bodø	-1,2	0,1	-1,3
290	Vefsn	-6,0	-4,4	-1,6
297	Ballangen	-2,7	-1,1	-1,7
301	Brønnøy	-3,2	-1,5	-1,7
311	Vågan	-4,7	-2,7	-1,9
332	Steigen	-7,4	-4,9	-2,6
352	Sortland	-4,2	-1,0	-3,2
373	Røst	-12,1	-7,6	-4,5
378	Dønna	-9,5	-4,8	-4,6
389	Vevelstad	-11,8	-6,5	-5,3
394	Meløy	-12,7	-7,3	-5,5
401	Leirfjord	-10,3	-4,2	-6,0
407	Bø (Nordland)	-11,4	-4,5	-6,9
412	Bindal	-12,6	-5,1	-7,6

2.1.3 Besøksattraktivitet i kommunene i Nordland

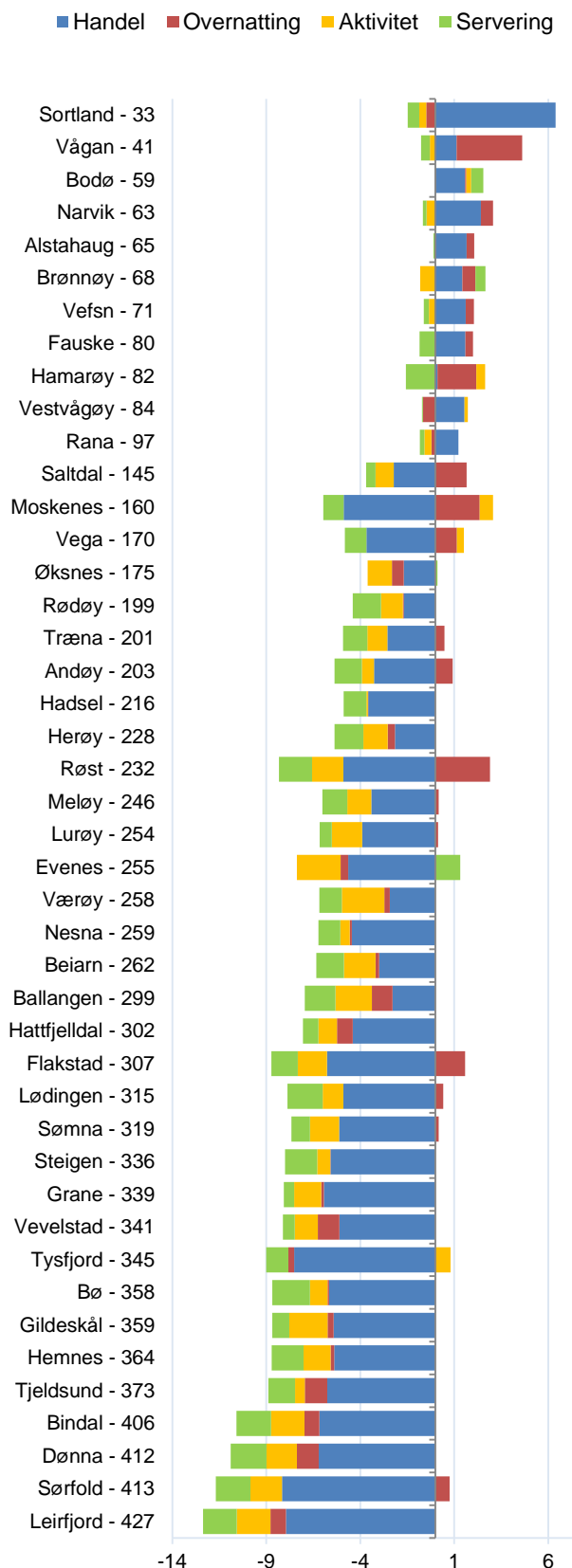
Figur 30 viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Nordland i 2012.

Sortland har hatt et stort besøksoverskudd i handelsnæringene. I Sortland har det blitt skapt flere arbeidsplasser i besøksnæringene enn befolkningsveksten skulle tilsi.

I Vågan har det blitt skapt flere arbeidsplasser i overnattingsbransjen enn det befolkningsutviklingen skulle tilsi.

Store kommuner som Bodø, Narvik, Brønnøy og Fauske har hatt positivt besøksoverskudd i handelsnæringene. Det er etter hvert vanlig å konsentrere butikker i kjøpesentre og handelsstrøk i de større kommunene. Dette er en trend vi observerer over hele landet.

Mange kommuner i Nordland har et negativt besøksoverskudd i handelsnæringene. Det ser ut som om befolkningen i disse kommunene reiser inn til de større kommunene for å handle. Disse kommunene opplever da besøkslekkasje.



Figur 30: Overskudd av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012. Rangering blant Norges kommuner av besøksoverskuddet ved siden av kommunenavnet.

Tabell 11 viser vekstimpulsene i besøksnæringene i kommunene i Nord-Trøndelag for den siste tiårsperioden. Vekstimpulsene dekomponeres i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. På den måten ser vi om besøksnæringene har vært i vekst eller om de er avtakende.

Hamarøy kommune er rangert nesten øverst i landet med hensyn på endring i besøksoverskudd. Til tross for en befolkningsvekst som statistisk sett skulle tilsi nedgang i besøksnæringene, har de hatt sterke vekstimpulser og en særdeles positiv endring i besøksoverskuddet. Kun to kommuner i hele Norge har hatt en større positiv endring i besøksoverskuddet.

Vi ser av tabellen at det er flere kommuner i Nordland som har fått en positiv endring i besøksoverskuddet de siste ti årene enn det er kommuner som har fått en negativ endring i besøksoverskuddet.

Kommuner som Vega, Herøy, Rødøy, Moskenes og Brønnøy har fått en endring i sitt besøksoverskudd som er så stort at de rangerer blant de 20 beste i hele landet.

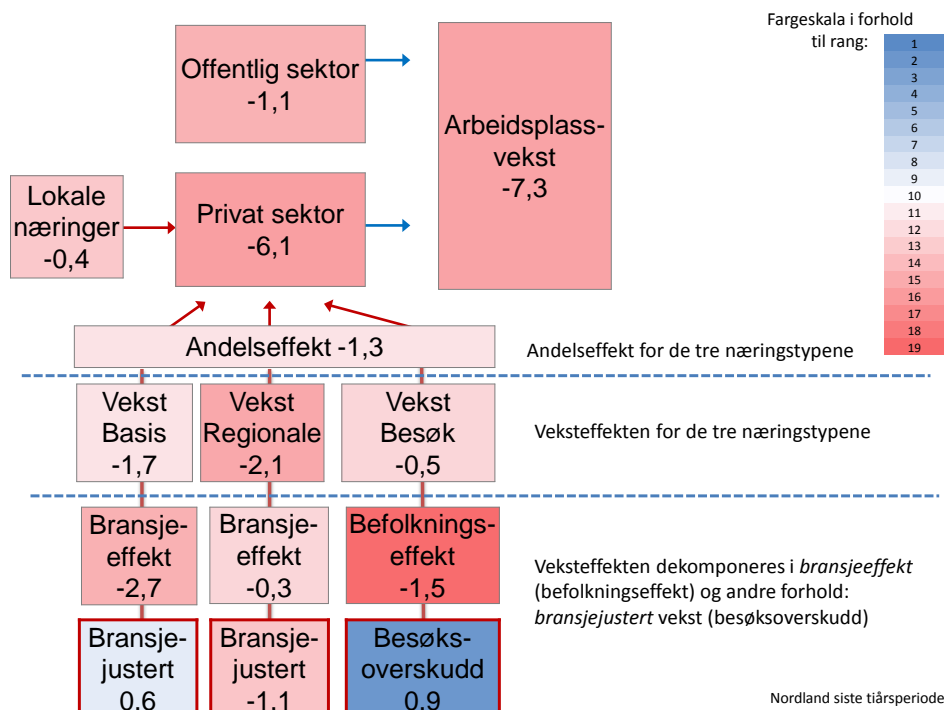
Mange kommuner sliter derimot med en negativ befolkningseffekt. Folkeveksten i Nordland har vært svakere enn i landet som helhet. Træna og Bodø er unntakene. De har hatt en nøytral befolkningseffekt, det vil si en befolkningsvekst som er omtrent som befolkningsveksten på landsbasis i samme periode.

Tabell 11: Samlet vekstimpuls i besøksnæringene i den siste tiårsperioden, dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Til venstre angis rangering med hensyn til endring i besøksoverskuddet blant de 428 kommunene.

R	Kommune	Vekstimpuls	Befolkningseffekt	Endring Besøksoverskudd
3	Hamarøy	4,6	-2,5	7,0
12	Vega	2,1	-2,6	4,7
15	Herøy (Nordland)	2,5	-1,8	4,3
17	Rødøy	1,2	-3,1	4,2
18	Moskenes	1,0	-3,2	4,2
19	Brønnøy	3,0	-0,9	4,0
26	Beiarn	0,4	-3,1	3,5
29	Tjeldsund	0,7	-2,7	3,4
37	Sørfold	0,4	-2,4	2,9
45	Gildeskål	0,1	-2,6	2,7
53	Vestvågøy	1,3	-1,3	2,6
57	Steigen	0,3	-2,2	2,5
58	Bø (Nordland)	-1,0	-3,4	2,5
67	Vevelstad	0,5	-1,9	2,4
78	Vågan	0,3	-1,9	2,1
80	Træna	2,1	0,0	2,1
81	Alstahaug	0,4	-1,7	2,1
89	Flakstad	-0,7	-2,5	1,9
91	Rana	0,5	-1,3	1,8
95	Øksnes	-0,2	-1,9	1,7
107	Sortland	0,4	-1,1	1,6
109	Værøy	0,5	-1,0	1,5
119	Grane	-0,5	-1,9	1,3
120	Lurøy	-0,6	-1,9	1,3
130	Bindal	-2,4	-3,6	1,2
157	Hattfjelldal	-1,5	-2,2	0,8
162	Nesna	-0,6	-1,3	0,7
175	Narvik	-1,3	-1,9	0,6
183	Andøy	-2,2	-2,7	0,5
185	Fauske	-1,5	-2,0	0,5
206	Vefsn	-1,7	-2,0	0,3
210	Meløy	-1,2	-1,4	0,2
241	Tysfjord	-3,6	-3,5	-0,1
243	Hadsel	-1,7	-1,5	-0,1
262	Dønna	-2,2	-1,9	-0,3
271	Bodø	-0,4	0,0	-0,4
285	Røst	-3,1	-2,4	-0,8
292	Sømna	-2,2	-1,4	-0,8
316	Saltdal	-3,1	-2,0	-1,1
349	Ballangen	-3,0	-1,6	-1,4
354	Leirfjord	-2,6	-1,2	-1,4
362	Hemnes	-2,4	-0,9	-1,6
364	Evenes	-4,6	-3,0	-1,6
418	Lødingen	-6,4	-2,6	-3,8

2.1.5 Oppsummering bedrifts- og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Nordland illustrert.



Figur 31: Arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting, og dekomponert. Alle tallene er relative til landsgjennomsnittet i samme periode. Avviket for privat sektor er dekomponert i en veksteffekt og en samlet andelseffekt for de tre næringstypene. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypene ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis. Veksteffektene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Som vi har sett tidligere, har arbeidsplassveksten (som andel av sysselsettingen) i Nordland vært 7,3 prosentpoeng lavere enn veksten på landsbasis. Hovedbidraget til denne relative nedgangen skyldes utviklingen i privat sektor. Utviklingen dekomponeres i en veksteffekt og en andelseffekt. Andelseffekten for basis-, de regionale og besøksnæringene har bidratt negativt (-1,3) til den relative utviklingen i privat sektor. Veksteffekten er også negativ for de tre næringstypene, spesielt for de regionale næringene (-2,1).

Videre dekomponeres veksteffekten i basisnæringene og i de regionale næringene i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Bransjeeffekten viser hvilken del av veksteffekten som kan forklares av bransjestrukturen. Den bransjejusterte veksten kan i større grad forklares av lokale forhold. Veksteffekten i besøksnæringene dekomponeres i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Befolkningseffekten viser hvilken del av veksteffekten som forklares av befolkningsveksten, mens besøksoverskuddet i større grad forklares av lokale eller andre forhold.

Bransjeeffekten i basisnæringene er negativ (-2,7), mens den bransjejusterte veksten er positiv (0,6). Veksten i basisnæringene har vært bedre enn det bransjestrukturen skulle tilsi. Bransjeeffekten i de regionale næringene er svakt negativ (-0,3), mens den bransjejusterte veksten er desto mer negativ (-1,1). Veksten i de regionale næringene har vært svakere enn bransjestrukturen skulle tilsi. Befolkningseffekten er svært negativ (-1,5). Dette skyldes relativ befolkningsnedgang. Men besøksoverskuddet er positivt (0,9). Fargen, som er mørk blå, indikerer at besøksoverskuddet er blant de beste i landet. Veksten i besøksnæringene har vært bedre enn befolkningsutviklingen skulle tilsi.

3. Befolkning

Befolkningsutviklingen er kanskje den viktigste indikatoren for regional utvikling, og også den indikatoren som det knytter seg størst interesse til. Mange fylker, regioner og kommuner har befolkningsvekst som overordnet mål i sine regionale planer og strategier. Dette er ikke bare fordi vekst er et mål i seg selv, men også fordi befolkningsveksten, og spesielt flyttebalansen, er en indikator for at stedet utvikler seg positivt. Det er også lettere å endre et sted i retning av høyere kvalitet når det er i vekst. Vekst gir høyere inntekter til offentlig sektor og større muligheter til å forbedre samfunnet.

3.1 Befolkningsutvikling i Nordland

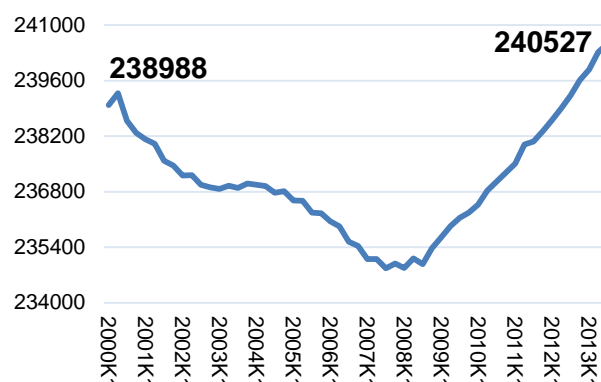
Det var 240 527 innbyggere i Nordland fylke i 2013. Det har vært en lineær og bratt vekst siden 2008. Mellom 2000 og 2008 sank folketallet stadig. Norge har opplevd en historisk høy arbeidsinnvandring som følge av EØS-utvidelsen i 2007. Av figur 32 ser vi tydelig at dette også har skjedd i Nordland.

I figur 33 ser vi den indekserte folketallsutviklingen i alle fylkene i Norge. Nordland er illustrert ved den røde, stiplede linjen.

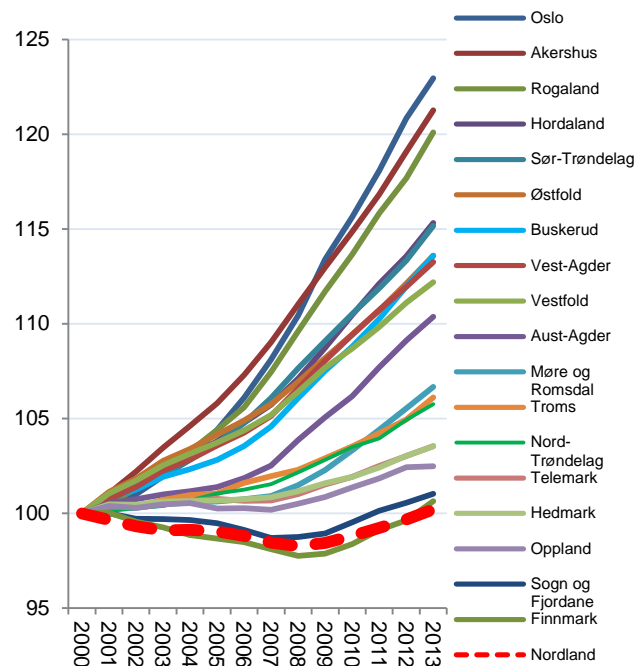
Alle fylkene hadde et høyere folketall i 2013 enn i 2000. Oslo, Akershus og Rogaland har hatt høyest vekst.

Nordland har sammen med Finnmark og Sogn og Fjordane hatt lavest befolkningsvekst.

Vi ser at mange av fylkene har fått et brattere stigningstall etter 2007. Nordland er fylket med lavest relativ befolkningsvekst.



Figur 32: Befolkningsutviklingen i Nordland fra 2000 til 2012.



Figur 33: Den indekserte befolkningsutviklingen til alle fylkene i Norge fra 2000 til 2013. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

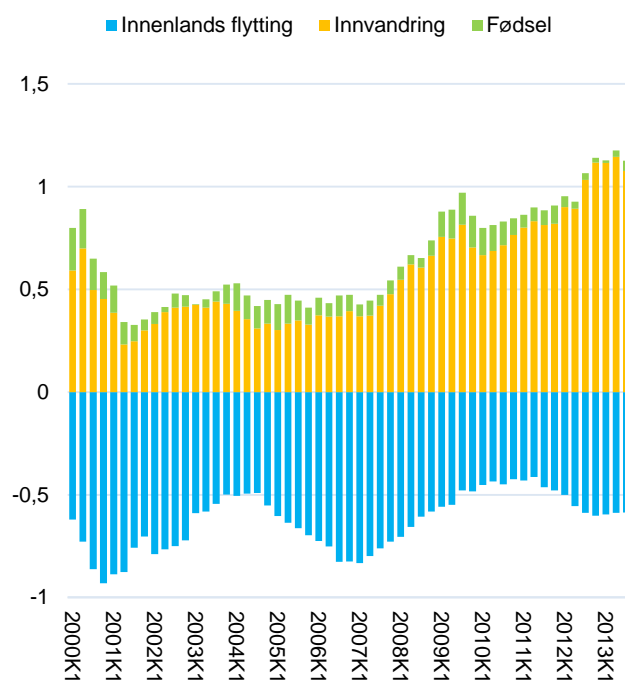
3.2 Befolkningsutvikling dekomponert

Endringene i befolkningen kan inndeles i tre komponenter: innenlands nettoflytting, netto innvandring og fødselsoverskudd. I figur 34 har vi illustrert hvordan disse tre komponentene har bidratt til befolkningsutviklingen til Nordland for perioden 2000 til 2013.

Fødselsbalansen har vært positiv, men nesten lik null. Den har ikke bidratt mye til befolkningsveksten.

Hvert kvartal siden 2000 har det vært netto innenlandsk fraflytting fra Nordland. Den innenlandske flyttingen står for en stor del av befolkningsutviklingen.

Innvandringen har vært positiv hvert kvartal siden tusenårsskiftet. Den har vært spesiell høy etter 2008. I 2013 har den utgjort mer enn én prosent av folketallet.



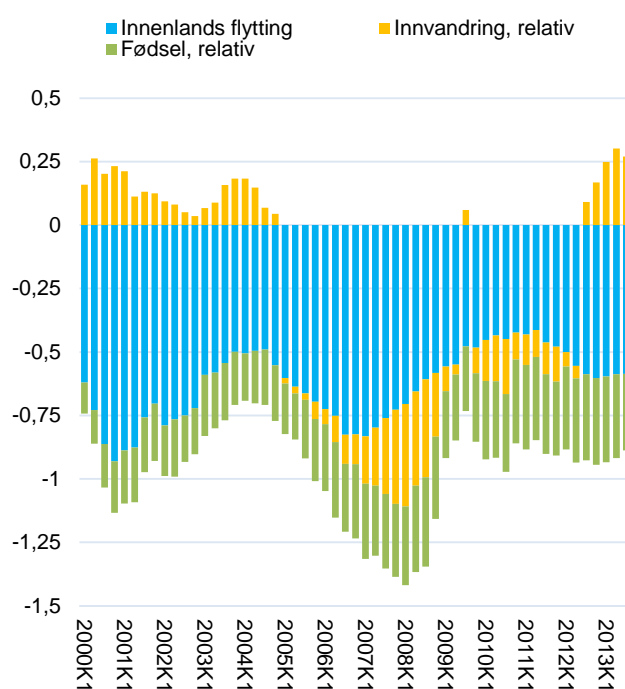
Figur 34: Prosentvis endring i befolkningen for hvert kvartal etter 2000, dekomponert.

3.3 Befolkningsutvikling, relativ

Det er interessant å se på hvordan befolkningsutviklingen på et sted avviker fra gjennomsnittet for Norge. Det kaller vi relativ utvikling, og tallene for Nordland er vist i figur 35. Figuren viser hvordan de ulike komponentene i befolkningsutviklingen i Nordland avviker fra landsgjennomsnittet.

Selv om fødselsbalansen har vært positiv, så har den vært lavere enn den nasjonale fødselsbalansen i samme periode.

Innvandringen til Nordland var relativt høyere enn til landet som helhet frem til 2004. Mellom 2004 og 2012 var innvandringsraten til Nordland lavere enn til landet som helhet. Siden 2012 har innvandringen vært relativt høyere.



Figur 35: Relativ vekst, dvs. forskjell mellom prosentvis vekst i Nordland og Norge fra 2000 til 2013, dekomponert.

3.4 Befolkningsutvikling i regionene

I figur 36 ser vi den indekserte befolkningsveksten i regionene i Nordland. Disse er sammenliknet med veksten nasjonalt og fylkesvis. Norges befolkning har vokst med 12,8 prosent mellom 2000 og 2012.

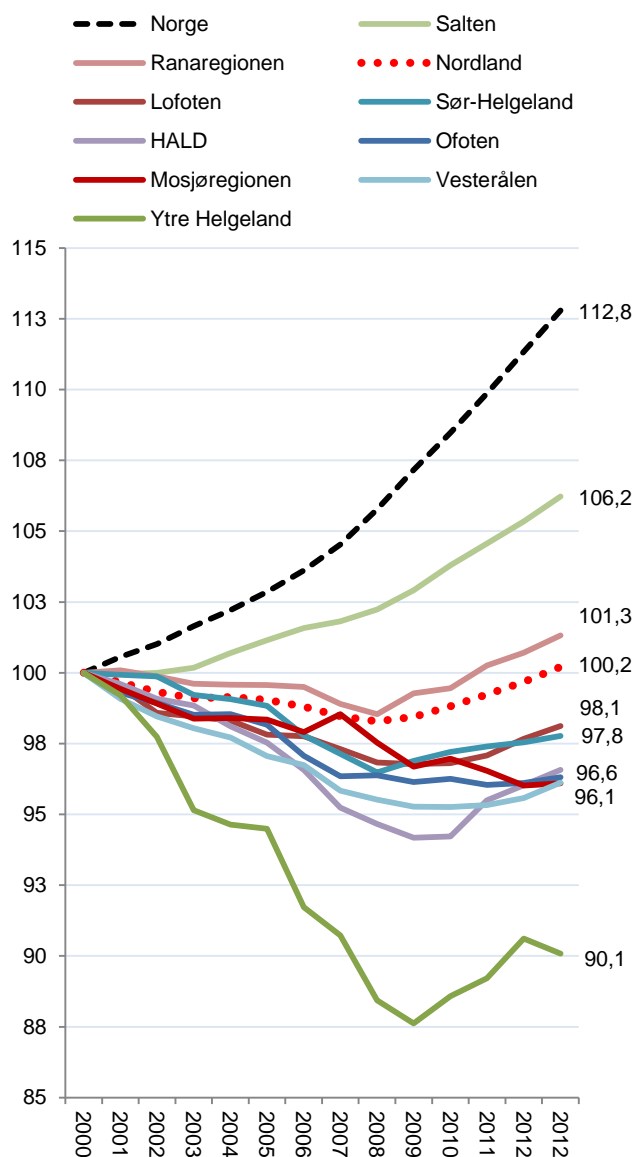
I Nordland fylke er det Salten som har vokst mest. Folketallsveksten har vært på 6,2 prosent.

Ranaregionen hadde befolkningsnedgang frem til 2008. Deretter har det vært en forholdsvis sterk vekst, og i 2012 var folketallet 1,3 prosent høyere enn i 2000.

Nordland fylke har hatt nullvekst i den siste tolvårsperioden. I likhet med mange av fylkets regioner var det befolkningsnedgang frem til 2008, men så har trenden brått snudd.

De øvrige regionene har hatt folketallsreduksjon mellom 2000 og 2012. De fleste regionene har derimot enten fått et oppsving eller stabilisert seg etter 2008.

Ytre Helgeland er regionen med sterkest befolkningsnedgang. Befolkningen i Ytre Helgeland har blitt redusert med 10 prosent i den siste tolvårsperioden.



Figur 36: Befolkningsutviklingen i regionene i Nordland, sammenliknet med utviklingen i Norge og hele fylket fra 2000 til 2012. 2000-nivået = 100.

3.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Figur 37 viser den dekomponerte befolkningsutviklingen fordelt på kommunene i Nordland mellom 2008 og 2012.

Bildet for kommunene er like tydelige som for fylket som helhet, slik vi så i figur 34 i kapittel 3.2.

Innvandringen har bidratt positivt til folketallet i hver kommune (gule stolper). De fleste kommunene taper innbyggere til andre kommuner, dvs. at det er negativ netto fraflytting (blå stolper).

Fødselsbalansen er positiv i Bodø, og den bidrar med nesten halvparten av folketallsveksten.

Fødselsbalansen er også positiv i Brønnøy, Sortland, Rana, Alstadhaug og Narvik.

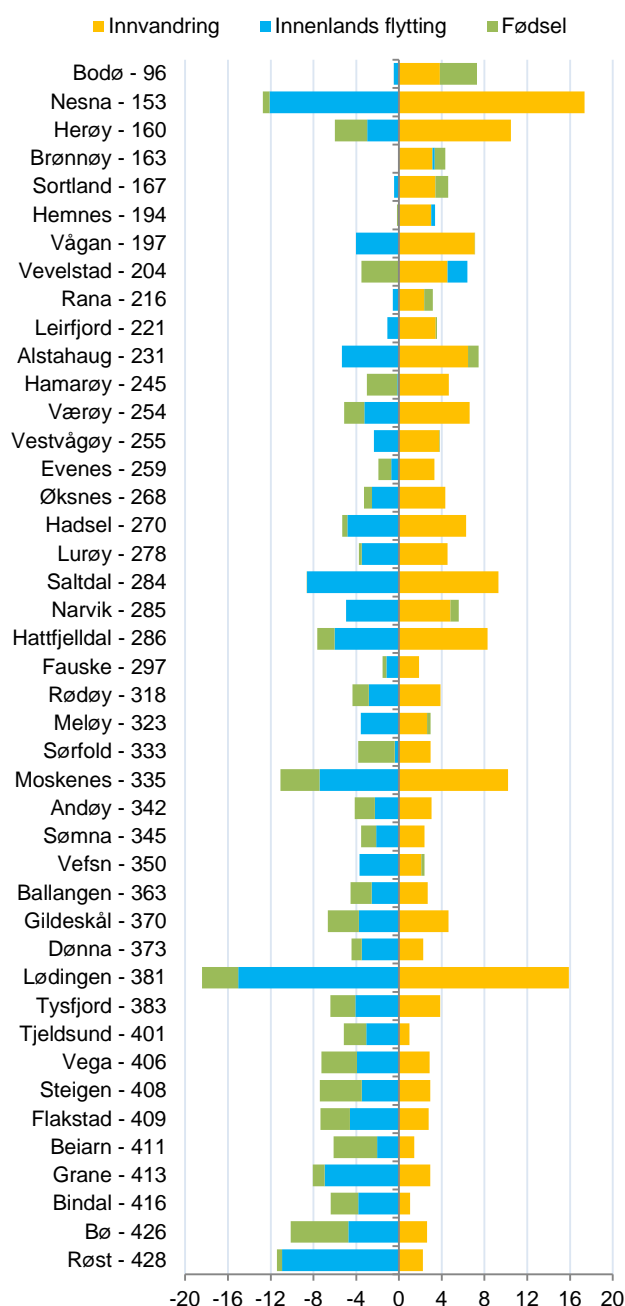
Fødselsbalansen har bidratt negativt til kommuner som Hamarøy, Vevelstad, Herøy og Bø. I mange kommuner har fødselsbalansen vært nøytral.

Nesnas befolkningstap som følge av høy innenlands fraflytting har blitt kompensert av en høy innvandring. Dette gjelder også for Herøy.

Noen kommuner har nøytral nettoflytting og fødselsbalanse, og det er bare innvandringen som utgjør en forskjell for folketallet. Dette gjelder kommuner som Brønnøy, Sortland og Hemnes.

Lødingen skiller seg også ut ved en særdeles høy innenlandsk fraflytting som til dels blir kompensert med en særdeles høy grad av innvandring.

Tallene ved siden av kommunenavnene viser rangeringen den enkelte kommuner har i folketallsvekst. Bodø rangerer øverst som nummer 96. Røst rangerer nederst.



Figur 37: Befolkningsutviklingen i kommunene dekomponert i innvandring, innenlands flytting og fødselsoverskudd i perioden 2008 – 2012. Rangering blant landets kommuner ved siden av kommunenavn på venstre akse.

3.6 Relativ flytting

Relativ flytting er nettoflyttingen til et sted inklusive innvandring, fratrukket Norges nettoflytting. Med dette målet får vi et mål for nettoflyttingen til steder som betyr det samme over en lengre tidsperiode, selv om nettoinnvandringen til Norge varierer fra år til år. Den relative nettoflyttingen er dermed et mål som vi kan bruke for å sammenlikne regioner med hverandre, og over et lengre tidsrom.

Tabell 12: Relativ nettoflytting i regionene i Nord-Norge fra 2000 til 2012, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden i den siste tiårsperioden.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
33	Tromsøregionen	0,3	-0,4	-0,2	0,1	-0,2	0,4	-0,2	-0,5	-0,2	-0,5	-0,5	-0,5	0,1	-0,3	-0,04
48	Vest-Finnmark	-0,6	-1,0	-0,7	-0,6	-0,3	-0,4	-0,9	-0,9	-1,1	-0,4	0,1	-0,6	-0,1	-0,5	0,04
49	Salten	-0,6	-0,5	-0,4	-0,1	-0,1	-0,4	-0,6	-0,7	-0,7	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,03
58	Ranaregionen	-0,3	-0,5	-0,9	-0,5	-0,5	-0,6	-1,3	-1,3	-0,3	-0,8	-0,3	-0,6	-0,4	-0,6	0,02
62	Lofoten	-0,7	-1,1	-0,5	-0,3	-0,7	-0,5	-1,1	-1,3	-0,8	-0,8	-0,5	-0,5	-0,2	-0,6	0,02
64	Sør-Troms	-0,8	-0,4	-0,4	-0,5	-0,9	-0,3	-0,9	-1,9	-1,0	-0,6	-0,5	-0,1	-0,4	-0,7	0,04
66	Vesterålen	-1,2	-0,6	-0,8	-0,5	-0,8	-0,6	-1,3	-1,2	-1,0	-0,7	-0,6	-0,5	-0,4	-0,7	0,03
70	Øst-Finnmark	-0,8	-0,9	-1,5	-1,5	-1,6	-1,3	-1,2	-1,8	-0,9	-0,6	-0,5	-0,5	0,1	-0,7	0,18
71	Sør-Helgeland	-0,3	-0,2	-0,9	-0,2	-0,7	-1,2	-1,1	-1,5	-0,3	-0,6	-0,5	-0,7	-0,6	-0,7	0,02
73	HALD	-0,6	-0,7	-0,6	-1,2	-1,1	-1,1	-2,0	-1,4	-1,3	-0,8	0,4	-0,4	-0,6	-0,7	0,13
76	Midt-Troms	-0,8	-1,5	-0,6	-0,7	-1,3	-1,3	-0,7	-0,7	-1,5	-0,9	-0,8	-1,1	-0,3	-0,9	0,03
78	Ofoten	-1,0	-0,3	-0,9	-0,2	-0,6	-1,5	-1,3	-0,8	-1,2	-0,8	-1,3	-0,9	-0,5	-0,9	-0,02
79	Ytre Helgeland	-1,1	-1,5	-2,7	-0,7	-1,0	-2,5	-1,2	-3,5	-1,3	0,6	-0,2	0,4	-1,6	-0,9	0,12
80	Nord-Troms	-0,8	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,7	-1,3	-1,1	-1,5	-0,4	-1,3	-0,9	-0,6	-0,9	-0,05
82	Mosjøregionen	-0,9	-0,8	-0,7	-0,4	-0,6	-0,8	0,2	-1,7	-1,8	-0,6	-1,3	-1,5	-0,8	-1,1	-0,09
83	Midt-Finnmark	-1,3	-1,1	-1,4	-1,0	-0,8	-1,7	-2,2	-2,2	-1,6	-1,5	-1,3	-1,1	-1,0	-1,4	0,02

I Nord-Norge er det Tromsøregionen som har hatt best relativt flyttetall. I snitt har den årlige tilflyttingen vært 0,3 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. I 2012 var tilflyttingen til Tromsøregionen 0,1 prosentpoeng over landsgjennomsnittet.

De øvrige regionene i Nord-Norge har i snitt hatt et flyttetall som ligger under medianverdien. Fargene på cellene i venstre kolonne er røde.

Salten rangerer som nummer 49 av de 83 regionene, dvs. litt under medianverdien. I 2012 var flyttetallet til Salten 0,4 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet. I snitt har den årlige tilflyttingen vært 0,5 prosentpoeng lavere enn tilflyttingen nasjonalt.

Ranaregionen og Lofoten har i snitt hatt en årlig tilflytting på 0,6 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. Begge regionene har hatt en øking i flyttetallet i den siste perioden. Det vises ved at trenden er positiv.

Vesterålen, Sør-Helgeland og HALD-regionen har i snitt hatt et årlig flyttetall på 0,7 prosentpoeng under landssnittet. HALD har hatt en sterk positiv trend.

Ofoten, Ytre Helgeland og Mosjøregionen rangeres lavest i Nordland og i landet. Mens Ytre Helgeland har hatt en positiv trend, har Mosjøregionen hatt en sterk negativ trend. Bare Midt-Finnmark har hatt et dårligere flyttetall enn Mosjøregionen.

3.6.1 Relativ flytting kommuner

Vi kan også se på relativ flytting for kommuner. Mange kommuner har et lavt folketall. Da vil små endringer i flyttemønstrene gi uforholdsmessig store utslag. Derfor har vi i tabellen under operert med tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 13: Relativ flytting i kommunene, tre års glidende gjennomsnitt, rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	Prog snitt	Trend
23	Træna	-0,9	-2,6	-0,6	-0,7	0,5	-0,5	2,2	2,1	1,8	0,1	0,7	0,4
139	Bodø	0,0	0,3	0,3	0,2	-0,1	-0,3	-0,4	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1
160	Vevelstad	-2,9	-2,1	-1,0	-1,2	-2,0	-0,8	0,3	1,9	0,6	-0,7	-0,2	0,4
185	Nesna	-2,3	-1,5	-1,8	-1,1	-0,5	0,0	-0,5	-0,5	-0,3	0,8	-0,4	0,3
187	Sortland	-0,1	-0,2	0,0	0,1	-0,3	-0,7	-0,7	-0,4	-0,2	-0,3	-0,4	0,0
196	Herøy	-2,1	-1,8	-1,5	-1,5	-1,6	-1,9	-1,6	-0,8	1,0	2,4	-0,4	0,4
211	Hamarøy	-0,9	-1,3	-1,6	-1,5	-1,1	-1,2	-0,5	0,0	0,3	0,3	-0,5	0,2
218	Brønnøy	0,0	-0,3	-0,4	-0,7	-1,0	-0,8	-0,7	-0,2	-0,4	-0,2	-0,5	0,0
229	Hemnes	-0,8	-0,3	-0,1	-0,7	-1,2	-0,8	-0,4	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	0,0
241	Vågan	-0,6	-0,3	-0,2	-0,6	-1,0	-0,9	-0,7	-0,4	-0,6	-0,2	-0,6	0,0
245	Værøy	-0,8	-1,0	-0,6	-0,4	-0,6	-1,2	-0,3	-0,4	-0,2	-0,7	-0,6	0,0
279	Vestvågøy	-0,2	-0,2	-0,3	-0,8	-0,9	-1,1	-1,1	-0,7	-0,5	-0,3	-0,7	0,0
282	Hadsel	-0,7	-0,5	-0,3	-0,7	-0,8	-0,9	-0,6	-0,9	-0,8	-0,5	-0,7	0,0
284	Rana	-0,5	-0,6	-0,5	-0,8	-1,1	-1,0	-0,9	-0,5	-0,6	-0,5	-0,7	0,0
305	Fauske	-0,3	-0,5	-0,3	-1,0	-0,9	-1,0	-0,6	-0,7	-0,7	-0,9	-0,8	0,0
306	Leirfjord	0,1	-0,7	-0,9	-1,7	-1,3	-1,6	-0,5	0,3	-0,6	-0,9	-0,8	0,0
316	Sømna	-0,4	-0,6	-0,8	-0,6	-0,6	-0,5	-0,9	-1,3	-1,0	-0,7	-0,8	0,0
318	Alstahaug	-0,7	-0,8	-1,2	-1,3	-1,5	-1,3	-1,1	-0,6	-0,3	-0,4	-0,8	0,1
319	Evenes	-0,9	-1,9	-2,4	-1,8	-1,2	-0,7	-0,2	-1,0	-0,4	-0,4	-0,8	0,2
320	Saltdal	-0,4	-0,6	-0,8	-1,2	-0,9	-0,7	-0,8	-1,1	-1,0	-0,5	-0,8	0,0
323	Narvik	-0,4	-0,4	-0,6	-0,9	-0,9	-0,9	-0,8	-1,1	-0,9	-0,9	-0,9	-0,1
326	Ballangen	-0,4	0,6	0,2	-0,3	-1,5	-1,7	-1,5	-1,0	-0,6	-0,6	-0,9	-0,1
335	Lødingen	0,0	0,0	-0,8	-1,9	-1,1	-1,1	-1,1	-1,3	-1,2	0,2	-0,9	0,0
346	Øksnes	-0,9	-1,4	-1,1	-1,5	-1,5	-1,7	-1,1	-0,7	-0,4	-0,4	-0,9	0,1
351	Hattfjelldal	-1,4	-1,6	-1,7	-2,1	-1,7	-1,8	-1,3	-0,7	-0,2	0,1	-1,0	0,2
353	Moskenes	-2,4	-1,7	-1,6	-1,3	-2,1	-2,0	-0,8	-0,4	-0,2	-0,6	-1,0	0,2
362	Beiarn	-2,1	-2,1	-1,1	-0,5	-0,7	-0,5	-1,0	-0,9	-1,3	-1,2	-1,0	0,1
363	Vefsn	-0,5	-0,5	-0,5	-0,2	-0,7	-1,0	-1,4	-1,2	-1,1	-1,3	-1,0	-0,1
367	Meløy	-0,6	-0,7	-1,1	-0,9	-1,3	-1,1	-1,0	-0,7	-0,9	-1,3	-1,0	0,0
368	Lurøy	-1,4	-0,8	-0,8	-1,0	-2,3	-1,9	-1,6	-0,5	-0,1	-0,9	-1,0	0,1
375	Steigen	-0,7	-0,8	-1,1	-1,9	-1,6	-1,3	-0,8	-0,7	-0,8	-1,1	-1,1	0,0
376	Gildeskål	-0,5	-1,1	-1,3	-1,8	-1,9	-1,1	-1,5	-0,8	-1,0	-0,2	-1,1	0,0
379	Vega	-0,5	-0,4	-1,5	-1,7	-1,4	-0,9	-0,5	-1,1	-0,9	-1,4	-1,1	0,0
380	Sørfold	-2,1	-1,7	-1,3	-1,3	-2,3	-1,8	-1,9	-0,4	-0,6	-0,1	-1,1	0,2
384	Andøy	-1,1	-1,3	-1,4	-1,9	-2,1	-1,9	-1,5	-0,7	-0,5	-0,5	-1,1	0,1
391	Bø	-1,3	-1,0	-1,1	-1,1	-1,3	-1,3	-1,2	-0,8	-1,1	-1,4	-1,2	0,0
393	Grane	-1,1	-0,3	0,0	0,0	-0,2	-1,2	-1,3	-1,9	-1,8	-1,5	-1,2	-0,2
404	Dønna	-1,0	-0,9	-0,8	-1,5	-1,7	-2,3	-2,0	-1,2	-0,9	-0,6	-1,3	0,0
405	Flakstad	-1,8	-1,7	-1,8	-0,7	-0,9	-1,1	-2,5	-2,3	-1,3	-0,1	-1,3	0,1
409	Rødøy	-2,1	-2,0	-2,4	-2,6	-3,4	-2,6	-2,2	-0,9	0,2	0,0	-1,4	0,3
411	Røst	-2,2	-2,5	-2,2	-1,8	0,2	-0,5	0,2	-1,7	-1,3	-3,4	-1,5	0,0
413	Tysfjord	-0,5	-1,7	-1,8	-2,7	-2,3	-1,7	-1,2	-1,0	-1,9	-0,9	-1,5	0,0
422	Tjeldsund	-0,9	-1,7	-1,4	-2,5	-2,4	-1,7	-0,6	-0,9	-2,0	-2,2	-1,7	0,0
424	Bindal	-1,8	-1,5	-1,4	-2,0	-2,9	-2,3	-2,0	-1,0	-1,4	-1,7	-1,8	0,0

Første kolonne viser rangeringen av kommunen i forhold til alle de 428 kommunene i landet. Hvis fargen på cellen er blå, er rangeringen over mediankommunen. Hvis cellen er hvit, er verdien nær medianverdien. Dersom cellen er rød, er den under medianverdien.

Træna er rangert som nummer 23, og vi ser at cellen er mørk blå, dvs. langt over medianverdien. Bare 22 kommuner i Norge har hatt et bedre flyttetall enn Træna, når vi måler flyttetallet i tiårs progressivt gjennomsnitt.

Det er spesielt etter perioden 2007 – 2009 at Træna har hatt et flyttetall som er godt over landsgjennomsnittet. I 2007 – 2009 var flyttetallet 2,2 prosentpoeng over landsgjennomsnittet. Flyttetallet har vært over landsgjennomsnittet til og med i dag.

Bodø og Vevelstad i snitt hatt en årlig tilflytting som er 0,2 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. Mens trenden har vært positiv for Vevelstad, har den vært negativ for Bodø. Vevelstad hadde et spesielt høyt flyttetall mellom 2008 og 2010.

Nesna og Sortland rangerer som 185 og 187. De har i snitt hatt en årlig tilflytting på 0,4 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. Utviklingen har vært nøytral i Sortland, men positiv i Nesna.

Herøy og Hamarøy har siden perioden 2009 – 2011 hatt over gjennomsnittet høye flyttetall. De får begge en positiv trend. Men i et tiårsperspektiv har den årlige tilflyttingen vært mellom 0,4 og 0,5 prosentpoeng under landsgjennomsnittet.

De øvrige kommunene i Nordland rangerer under medianverdien. Ballangen hadde et høyt flyttetall mellom 2002 og 2005, men deretter har flyttetallet vært lavere enn landsgjennomsnittet.

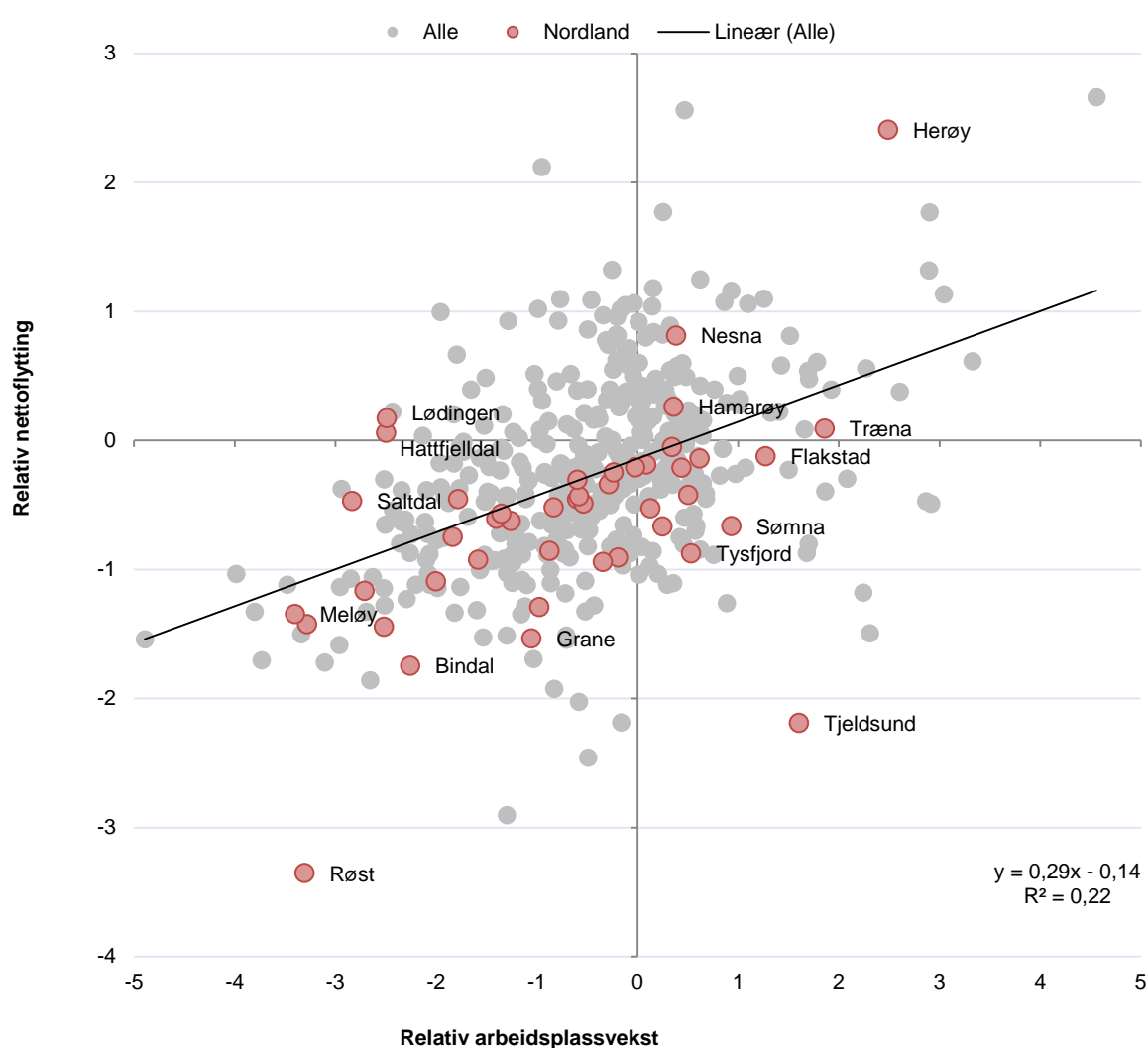
Rødøy hadde et spesielt svakt flyttetall i perioden 2005 – 2007, men flyttetallet har tatt seg opp; det vises ved den positive trenden.

Røst har slitt med flyttetallet i perioden 2010 – 2012.

Bindal har hatt lavest flyttetall i Nordland. Bare fire kommuner i Norge har hatt et dårligere flyttetall enn Bindal.

4. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i skjermede sektorer i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed ha en gjensidig positiv påvirkning.



Figur 38: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

Figuren viser hvordan sammenhengen mellom relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 til 2012. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet relativ nettoflytting gitt nivået på den relative

arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Mange av kommunene i Nordland ligger tett inntil forventningslinjen. Det betyr at flyttetallet er som gjennomsnittet av andre kommuner med tilsvarende arbeidsplassvekst.

Noen kommuner i Nordland skiller seg ut ved å være langt unna forventningsverdien. Herøy har hatt en arbeidsplassvekst på 2,5 prosentpoeng over landsgjennomsnittet, og tilflyttingen har vært på 2,4 prosentpoeng over snittet. Bare to kommuner i Norge har hatt en bedre relativ tilflytting i samme periode.

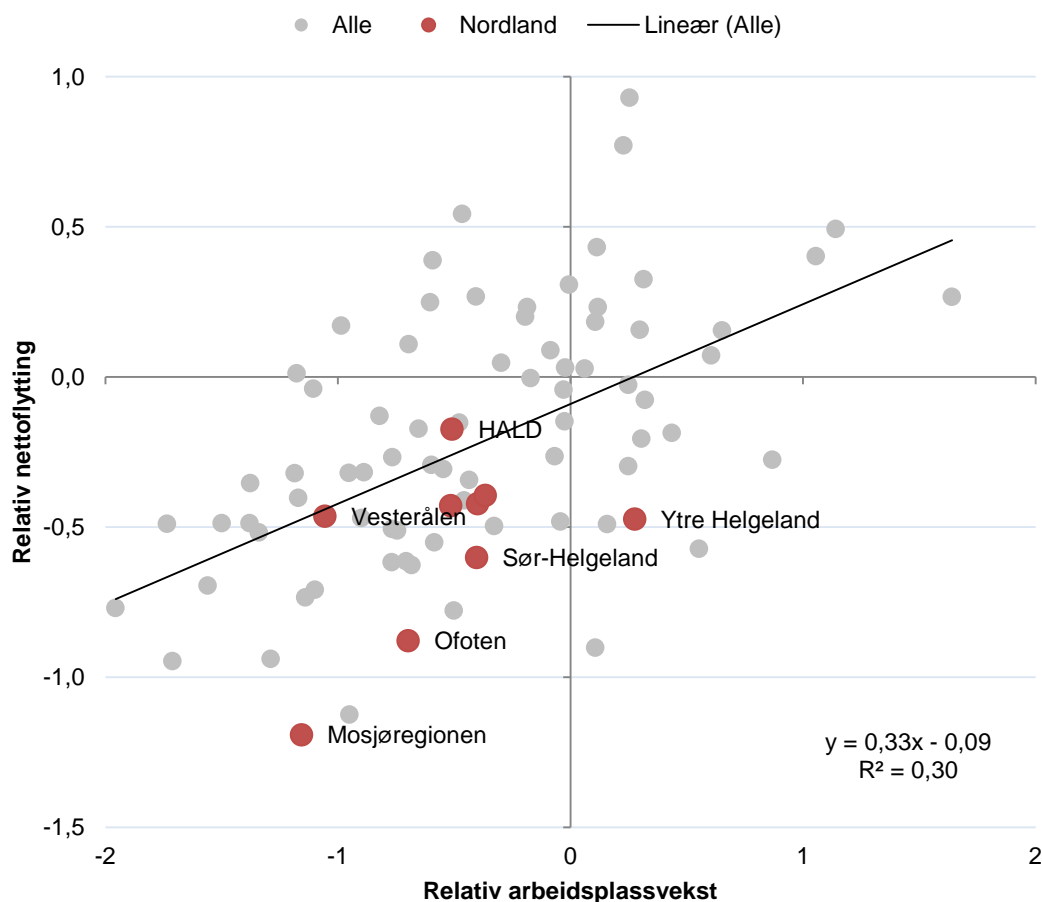
I motsatt ende finner vi Røst. Både arbeidsplassveksten og tilflyttingen ligger langt under landsgjennomsnittet, og langt under forventningsverdien. Perioden mellom 2010 og 2012 ser ikke ut til å ha gagnet Røst i stor grad.

Tjeldsund har på tross av over gjennomsnittet god arbeidsplassvekst, ikke fått de tilflytterne denne arbeidsplassveksten skulle tilsi. Tilflyttingen har vært under landsgjennomsnittet, og verdien er under forventningsverdien.

I motsatt fall finner vi kommuner som Lødingen og Hattfjelldal. Disse kommunene har på tross av relativ arbeidsplassnedgang fått positiv tilflytting, og en tilflytting som er godt over forventningsverdien.

De fleste kommunene i Nordland ligger under forventningsverdien. Flyttetallet er lavere enn til de fleste andre steder med lik arbeidsplassutvikling.

Vi kan vise den samme figuren for regionene.



Figur 39: Relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst i regionene i Norge i perioden 2010-2012.

R^2 -verdien for regresjonen til regionene er høyere enn for regresjonen til kommunene. Dette indikerer at sammenhengen mellom relativ arbeidsplassvekst og relativ nettoflytting er sterkere for regioner enn for kommuner. Dette kan skyldes blant annet pendlingsmuligheter mellom kommunene i den enkelte region. Dette undersøker vi nærmere i neste kapittel.

Ytre Helgeland er den eneste regionen i Nordland med en over gjennomsnittet god arbeidsplassvekst. Derimot er flyttetallet negativt og lavere enn forventningsverdien.

Mosjøregionen har hatt svakest arbeidsplassvekst og svakest relativ tilflytting.

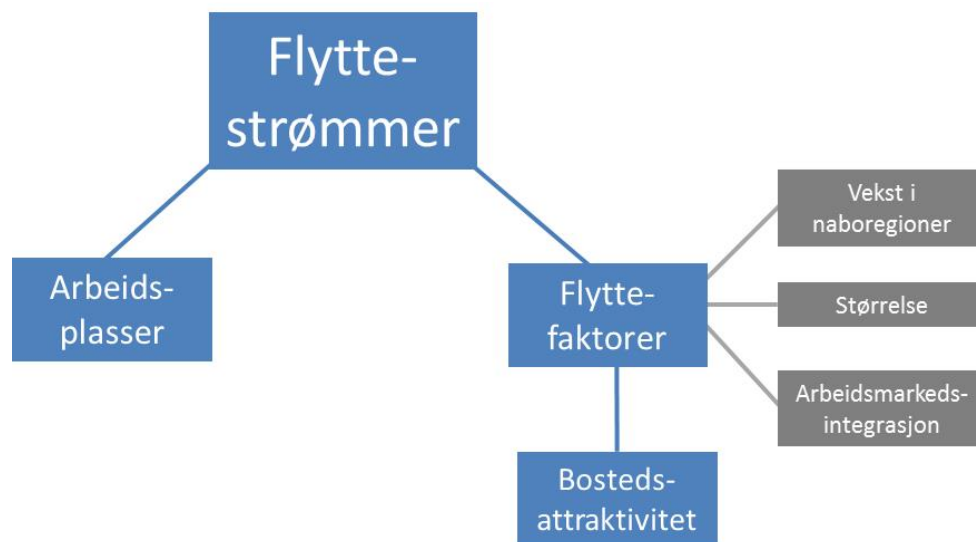
HALD har på tross av relativ arbeidsplassnedgang, hatt en tilflytting som er over forventningsverdien. Fraflyttingen har ikke vært så stor som man skulle kunne forvente av den relative arbeidsplassnedgangen.

Vesterålen har hatt et relativt flyttetall som svarer til gjennomsnittet av Norges regioner med tilsvarende relativ arbeidsplassnedgang. Flyttetallet er som forventet; det ligger på forventningslinjen.

De fleste regionene i Nordland er i en ugunstig posisjon. I tillegg til at arbeidsplassveksten er lavere enn arbeidsplassveksten på landsbasis, så er den relative tilflyttingen ikke bare negativ, men også under snittet for andre regioner med tilsvarende arbeidsplassvekst, dvs. at tilflyttingen er lavere enn det som er «statistisk normalt».

4.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består av.



Figur 40: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Dernest ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Den tredje strukturelle faktoren, *nabovekst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

4.1.1 Strukturfaktorer for kommuner og regioner

Figur 41 viser hvordan befolkningsstørrelsen, arbeidsmarkedsintegrasjonen og naboveksten påvirker flyttemønsteret til den enkelte kommune i fylket etter at vi har kontrollert for arbeidsplassveksten. Befolkningsstørrelsen, arbeidsmarkedsintegrasjonen og naboveksten har en påviselig positiv signifikant påvirkning på flyttemønsteret. En kommune med gode strukturelle flyttefaktorer vil derfor tjene innbyggere på dette.

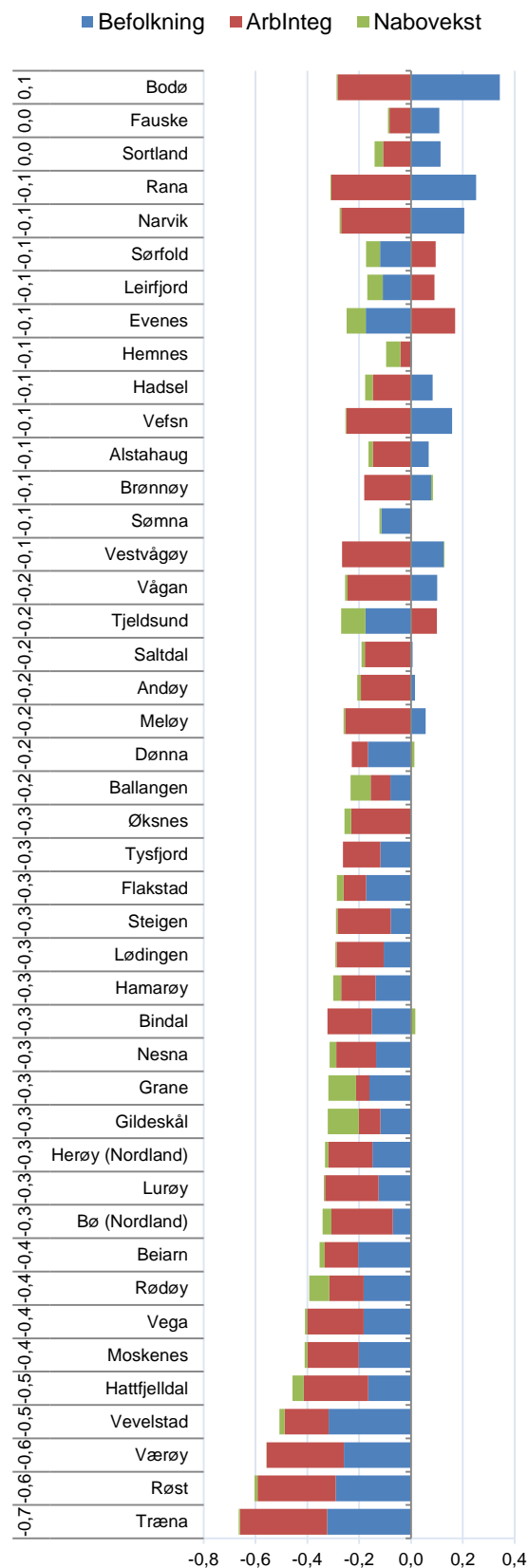
I Nordland har Bodø de beste strukturelle faktorene for tilflytting. Befolkningsstørrelsen har en positiv effekt på flyttetallet, mens den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen har en negativ effekt på flyttetallet.

Fauske, Sortland, Rana og Narvik har en befolkning som virker positivt på flyttetallet. Derimot er den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen et hinder for positiv tilflytting.

Mange kommuner i Nordland har dårlige strukturelle faktorer for positiv tilflytting. De fleste kommunene har en lav arbeidsmarkedsintegrasjon og en lav befolkning.

Vevelstad, Værøy, Røst og Træna har dårligst forutsetninger for positiv tilflytting. Dette er hovedsakelig på grunn av svært lave verdier på arbeidsmarkedsintegrasjonen og på befolkningsstørrelsen.

Ingen kommuner i Nordland har fått tilflyttere på grunn av arbeidsplassvekst i nabokommunene. Verdien på naboveksten er stort sett nøytral. For noen kommuner bidrar den negativt til flyttetallet.



Figur 41: Strukturfaktorenes betydning for årlig nettoflytting i kommunene i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre, som årlig ekstra netto innflytting av folketallet.

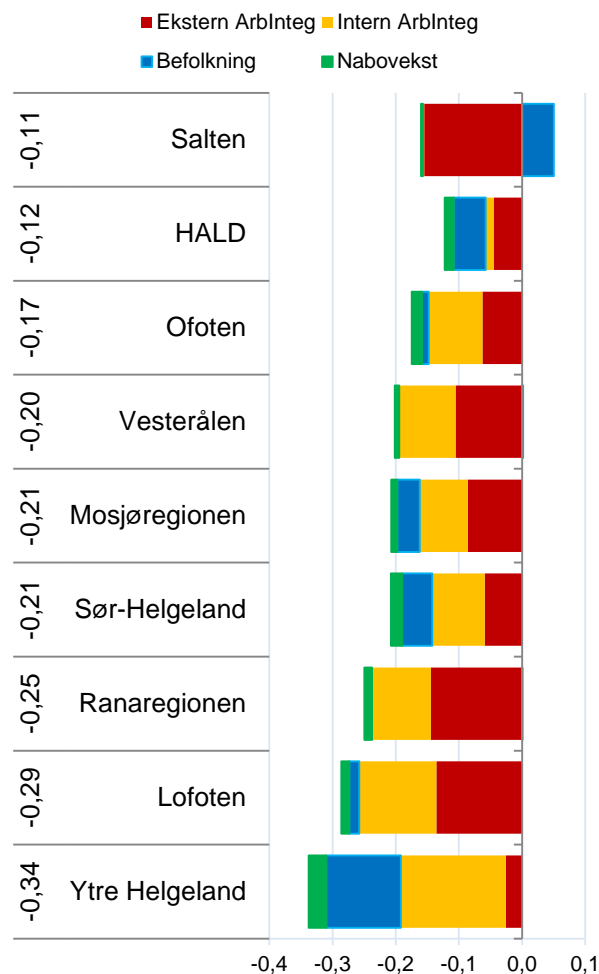
I figur 42 ser vi struktureffektene for regionene. Her har vi også beregnet den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen mellom kommunene i regionen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen har også en påvist positiv effekt på nettoflyttingen.

Saltens befolkningsstørrelse har hatt en positiv effekt på flyttingen til regionen. Derimot har den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen, dvs. arbeidsmarkedsintegrasjonen mellom regionene, en sterk negativ effekt på flyttetallet.

Med unntak av Salten og HALD er den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen så lav i regionene i Nordland, slik at de har hatt en påviselig negativ effekt på flyttetallet.

Den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen har hatt en negativ effekt på flyttemønsteret til samtlige regioner i Nordland.

Mange regioner i Norge får tilflyttere fordi de ligger i områder med gode pendlingsmuligheter. Det gjør steder mindre sårbare. Dette ser ikke ut til å være noe som gagnar regionene i Nordland.

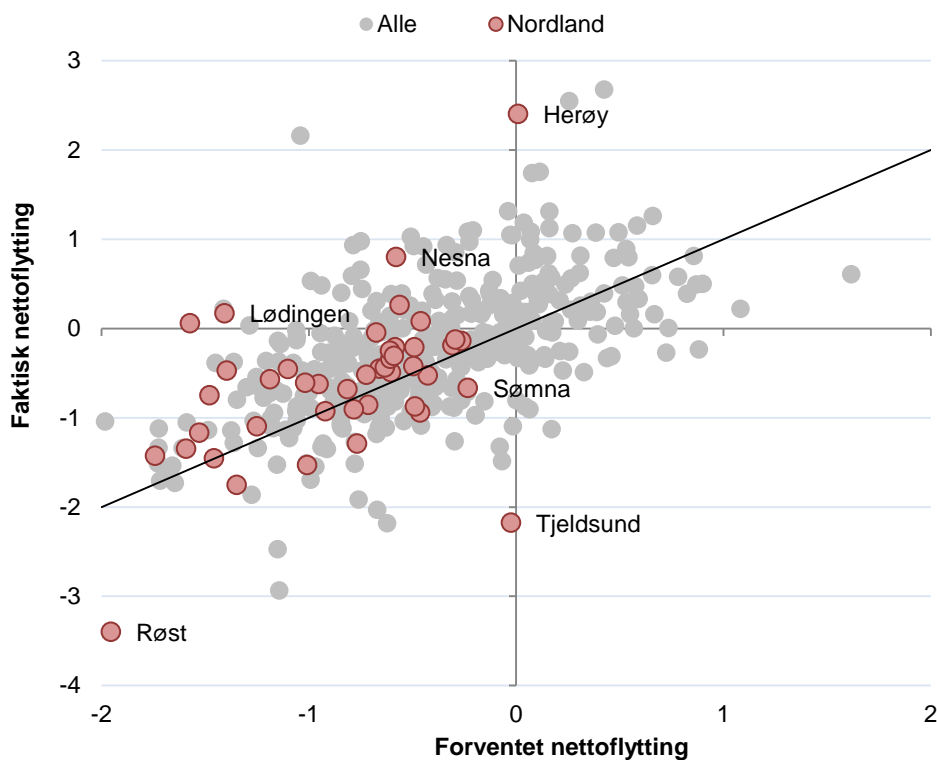


Figur 42: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i regionene i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre

4.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Derneft har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen.



Figur 43: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012. Aksene viser verdier i prosent.

Vi så på forrige side at de strukturelle faktorene for positiv tilflytting til regionene i Nordland er lave. I figur 43 ser vi hvordan nettoflyttingen til de enkelte kommunene i Nordland har vært etter at vi har kontrollert for både arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene, dvs. arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse og nabovekst.

Her ser vi noe interessant. Vi husker fra figur 38 at de fleste kommunene i Nordland hadde et flyttetall som lå under forventningsverdien. Når vi derimot kontrollerer for de strukturelle flyttefaktorene, så ser vi at de fleste kommunene i Nordland befinner seg *over* forventningslinjen, dvs. at de har positiv bostedsattraktivitet. Tilflyttingen har vært høyere enn snittet for andre kommuner med tilsvarende arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer.

Vi ser også at ingen kommuner i Nordland har en forventet positiv nettoflytting.

Herøy og Tjeldsund har på grunn av sin arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer en forventet nettoflytting som er nøytral, dvs. lik null.

Herøy har hatt en positiv tilflytting som er langt over forventningsverdien. Herøy har hatt meget positiv bostedsattraktivitet i perioden 2010 – 2012. Tjeldsund derimot, som statistisk sett skulle hatt et like høyt flyttetall som Herøy, har hatt både negativ tilflytting og et flyttetall som er under forventningsverdien. Tjeldsund har hatt negativ bostedsattraktivitet i perioden 2010 – 2012. Bostedsattraktiviteten er restleddet vi sitter igjen med etter at vi har justert for arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Forklaringen på hva det avvikende flyttetallet skyldes er uvisst. Det kan enten være kvaliteter ved stedet som gjør stedet attraktivt eller lite attraktivt å bo; det kan være tilfeldigheter; det kan skyldes treghet, eller andre ting som våre data ikke har kunnet fange opp.

Røst kommune har den uheldige kombinasjonen av lav arbeidsplassvekst og dårlige strukturelle forhold for tilflytting. Tilflyttingen skulle «statistisk sett» vært negativ, men dessverre er flyttetallet for Røst enda mer negativt enn det som er «statistisk normalt». Røst har med denne målemetoden negativ bostedsattraktivitet.

Nesna og Lødingen har en kombinasjon av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer som tilsier et negativt flyttetall. Men flyttetallet er over forventningsverdien, dvs. at de har positiv bostedsattraktivitet, og tilflyttingen har også vært positiv, dvs. over nullverdien.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av ekte tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid. I tabellen under ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har vært i kommunene de siste ti treårsperiodene.

Tabell 14: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 428 kommunene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2011 - 2012	prog snitt	Trend
4	Træna	0,1	-1,4	1,0	1,5	1,7	1,4	2,5	2,0	0,8	0,5	1,3	0,16
8	Vevelstad	-1,7	-1,0	0,7	1,3	0,1	1,1	1,6	2,8	1,3	0,1	1,0	0,27
39	Værøy	0,3	0,4	0,9	1,5	2,7	1,0	0,2	-1,4	0,2	0,7	0,5	-0,09
46	Nesna	-1,3	-0,2	-0,1	0,3	0,9	1,0	0,5	0,0	-0,1	1,4	0,5	0,16
60	Herøy (Nordland)	-0,9	-0,1	-1,1	-0,7	-0,1	-0,5	0,1	-0,3	1,3	2,4	0,4	0,28
82	Sortland	0,2	0,2	0,3	0,6	0,6	0,3	0,1	0,3	0,4	0,3	0,3	0,00
84	Moskenes	-0,8	-0,9	-0,8	0,2	0,1	-0,3	0,4	0,5	1,1	0,6	0,3	0,20
109	Bodø	-0,3	0,2	0,6	0,7	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,00
148	Hamarøy	0,0	-0,4	-0,8	-0,6	-0,2	0,2	0,4	0,4	0,0	0,8	0,2	0,12
157	Røst	-0,9	-1,2	-0,8	-0,1	1,5	1,2	1,6	0,0	0,3	-1,5	0,1	0,08
165	Hattfjelldal	0,1	-0,3	-0,8	-1,9	-1,3	-0,8	0,1	0,3	1,2	1,6	0,1	0,22
179	Bø (Nordland)	0,3	0,7	0,3	0,3	0,2	-0,2	-0,2	0,1	0,4	0,0	0,1	-0,05
184	Lødingen	0,7	0,7	0,0	-0,4	0,1	-0,3	-0,7	-0,6	0,0	1,6	0,1	-0,01
194	Ballangen	0,2	1,6	1,3	0,8	-0,3	-0,5	-0,5	-0,2	-0,1	0,4	0,1	-0,13
195	Vågan	-0,1	0,4	0,4	0,1	-0,3	-0,1	0,0	0,1	-0,2	0,4	0,1	-0,01
209	Brønnøy	0,5	0,0	-0,3	-0,2	-0,3	0,1	0,0	0,3	-0,1	0,3	0,0	0,00
226	Leirfjord	0,9	0,4	0,0	-0,8	-0,5	-0,8	0,0	1,0	0,1	0,0	0,0	-0,02
227	Evenes	-0,2	-0,8	-1,3	-0,9	-0,6	-0,1	0,8	0,3	0,3	0,2	0,0	0,15
229	Saltdal	0,5	0,3	-0,1	-0,4	-0,3	0,0	-0,4	-0,4	-0,2	0,9	0,0	-0,01
240	Vega	0,3	0,1	-0,7	-0,4	-0,2	0,4	0,0	-0,2	-0,2	0,3	0,0	0,02
258	Hemnes	-0,1	0,2	0,7	0,5	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,1	-0,1	-0,07
263	Hadsel	-0,4	-0,3	-0,1	-0,4	-0,1	0,1	0,4	-0,3	-0,5	0,2	-0,1	0,03
277	Dønna	-0,9	0,0	0,3	0,3	0,0	-0,7	-0,5	-0,1	-0,3	0,3	-0,1	0,03
279	Sømna	-0,3	-0,5	-0,6	0,2	0,2	0,6	0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,1	0,01
290	Bindal	-0,7	-0,6	-0,1	-0,6	-0,7	-0,6	0,0	0,5	0,4	-0,4	-0,1	0,09
297	Grane	-0,5	0,7	0,9	1,0	0,3	0,0	-0,3	-0,6	-0,7	-0,5	-0,2	-0,13
314	Andøy	-0,6	-0,6	-0,6	-0,4	-0,9	-0,7	-0,8	-0,1	0,4	0,6	-0,2	0,12
321	Øksnes	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,6	-0,6	-0,1	0,0	-0,2	0,1	-0,2	0,03
326	Steigen	-0,1	0,3	0,0	-0,2	-0,3	-0,5	-0,8	-0,2	-0,2	0,1	-0,2	-0,02
327	Beiarn	-1,1	-1,5	-0,9	0,4	-0,4	0,1	-1,0	0,1	-0,3	0,3	-0,2	0,14
330	Lurøy	-1,0	-0,1	0,1	0,2	-1,0	-1,1	-0,9	0,0	0,8	-0,1	-0,2	0,05
337	Gildeskål	-0,2	-0,8	-0,5	-0,8	-1,0	-0,1	-0,5	0,3	-0,3	0,4	-0,2	0,08
341	Meløy	-0,4	-0,4	-0,5	0,0	-0,5	-0,6	-0,6	-0,4	0,0	0,2	-0,3	0,04
344	Vefsn	-0,1	0,0	0,2	0,7	0,3	0,0	-0,7	-0,6	-0,5	-0,5	-0,3	-0,10
347	Vestvågøy	0,7	0,1	-0,4	-0,5	-0,2	-0,5	-0,9	-0,5	-0,2	0,3	-0,3	-0,04
351	Narvik	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,5	-0,6	-0,5	-0,3	-0,2	-0,1	-0,3	-0,04
352	Rana	0,3	-0,1	0,2	-0,1	-0,6	-0,8	-0,8	-0,2	-0,2	0,1	-0,3	-0,05
356	Alstahaug	-0,4	-0,3	-0,5	-0,4	-0,9	-0,7	-0,9	-0,2	0,1	0,2	-0,3	0,05
364	Rødøy	-1,5	-1,4	-1,8	-1,6	-1,8	-0,7	-0,4	0,0	0,9	0,6	-0,3	0,29
371	Fauske	0,4	0,2	0,5	-0,5	-0,6	-0,7	-0,4	-0,4	-0,3	-0,5	-0,4	-0,10
391	Flakstad	-0,9	-1,1	-0,8	0,3	0,1	-0,2	-1,1	-1,5	-0,5	0,2	-0,5	0,03
402	Sørfold	-0,4	-0,6	-0,6	-1,0	-1,8	-1,3	-1,1	0,0	-0,1	0,1	-0,6	0,07
404	Tysfjord	0,1	-0,4	-0,9	-1,2	-1,1	-0,6	0,0	-0,2	-1,1	-0,4	-0,6	-0,01
425	Tjeldsund	0,0	-1,0	-0,1	-0,7	-0,9	-0,5	0,1	0,0	-2,3	-2,2	-1,0	-0,16

I et tiårsperspektiv er det Træna som har hatt høyest bostedsattraktivitet. Det vil si tilflytting langt over forventningslinjen etter at vi har kontrollert for arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer (arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse). Bare tre kommuner i Norge har hatt en høyere bostedsattraktivitet.

Vevelstad scorer også høyt i bostedsattraktivitet, og rangerer som nummer åtte av de 428 kommunene i landet.

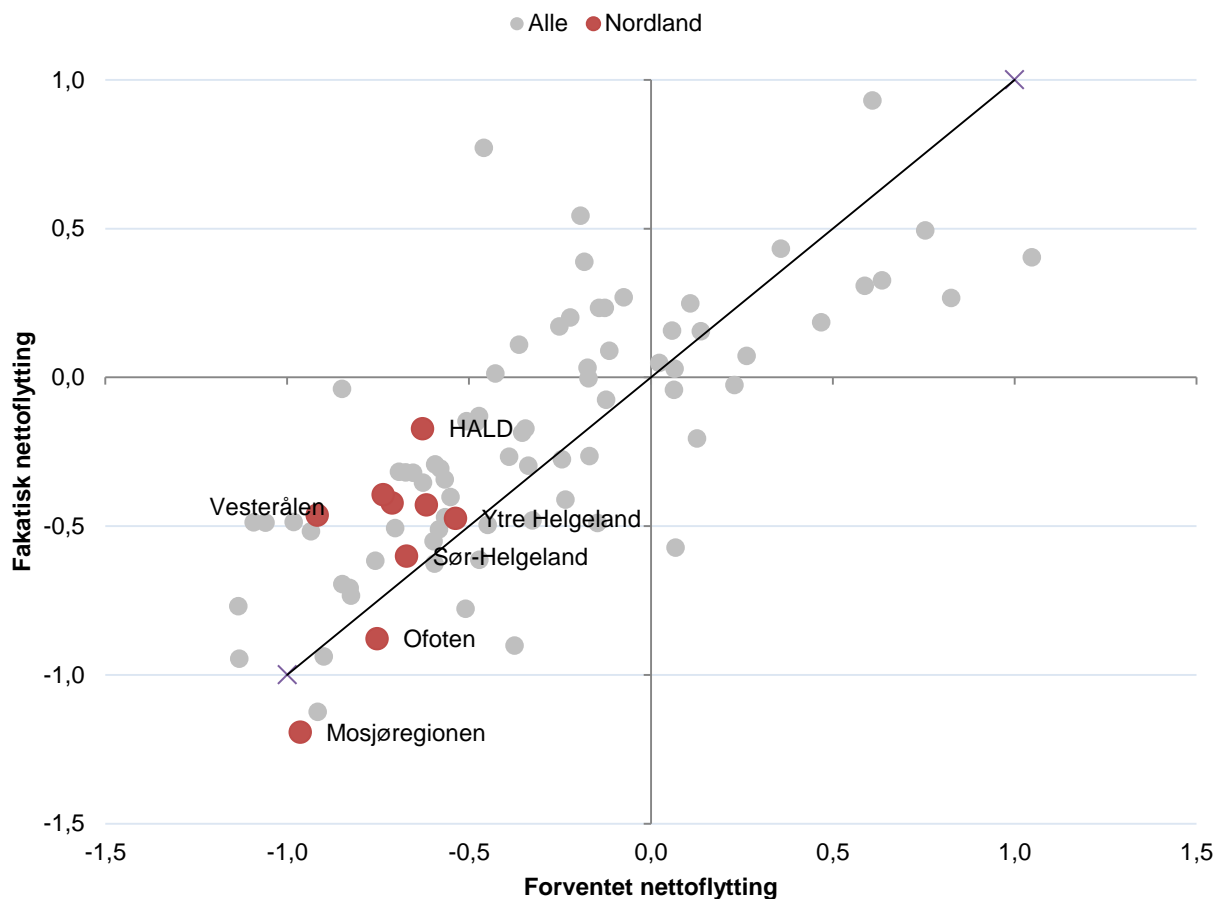
Herøy, kommunen med desidert høyest bostedsattraktivitet i 2010 – 2012 (figur 43), har hatt en gradvis øking i bostedsattraktiviteten de siste årene. Trenden er meget høy.

Av første kolonne der kommunene er rangert, ser vi at ganske mange av kommunene ligger over medianverdien.

Vi finner også kommuner som ligger helt på bunn. Tjeldsund rangeres som nummer 425. Bare tre kommuner i landet har hatt en lavere bostedsattraktivitet i den siste tiårsperioden. Vi husker også fra figur 43 at Tjeldsund hadde lav bostedsattraktivitet mellom 2010 og 2012.

4.2.1 Bostedsattraktivitet for regioner

Vi kan også se på sammenhengen mellom faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting for regionene.



Figur 44: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting i prosent i regionene ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

Når vi kontrollerer for arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer (arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse) er det ingen regioner i Nordland som har en forventet positiv nettoflytting. Det kan være verd å merke seg at det er flere regioner i landet med en forventet negativ nettoflytting enn en forventet positiv nettoflytting. Det er fordi de store regionene er forventet å trekke til seg mange folk, mens mange små regioner er forventet å få fraflytting.

HALD har hatt en faktisk fraflytting på 0,2 prosent. Den statistisk forventede fraflyttingen var derimot på omtrent 0,6 prosent. HALD har derfor positiv bostedsattraktivitet. Det har Vesterålen også.

Bare Ofoten og Mosjøregionen har et flyttetall som er lavere enn det som er «statistisk normalt» gitt sin arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Disse regionene har negativ bostedsattraktivitet.

4.2.2 Regionene i Nord-Norge

I tabellen under ser vi bostedsattraktiviteten for alle regionene i Nord-Norge. Bostedsattraktiviteten er flytting utover det som forklares av arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene (befolkningsstørrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst).

Tabell 15: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til regionen blant de 83 regionene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	prog snitt	Trend
15	Tromsøregionen	-0,1	0,1	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,1	-0,1	0,0	0,2	-0,01
23	Vesterålen	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,5	0,1	0,04
26	Salten	-0,2	0,0	0,4	0,4	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,01
40	Sør-Helgeland	0,1	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,3	0,2	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,04
50	Sør-Troms	-0,2	-0,3	0,1	0,3	0,1	-0,2	-0,3	-0,2	0,0	0,2	0,0	0,02
52	Vest-Finnmark	-0,4	-0,4	-0,4	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,1	0,4	0,0	0,07
54	Lofoten	0,3	0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,4	-0,3	-0,1	0,4	0,0	-0,02
58	Ranaregionen	0,4	0,1	0,5	0,2	-0,2	-0,5	-0,6	-0,2	-0,2	0,3	-0,1	-0,05
60	Mosjøregionen	-0,1	0,1	0,3	0,6	0,3	0,2	-0,5	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	-0,07
61	Nord-Troms	-0,2	0,2	0,2	0,4	-0,1	-0,5	-0,6	-0,4	-0,1	0,2	-0,1	-0,04
62	Ytre Helgeland	-1,1	-0,8	-0,5	-0,2	-0,8	-0,5	-0,3	0,1	0,7	0,1	-0,1	0,15
64	HALD	-0,4	-0,1	-0,4	-0,3	-0,5	-0,6	-0,6	0,0	0,1	0,5	-0,1	0,06
66	Midt-Troms	-0,4	-0,5	-0,2	0,0	0,3	-0,1	-0,5	-0,4	-0,3	0,1	-0,2	0,02
70	Ofoten	0,1	0,1	0,1	-0,1	-0,4	-0,5	-0,3	-0,1	-0,3	-0,1	-0,2	-0,04
74	Øst-Finnmark	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,5	-0,4	-0,4	0,0	-0,3	0,00
83	Midt-Finnmark	-0,6	-0,6	-0,5	-0,5	-1,0	-0,9	-0,9	-0,5	-0,7	-0,2	-0,6	0,01

I et tiårsperspektiv har Vesterålen høyest bostedsattraktivitet i Nordland. Trenden er også positiv. I perioden 2010 til 2012 var den faktiske tilflyttingen 0,5 prosentpoeng høyere enn forventet. Vesterålen rangeres om nummer 23 av de 83 regionene. Salten følger tett etter, med positiv eller nøytral bostedsattraktivitet helt siden 2002-2004-perioden.

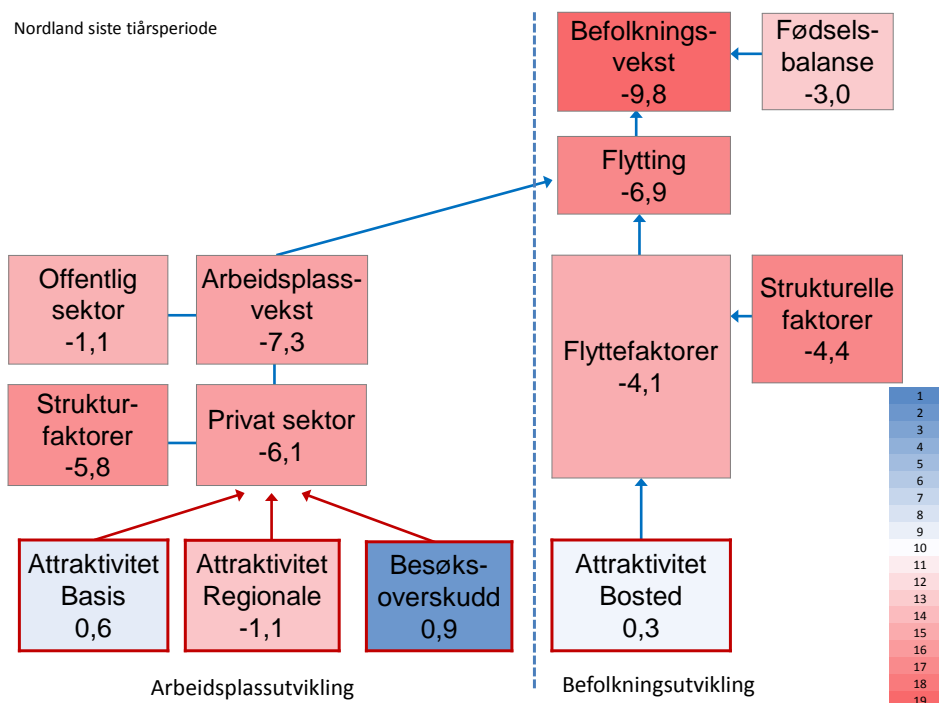
Sør-Helgeland rangerer så vidt over medianregionen. Det progressive gjennomsnittet på bostedsattraktiviteten er lik null. Det vil si at bostedsattraktiviteten har vært nøytral. Befolkningsutviklingen har vært som forventet av arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene.

Ofoten har dårligst bostedsattraktivitet i Nordland. Både det progressive gjennomsnittet og trenden er negativ. Ofoten rangeres som nummer 70.

Midt-Finnmark er regionen i Nord-Norge (og i Norge) med lavest bostedsattraktivitet.

4.2.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under oppsummeres analysen av flytting og bostedsattraktivitet i Nordland.



Figur 45: Relativ utvikling i Nordland de ti siste årene, dvs. differanse mellom utviklingen i Nordland og i Norge. Tall for arbeidsplassvekst er i prosent av sysselsettingen i 2002, mens tall for befolkningsendringer og flytting er i prosent av befolkning samme år. Boksene nederst til venstre viser bedriftsattraktiviteten i basis-, de regionale – og besøksnæringene. Boksen nederst til høyre viser bostedsattraktiviteten.

Befolkningsveksten i Nordland har vært 9,8 prosentpoeng lavere enn befolkningsveksten nasjonalt. En fødselsbalanse som er lav relativ til fødselsbalansen nasjonalt (-3,0) har bidratt noe til denne relative befolkningsnedgangen. Men det er innenlandsk fraflytting (-6,9) som har bidratt mest til den relative befolkningsnedgangen. Flytting skyldes to ting: Arbeidsplassvekst og andre flyttefaktorer. Begge deler har hatt en negativ innvirkning på flyttebalansen i Nordland.

Hvis vi ser nærmere på arbeidsplassveksten, ser vi at den skyldes bidrag fra offentlig og privat sektor. Det er utviklingen i privat sektor som utgjør mesteparten av den relative arbeidsplassnedgangen (-6,1 av -7,3). Utviklingen i privat sektor dekomponerer vi i strukturfaktorer, som sier noe om bransjestrukturen, og «ekte» bedriftsattraktivitet, eller bransjejustert vekst. Sistnevnte er vekst etter at vi har kontrollert for bransjestrukturen. Vi husker fra kapittel 1 at store deler av arbeidsplassene i Nordland er i industrien og i landbruket og fisket. Dette er bransjer med generell nedgang på landsbasis. Derfor kan noe av den relative arbeidsplassnedgangen i privat sektor tilskrives en negativ bransjeeffekt. Boksen for strukturfaktorer er rød, og verdien er negativ (-5,8). Når vi ser på veksten i arbeidsplassene i privat sektor utover den negative bransjeeffekten, ser vi at besøksnæringene har «overprestert», med et besøksoverskudd som er blant de høyeste i landet. Basisnæringene har også hatt positiv bransjejustert vekst.

Andre flyttefaktorer har heller ikke bidratt positivt til nettoflyttingen. Også her skiller vi mellom strukturelle flyttefaktorer og ekte bostedsattraktivitet, det vil si flytteoverskudd etter å ha kontrollert for både arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene. De strukturelle flyttefaktorene er arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse. De strukturelle flyttefaktorene er ugunstige, og bidrar negativt til flyttemønsteret i Nordland (-4,4).

Restleddet, bostedsattraktiviteten, er derimot positivt (0,3). Nordland er dermed egentlig attraktivt som bosted. Det er ugunstige strukturelle forhold som er årsaken til at det er mye utflytting fra fylket.

5. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{iv}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren "næringslivets størrelse" er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

5.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak for å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Etableringsfrekvensen i Nordland har alltid ligget under etableringsfrekvensen for landet. Det siste året har etableringsfrekvensen økt ganske mye i Nordland, og nærmer seg nivået i Norge.

I 2012 var etableringsfrekvensen i Nordland 6,4 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis.

5.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

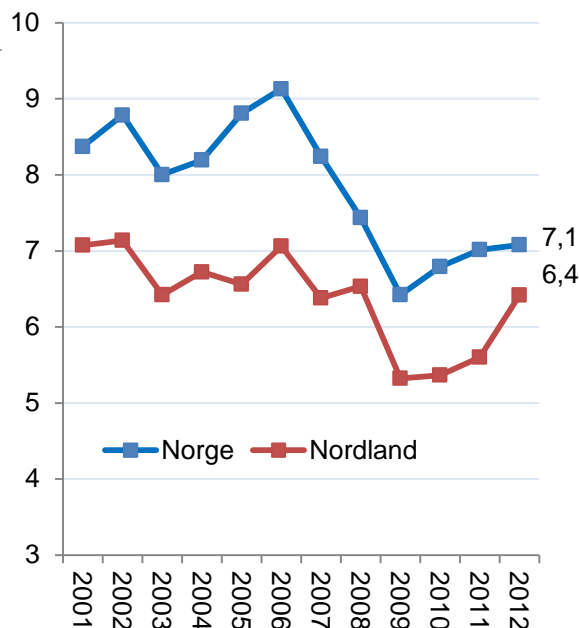
I figur 47 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2012, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2012 og i snitt siste ti år.

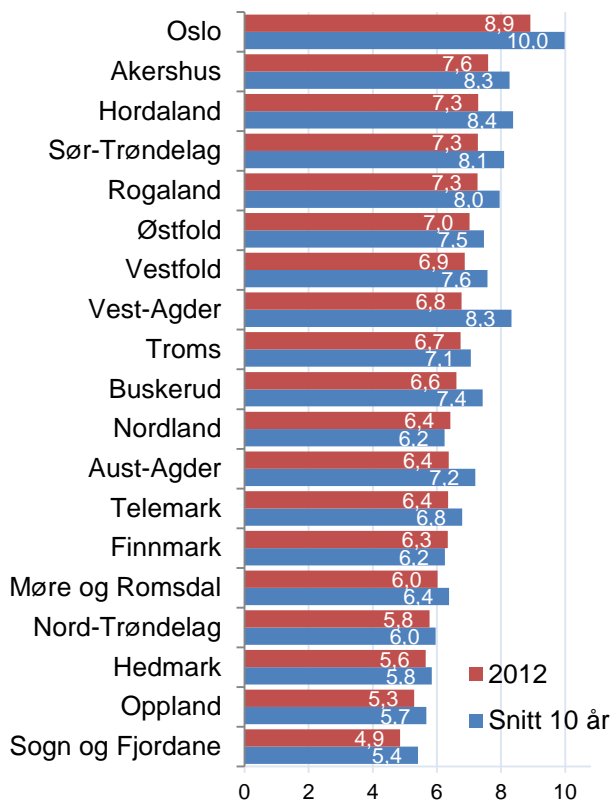
Nordland er rangert som nummer 11 av fylkene i 2012, og som nummer 15 for siste ti år. Rangeringen for 2012 er den høyeste siden 2000.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mindre nyetablering og færre nedleggelse.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens.



Figur 46: Etableringsfrekvensen i Norge og Nordland i perioden 2001-2012.



Figur 47: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2012, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

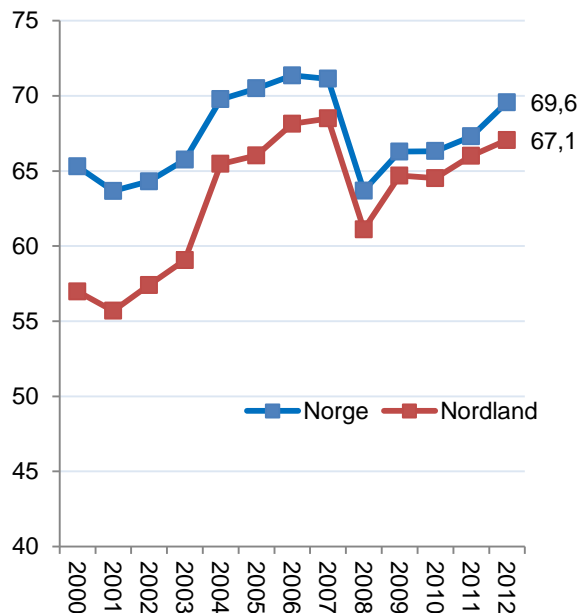
5.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet i fylkene måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene, og nærmer seg det høye nivået i 2006/2007. I 2012 hadde 69,6 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

67,1 prosent av foretakene i Nordland hadde overskudd i 2012. Det er en lavere andel enn ellers i landet.

Næringslivet i Nordland har hatt en lavere andel lønnsomme foretak enn Norge i alle årene vi har målt, men forskjellen var mye større tidligere.



Figur 48: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Nordland i perioden 2000-2012.

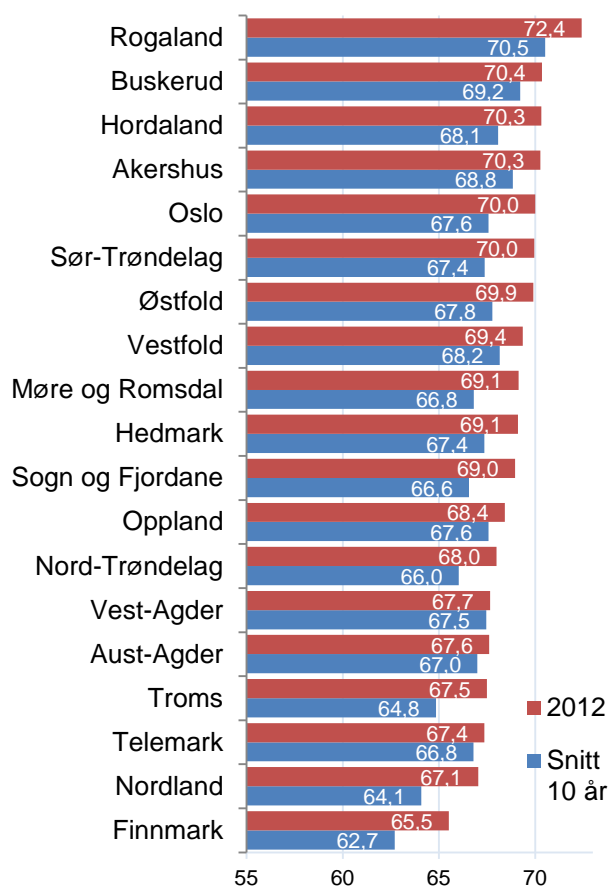
5.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figur 49 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, fulgt av Buskerud og Hordaland.

De fire nordligste fylkene har vesentlig bedre lønnsomhet i 2011 og 2012 i forhold til gjennomsnittet de siste ti årene.

Nordland er nest sist av fylkene når det gjelder andel lønnsomme foretak. Nordland var rangert som nummer 15 i 2010 og 2011.



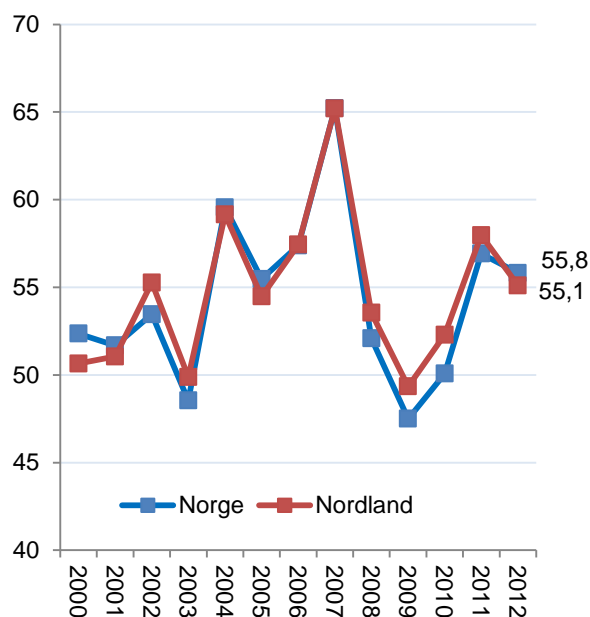
Figur 49: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2012 og i snitt siste ti år.

5.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp frem til 2012, da det ble en liten nedgang.

I Nordland har andel vekstforetak vært nokså lik landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 2000-2012.

I 2012 hadde 55,1 prosent av foretakene i Nordland omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det var litt lavere enn andelen på landsbasis.



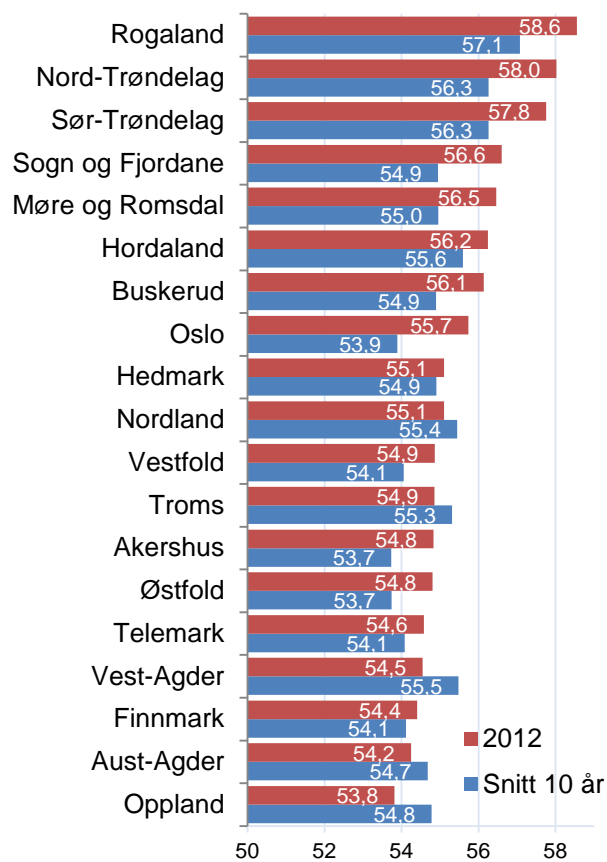
Figur 50: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Nordland og Norge i perioden 2000-2012.

5.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag hadde en andel vekstforetak på over 57 prosent i 2012. I den siste tiårsperioden er det også de samme tre fylkene som har hatt høyest andel vekstforetak, med et snitt på over 56 prosent. Rekkefølgen er også den samme for andel vekstforetak de siste ti årene, som i 2012.

Nordland er rangert som nummer ti av fylkene for andel vekstforetak i 2012. I snitt for siste ti år er Nordland rangert på sjetteplass.

Denne indikatoren er av og til vanskelig å forstå og tolke bevegelsene til. Den korresponderer ofte dårlig med vekst i antall arbeidsplasser samlet i næringslivet.



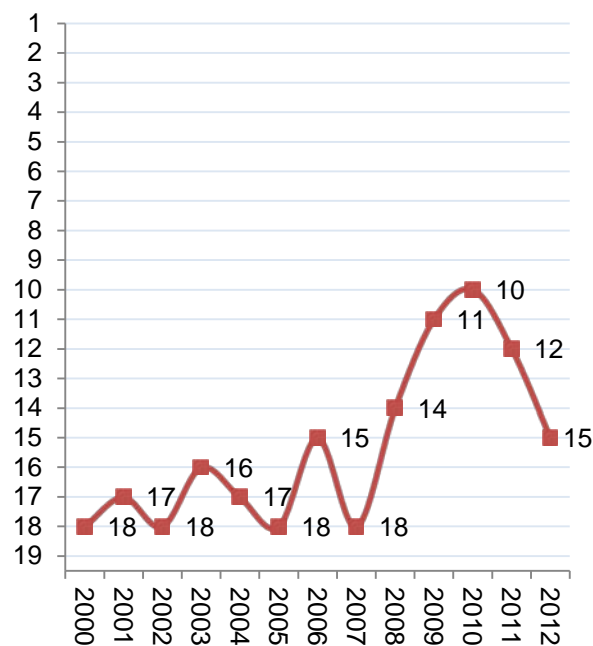
Figur 51: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

5.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme frem til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 52 viser plasseringen til Nordland i årene 2000-2012. Nordland hadde sin beste plassering i 2010, da ble Nordland nummer ti.

Etter det har Nordland falt på rangeringen, og er nummer 15 av 19 fylker siste år.



Figur 52: Rangeringen til Nordland i NæringsNM i perioden 2000-2012.

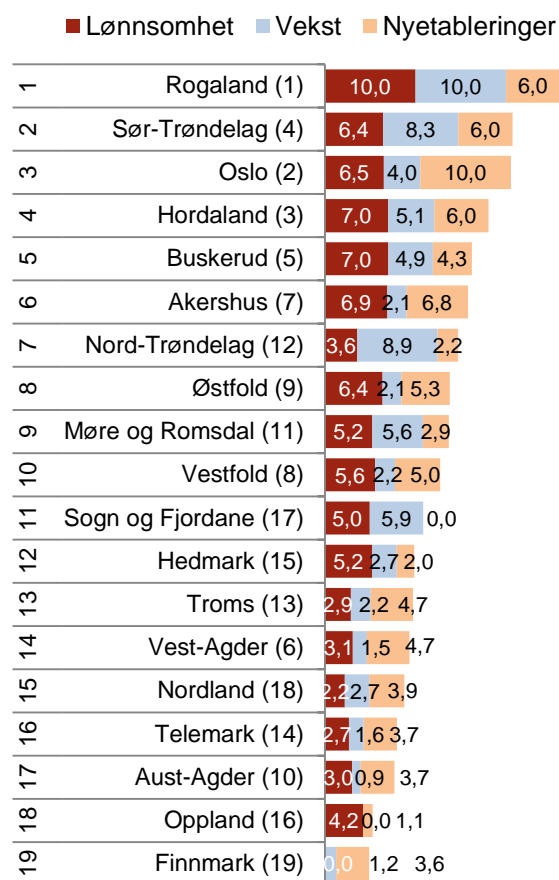
5.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2012, foran Sør-Trøndelag og Oslo. Med Hordaland på fjerdeplass, er det fylkene med de største byene som gjorde det best. Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Nordland skårer lavt på alle de tre indikatorene i 2012.

For den siste tiårsperioden er Nordland rangert ganske lavt, som nummer 18 av 19 fylker, dvs. nest sist.



Figur 53: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2012. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2003-2012.

5.5 NæringsNM for regioner

Regionene på Helgeland gjorde det ganske svakt før 2007. Mosjøregionen var rundt middels, mens de andre regionene var blant de dårligste i landet.

I de siste årene har HALD fått en sterk fremgang. I 2010 fikk HALD en smått sensasjonell 10. plass i NæringsNM for regioner. HALD har gode plasseringer i fem år på rad nå, så fremgangen er nok ikke en tilfeldighet.

Ranaregionen har svært varierende resultat, og hadde sitt beste år i 2008, da de ble nummer åtte av regionene i landet. De ble nummer 41 i siste NæringsNM.

Mosjøregionen har også ganske gode plasseringer de fire siste årene. Selv om de falt tilbake til en 34. plass i 2012, er de fremdeles på den beste halvdel av regionene.

Ytre Helgeland hadde noen gode plasseringer i 2008 og 2010, men falt tilbake i siste NæringsNM, da de kom helt nede på 74. plass av de 83 regionene.

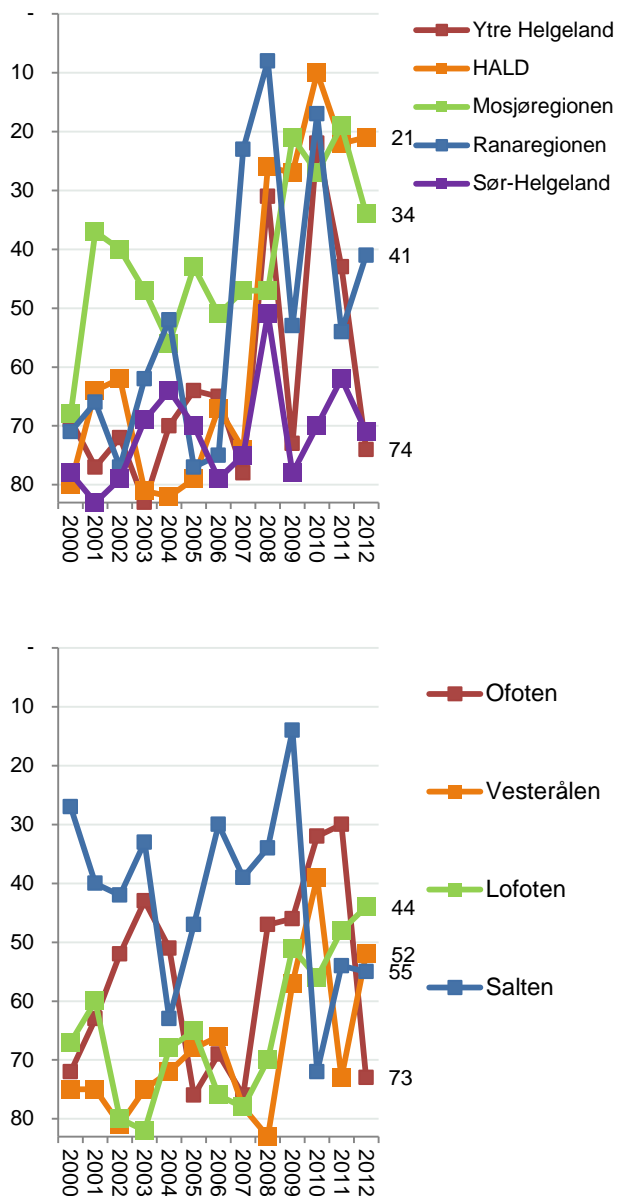
Sør-Helgeland har hatt svake resultater i NæringsNM og har også svakt resultat i 2012, da regionen ble nummer 74.

Salten, som er den klart største næringsregionen i Nordland har hatt tre dårlige år i NæringsNM nå.

Lofoten har fått sitt beste resultat i 2012, med enn 44. plass. Lofoten har hatt mange svært dårlige resultat tidligere.

Vesterålen har sitt nest beste resultat i 2012, med en 52. plass. Også Vesterålen har hatt svake resultat tidligere, og ble aller dårligste region i 2008.

Ofoten falt mange plasser fra 2011 til 2012. Ofoten ble rangert over middels i 2010 og 2011, men ble nummer 73 av de 83 regionene i 2012.



Figur 54: Rangeringen til regionene i Nordland i NæringsNM i perioden 2000-2012.

5.5.1 Regionene i Nord-Norge

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

Det er regionene på Vestlandet som gjør det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2012 og siste ni år.

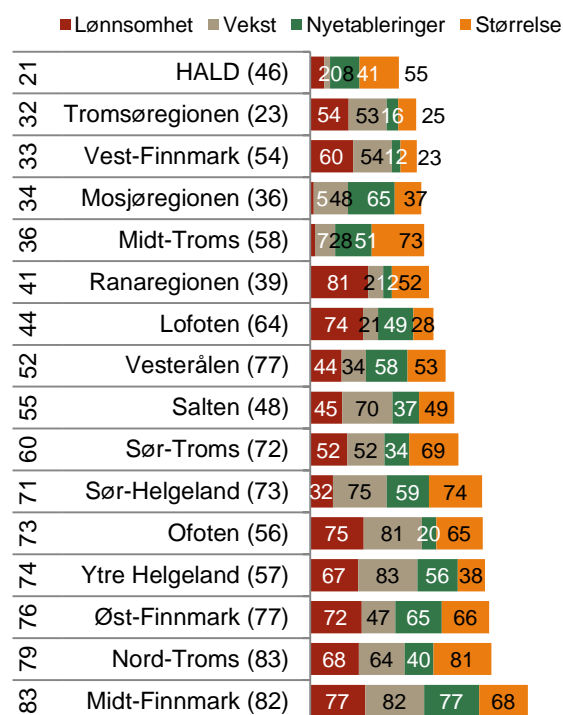
HALD ble beste region fra Nord-Norge i siste NæringsNM, med sin 21. plass.

Mosjøregionen og Ranaregionen ble henholdsvis nummer 34 og 41, og var også bedre enn middels av regionene.

Lofoten, Vesterålen og Salten ble rangert litt under middels av regionene i siste NæringsNM.

Sør-Helgeland, Ofoten og Ytre Helgeland må sies å gjøre det svakt mer plasseringene 71, 73 og 74.

Tromsøregionen er beste region i Nord-Norge hvis vi ser de ti siste årene i sammenheng. Mosjøregionen er nest beste region i Nord-Norge de ti siste årene med en 36. plass foran Rana som er tredje beste region i Nord-Norge på sin 39. plass. De andre regionene i Nord-Norge er rangert under middels av regionene.



Figur 55: NæringsNM for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

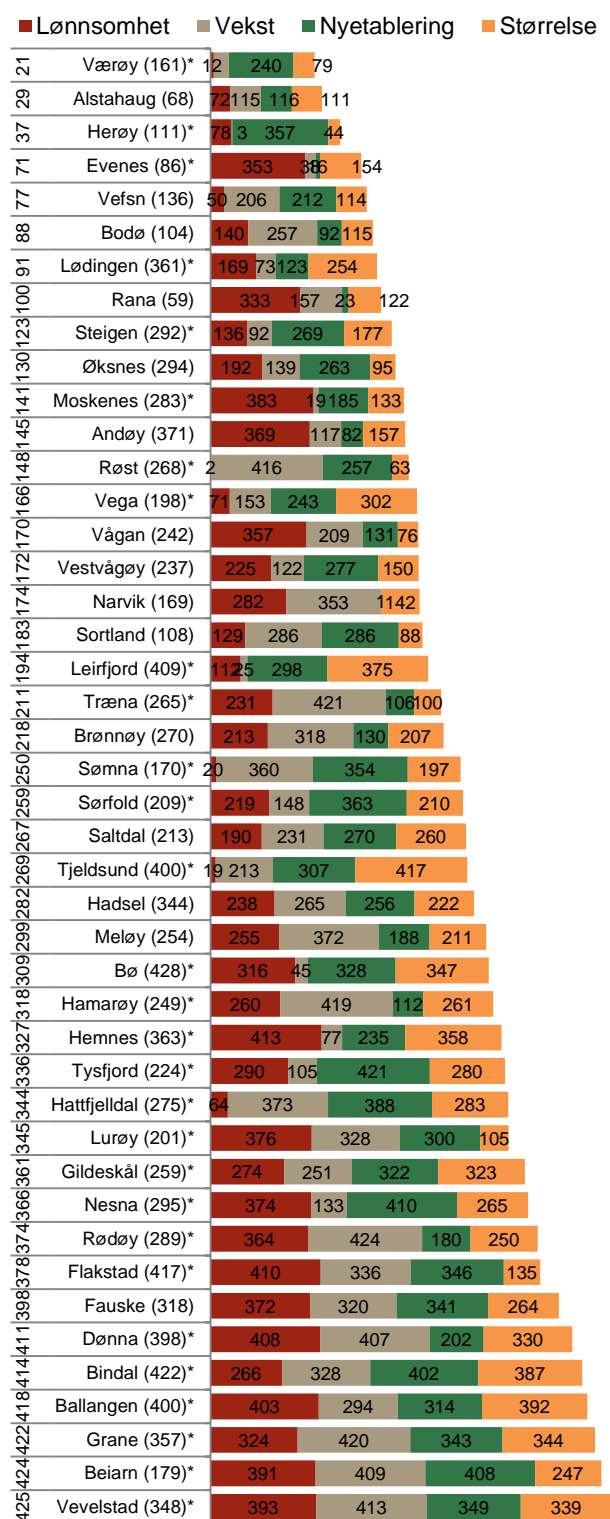
5.6 NæringsNM for kommuner

Værøy ble best av kommunene i Nordland i siste NæringsNM med sin 21. plass. Værøy er en kommune med få foretak, og har derfor fått en stjerne i diagrammet. I små kommuner kan resultatene variere en del av tilfeldige årsaker. Værøy har imidlertid hatt gode og stigende plasseringer i de siste fire årene.

Alstahaug er nummer to i Nordland, og nummer 29 av de 428 kommunene i landet. Alstahaug har hatt gode plasseringer i de fem siste NæringsNM, og er også ganske høyt rangert for NæringsNM for de ti siste årene, selv om resultatene fra årene fra 2003 til 2007 var svake. Nabokommunen Herøy har også hatt svært gode resultat i de fire siste årene, og ble tredje beste kommune i Nordland.

Vefsn, Bodø og Rana er store bykommuner som fikk rangeringer mellom 77 og 100. De store kommunene gjør det systematisk bedre enn de små. Rana er beste kommune i NæringsNM når vi ser de ti siste årene i sammenheng.

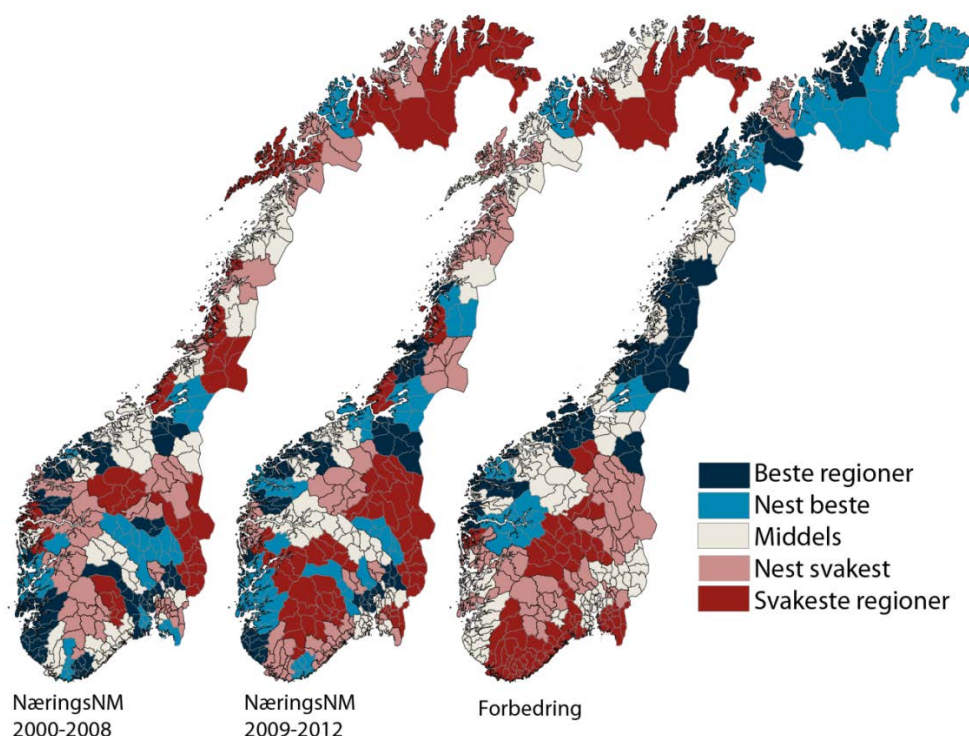
Nordland har også mange små kommuner som gjør det svakt i NæringsNM, både siste år og for de ti siste årene. Av de ikke så små kommunene uten stjerne, er det Fauske som har de svakeste resultatene i siste NæringsNM på en 398. plass.



Figur 56: Kommunene i Nordlands resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene. Kommuner markert med * er små kommuner.

5.6.1 NæringsNM før og etter finanskrisen

Finanskrisen som startet i 2008, representerer et veiskille i den regionale utviklingen i Norge og har påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene.



Figur 57: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode til høyre.

I kartene over har vi vist hvordan regionene gjorde det i NæringsNM. Kartet til venstre viser perioden 2000 – 2008. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen.

Forskjellen mellom disse to periodene blir ganske tydelig i det siste kartet, der vi har illustrert regionenes endring i rangering i NæringsNM i disse to periodene. Ingen regioner i de åtte fylkene på Østlandet eller de to Agderfylkene har hatt fremgang i NæringsNM. Samtidig er de fleste av regionene med sterk tilbakegang lokalisert på Østlandet eller i Agder.

Samtlige regioner som har hatt forbedring i NæringsNM er lokalisert på Nord-Vestlandet, Trøndelag eller Nord-Norge. Rogaland og ytre deler av Hordaland fremstår som uendret, ettersom de var blant de beste regionene også før finanskrisen, og dermed har det ikke vært rom for forbedring.

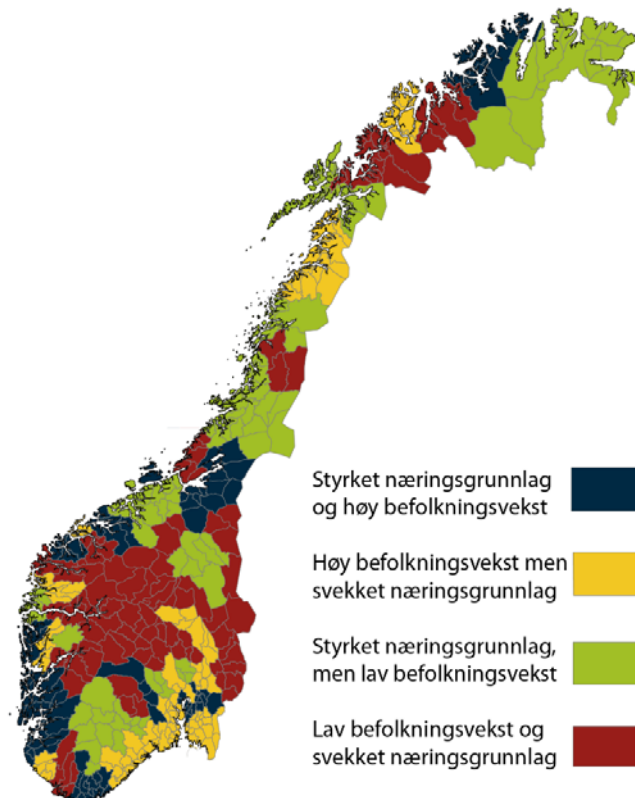
Finanskrisen ser dermed ut til å ha rammet næringslivet på Østlandet og Agder hardere enn i resten av landet. Eksportrettet industri har hatt vanskelige kår etter finanskrisen, for eksempel i sektorer som bildeler og papir, og det har gitt negative impulser på mange industristeder på Østlandet. Noen av de mest sentrale regionene på Østlandet, som Romerike, Akershus Vest, Drammensregionen og Kongsberg har likevel fremdeles et sterkt næringsliv. Akershus Vest og Kongsberg er regioner med mye olje- og gassrelatert virksomhet.

Vestlandet har mer olje- og gassrelatert virksomhet som har dratt nytte av stadig høyere investeringsnivå på sokkelen, mens Nord-Norge har fått positive impulser fra høy produksjon og gode priser på fisk, samt økende aktivitet innenfor olje- og gassutvinning.

Regionene i Nordland er enten på samme nivå eller har fått bedre resultat etter finanskrisen.

5.7 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Regionenes næringsstetthet, som er målt som antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av befolkning, har utviklet seg forskjellig. Noen regioner får økt næringsstetthet ved at næringslivet har en høyere vekst enn befolkningen, og får etter hvert styrket sitt næringsgrunnlag. De mest vellykkede av disse regionene har også høyere befolkningsvekst enn gjennomsnittet, samtidig som de har fått styrket næringsgrunnlaget. I andre regioner øker folketallet raskere enn antall arbeidsplasser i næringslivet, og disse har da fått et svekket næringsgrunnlag. Mest sårbare er regioner som kombinerer svak befolkningsvekst med svekket næringsgrunnlag.



Figur 58: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under gjennomsnittlig befolkningsvekst (median av regionene), og om de har økt eller svekket næringsgrunnlag, målt som endring av næringsstetthet fra 2000 til 2012.

Mange regioner på Vestlandet og i Trøndelag har siden 2000 fått styrket næringsgrunnlag samtidig som befolkningsveksten har vært over middels av regionene. De indre strøkene på Vestlandet har imidlertid både svak befolkningsutvikling og svekket næringsgrunnlag.

På Østlandet har regioner som Nedre Romerike, Follo og Akershus Vest fått økt næringsstetthet sammen med høy befolkningsvekst, men den økte næringsstettheten har skjedd på bekostning av næringsstettheten i Oslo. Mange regioner på Østlandet har høy befolkningsvekst, men har etter

hvert stadig lavere næringsstetthet. Dermed har sysselsettingsandelen falt. Kongsberg/Numedal har imidlertid oppnådd kombinasjonen av høy befolkningsvekst med styrket næringsgrunnlag.

Mange regioner i Nord-Norge har lav befolkningsvekst, men også samtidig et styrket næringsgrunnlag. Alle regionene i Finnmark har fått styrket sitt næringsgrunnlag etter 2000.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2010 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 16: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2008-2010	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2008-2010	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2008-2010	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2008-2010	Nytt i Verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2008-2010	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2008-2010	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2008-2010	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typer, basert på de 11 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 17: Andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010. *N* er antall bedrifter i undersøkelsen.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons-grad
1	Sør-Trøndelag	697	17,8	11,3	20,8	8,6	12,8	3,7	7,7	14,3	14,5	10,3	7,0	264,8
2	Nord-Trøndelag	258	15,9	13,6	18,2	4,3	14,7	4,7	9,7	17,8	14,7	17,1	12,0	257,6
3	Oslo	1683	15,3	13,8	20,1	7,4	9,2	5,9	9,3	14,9	15,4	11,0	9,0	257,3
4	Vestfold	452	20,1	8,2	20,4	6,9	9,1	4,0	7,1	15,0	16,6	9,5	6,9	249,6
5	Telemark	349	16,6	10,9	18,1	6,6	17,8	7,4	10,0	11,5	12,6	7,2	5,2	248,3
6	Sogn og Fjordane	280	12,1	12,9	13,6	5,0	19,6	7,9	13,2	18,2	17,5	13,6	5,0	247,9
7	Møre og Romsdal	690	18,6	8,1	20,0	7,1	12,3	5,4	9,1	12,6	13,2	9,1	6,8	247,2
8	Hordaland	1032	16,3	11,3	18,0	7,5	10,7	4,9	9,8	14,2	14,0	10,6	8,2	245,1
9	Buskerud	527	17,5	8,9	18,0	8,3	13,1	5,5	9,3	12,0	14,0	6,8	6,3	243,7
10	Troms	324	12,3	14,2	19,4	5,6	12,7	7,4	9,6	11,4	15,4	10,8	9,3	243,7
11	Akershus	934	17,5	10,4	18,8	7,4	9,0	5,2	8,7	13,5	15,4	9,1	6,7	242,8
12	Østfold	509	18,5	8,1	18,1	5,5	12,2	4,3	7,3	14,7	14,7	10,6	7,3	236,4
13	Oppland	342	14,0	8,8	17,3	5,0	13,7	4,1	9,9	14,6	14,0	10,8	9,1	229,2
14	Aust-Agder	220	18,2	5,5	17,3	7,3	15,5	1,4	6,4	13,6	10,5	7,3	3,2	227,0
15	Rogaland	1110	14,5	8,8	15,8	7,1	10,2	3,7	10,3	11,4	11,2	8,3	5,9	213,6
16	Nordland	530	10,2	9,4	14,5	4,2	10,9	5,5	10,9	9,2	11,9	8,3	6,0	189,8
17	Vest-Agder	391	11,5	7,9	12,0	5,6	12,8	4,9	7,4	10,5	9,5	7,4	6,4	184,7
18	Hedmark	393	13,2	7,4	13,2	1,0	10,7	2,3	6,1	11,5	12,0	6,9	6,1	169,3
19	Finnmark	149	8,1	8,7	14,8	3,4	9,4	8,7	4,7	5,4	10,7	4,7	2,0	163,1

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Nord-Trøndelag, Oslo og Vestfold. Finnmark, Hedmark og Vest-Agder har lavest andel innovative bedrifter.

Nordland er rangert som nummer 16 av de 10 fylkene når det gjelder andel av bedrifter med innovasjon.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f eks Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 18: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Pricing	Innovasjons grad
1	Møre og Romsdal	329	22,2	7,0	22,5	7,6	15,2	4,3	7,3	14,0	12,5	7,3	5,5	267,5
2	Sør-Trøndelag	311	17,7	9,6	22,8	9,0	13,5	2,9	5,8	13,5	12,9	9,0	5,8	265,0
3	Hordaland	484	18,4	8,5	19,6	9,1	10,7	4,1	9,7	13,2	11,8	10,5	8,9	251,9
4	Oslo	990	13,1	13,3	20,2	7,4	6,9	5,1	8,3	13,7	14,2	11,4	9,8	242,6
5	Akershus	496	18,1	7,9	19,6	9,3	7,9	3,6	7,3	12,1	12,5	8,9	6,5	238,3
6	Buskerud	284	19,0	5,6	18,0	9,5	10,9	3,2	3,9	12,0	13,0	8,5	7,4	232,9
7	Vestfold	253	19,8	6,7	18,6	7,1	8,7	2,4	6,3	13,8	12,6	8,7	7,9	230,4
8	Aust-Agder	129	19,4	4,7	17,8	7,8	10,9	0,8	2,3	14,7	10,1	7,8	3,1	220,2
9	Oppland	182	14,8	5,5	15,4	6,6	11,0	2,2	6,6	10,4	12,1	6,6	7,7	199,5
10	Sogn og Fjordane	124	11,3	8,1	15,3	3,2	13,7	1,6	5,6	13,7	16,1	7,3	8,1	198,8
11	Nord-Trøndelag	129	16,3	5,4	14,7	3,1	14,0	3,1	4,7	12,4	11,6	8,5	9,3	195,7
12	Telemark	177	14,1	7,9	13,6	5,1	11,9	4,0	6,2	10,2	11,3	7,9	6,8	191,5
13	Østfold	260	16,5	4,6	15,4	5,0	9,2	1,9	3,8	10,4	11,5	8,1	6,5	187,7
14	Rogaland	538	14,1	6,1	14,5	6,1	8,9	2,2	6,5	11,0	8,6	5,9	4,8	185,5
15	Vest-Agder	181	11,6	6,1	10,5	5,5	11,0	3,3	4,4	13,3	9,9	5,5	6,1	171,5
16	Nordland	209	11,5	8,1	12,4	2,9	10,5	1,9	7,7	10,5	10,5	10,0	4,8	170,1
17	Troms	147	10,9	8,8	13,6	4,1	8,8	3,4	4,8	8,2	8,2	6,8	5,4	166,7
18	Hedmark	159	8,8	5,7	10,7	0,6	8,2	1,3	3,8	8,8	10,1	6,3	5,7	129,2
19	Finnmark	73	4,1	2,7	6,8	0,0	5,5	1,4	2,7	5,5	4,1	4,1	2,7	74,7
	Norge	5455	15,6	8,1	17,5	6,8	9,9	3,3	6,5	12,2	11,9	8,6	7,0	207,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Nå er det Møre og Romsdal som har høyest innovasjonsgrad, foran Sør-Trøndelag og Hordaland. Finnmark, Hedmark og Troms kommer nederst.

Nordland kommer på 16. plass også når vi bare måler innovasjonsandelen av enbedriftsforetakene i fylket, samme rangering som når vi tok med bedrifter i flerbedriftsforetak. Bedriftene i Nordland har litt over middels andel som oppgir å ha introdusert nye tjenester, nye metoder for distribusjon og nye markedskanaler, men lave andeler av de andre innovasjonstypene.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist i de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Møre og Romsdal og Oslo.

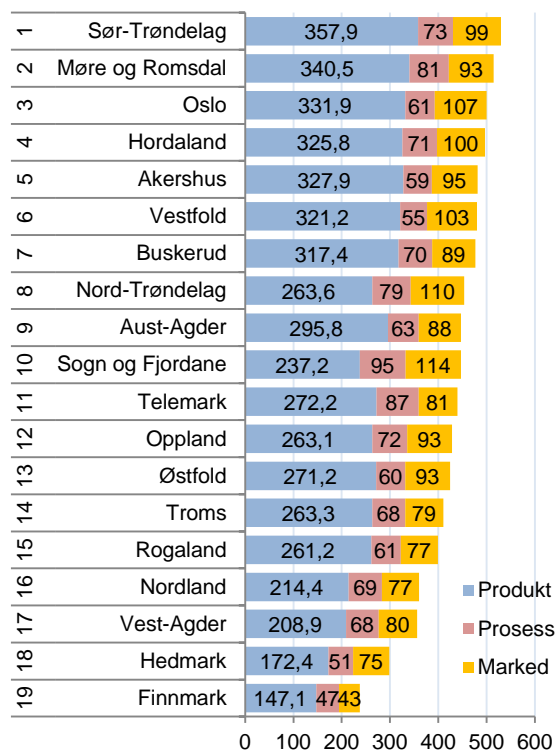
Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

Nordland kommer ut som nummer 16 på denne rankingen, som vi mener er mest hensiktsmessig for å rangere områder med hensyn til andel innovative foretak.

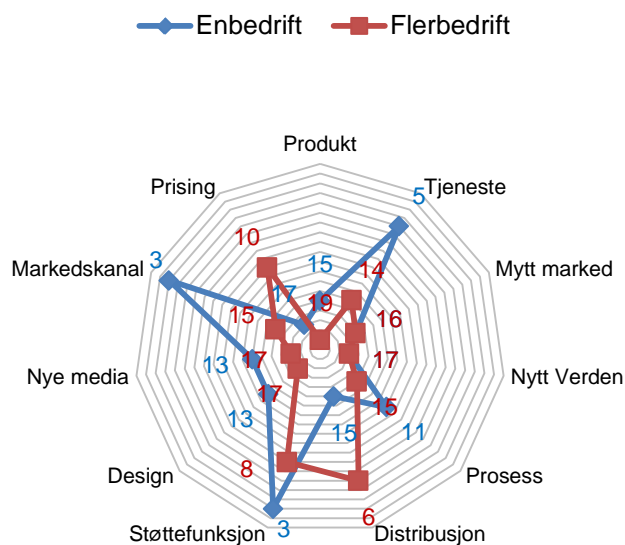
I figur 60 kan vi se hvor Nordland skårer godt og dårlig for de 11 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Bedriftene som hører til i Nordland har mye markedsinnovasjon i form av nye måter for produktplassering eller salgskanaler, produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester og innovasjon i form av å ha introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT. For de andre innovasjonstypene var andelen ganske lav.

De bedriftene som hører til større foretak med virksomhet flere steder har på sin side oftere introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester, men har lave andeler av de andre innovasjonstypene.



Figur 59: Innovasjonsgrad i fylkene i 2010.



Figur 60: Rangering for Nordland for de ulike innovasjonstypene i 2010.

6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. For regionene har vi i tillegg til frekvensen av innovative bedrifter i undersøkelsen også regnet ut hvor stor andel de innovative bedriftene utgjør av samlet sysselsetting. Resultatene av denne utregningen er vist i siste kolonne i tabellen under. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 80 regioner som er rangert.

Tabell 19: Andel innovative bedrifter for de ulike innovasjonstypene i 2010, blant regionene i Nord-Norge. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter helt til høyre. Rangeringen er gjort gjennom å kombinere andel av innovative bedrifter og andel av sysselsatte i innovative bedrifter.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Pricing	Rang frekvens	Rang veid syss
1	Ofoten	26,6	33,4	52,3	17,1	34,3	18,0	44,6	23,9	33,4	33,4	32,5	2	3
22	Tromsøregionen	23,3	21,6	35,6	13,9	21,2	10,0	12,9	19,2	11,2	14,7	14,4	10	41
44	Ranaregionen	23,9	16,7	28,9	5,0	13,9	3,3	13,9	18,9	10,0	15,0	7,8	38	61
45	Salten	11,6	17,7	21,0	3,7	19,6	7,5	9,9	17,2	16,8	10,2	7,0	51	31
47	Lofoten	14,3	19,0	23,8	7,1	16,7	7,1	16,7	21,4	26,2	21,4	7,1	35	72
53	Mosjøregionen	28,7	2,8	10,9	9,6	20,5	8,2	21,9	17,7	10,9	17,7	9,6	50	49
54	Sør-Troms	26,8	14,4	14,4	3,4	26,0	8,4	4,3	6,0	12,6	10,9	4,3	63	34
61	Midt-Troms	14,5	16,3	19,8	1,8	9,9	5,3	4,6	17,4	32,0	20,9	16,3	54	63
66	Vest-Finnmark	8,7	12,5	19,1	2,8	14,9	5,5	9,0	11,5	15,6	8,3	7,0	71	39
70	Nord-Troms	11,1	14,4	25,5	0,0	13,0	6,5	7,9	7,9	22,2	3,2	3,2	69	74
71	Vesterålen	18,1	3,6	17,1	5,3	14,6	5,3	17,4	1,8	22,8	4,6	9,3	72	67
74	Midt-Finnmark	16,7	8,3	25,0	0,0	8,3	8,3	8,3	8,3	16,7	8,3	0,0	70	79
77	Ytre Helgeland/HALD	17,3	0,0	5,8	5,8	5,8	0,0	4,3	11,5	11,5	14,3	0,0	77	70
78	Øst-Finnmark	6,8	3,1	10,0	3,1	6,8	13,1	0,0	3,7	6,3	3,7	0,0	78	78
80	Sør-Helgeland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	2,3	17,7	8,9	4,5	80	80

Ofoten kommer helt på topp av alle regionene i landet når det gjelder innovasjonsgrad i næringslivet. Bedriftene i Ofoten har høy andel av alle typer innovasjoner. Tromsøregionen er nest best i Nord-Norge for innovasjonsgrad. De andre regionene i landsdelen er rangert under middels av norske regioner.

Ranaregionen, Salten, Lofoten og Mosjøregionen er rangert litt under middels av norske regioner. De tre førstnevnte av disse har høye andeler av bedrifter med nye tjenester, mens Mosjøregionen har en høy andel av bedriftene med nye varer.

Vesterålen, Ytre Helgeland/HALS og Sør-Helgeland har lave andeler innovative bedrifter. Sør-Helgeland ble rangert helt sist av de 80 regionene som er rangert for innovasjonsgrad. Ingen av bedriftene i Sør-Helgeland i utvalget har oppgitt å ha introdusert nye varer eller tjenester.

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^v. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 20: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referansefylke, og har derfor verdien 0 for alle indikatorene. Tallene måler sannsynligheten for innovasjon i forhold til Oslo.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Mytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Indekstall
1	Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,3	0,1	0,7	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,3	4,8
2	Hordaland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,7	0,1	0,0	0,2	0,3	4,7
3	Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	-0,3	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,4	4,5
4	Buskerud	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	2,9
5	Akershus	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,9
6	Oppland	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0	-0,4	0,0	0,9
7	Sogn og Fjordane	-0,3	0,5	0,0	-0,6	0,7	-0,6	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,2	0,2
8	Oslo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9	Nordland	-0,2	0,6	-0,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	0,1	0,0	0,2	-0,3	-0,7
10	Telemark	-0,2	0,3	-0,4	-0,4	0,5	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,6
11	Rogaland	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-2,2
12	Troms	-0,2	0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-2,3
13	Vestfold	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,1	-2,3
14	Nord-Trøndelag	0,0	0,1	-0,2	-0,9	0,6	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	-2,4
15	Aust-Agder	0,2	-0,4	0,0	0,1	0,3	-1,4	-0,9	0,1	-0,2	-0,2	-1,0	-2,7
16	Vest-Agder	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-2,7
17	Østfold	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	0,0	0,0	-3,0
18	Hedmark	-0,8	-0,1	-0,6	-2,3	0,0	-1,0	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	-16,2
19	Finnmark	-1,0	-0,8	-0,7	-17,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9	-1,1	-82,0

Møre og Romsdal er rangert best av fylkene når det gjelder innovasjonsklima, foran Hordaland, Sør-Trøndelag og Buskerud. Finnmark og Hedmark kommer ut klart svakere enn de andre fylkene. Det er forholdsvis jevnt mellom de andre fylkene.

Nordland rykker opp mange plasser på fylkesrangeringen når vi måler på denne måten. Nå er Nordland på niendeplass, det vil si over middels av fylkene. Det viser at den lave andelen av innovative bedrifter i Nordland kommer av at en stor andel av bedriftene er i bransjer med generelt lav innovasjon. Når vi kompenserer for dette, er næringslivet i Nordland like innovative som resten av landet.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene i Nord-Norge er vist i tabellen under.

Tabell 21: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referanseregion. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Mytt marked	Nytt Verden	Metode	Distri-busjon	Støtte-funk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising
1	Ofoten	12	4	1	23	5	3	1	10	2	2	2
18	Ranaregionen	11	11	7	42	69	54	15	8	65	6	24
21	Tromsøregionen	40	22	24	14	31	21	37	54	71	42	36
30	Salten	58	8	25	46	16	41	60	22	38	41	67
31	Mosjøregionen	22	69	66	2	27	12	5	39	67	16	38
52	Lofoten	68	13	67	59	40	58	10	29	28	4	73
57	Midt-Finnmark	8	65	9	60	77	49	64	77	78	75	74
60	Ytre Helgeland/HALD	31	74	71	25	72	73	71	40	31	55	71
61	Midt-Troms	69	15	65	68	76	56	44	41	7	18	15
63	Nord-Troms	62	42	40	63	79	65	28	57	10	73	68
67	Vest-Finnmark	75	46	56	61	44	52	27	49	58	58	54
70	Sør-Troms	33	44	73	74	18	18	77	79	68	49	75
76	Vesterålen	65	77	76	75	66	64	9	80	23	61	18
77	Sør-Helgeland	80	73	79	62	78	60	67	78	18	47	72
78	Øst-Finnmark	73	78	74	64	75	25	69	73	79	71	80

Ofoten er fremdeles rangert på topp av regionene, og har dermed det beste innovasjonsklimaet av alle regionene. Ofoten var på topp da vi målte etter andel innovative bedrifter, og det skyldes ikke at bedriftene er konsentrert i bransjer der det er vanlig å være innovative, men bedriftene i Ofoten har også en høy tilbøyelighet til å være innovative uavhengig av bransje og størrelse.

Ranaregionen, Salten og Mosjøregionen har også en høyere tilbøyelighet til å være innovative enn middels av regionene.

I Lofoten og Ytre Helgeland/HALD er innovasjonstilbøyeligheten litt under middels.

Næringslivet i Vesterålen og Sør-Helgeland har svært lav innovasjonstilbøyelighet.

Innovasjonsanalysene viser at det er store variasjoner i innovasjonsklima mellom regionene i Nordland.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 61 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Møre og Romsdal har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Aust-Agder har den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands.

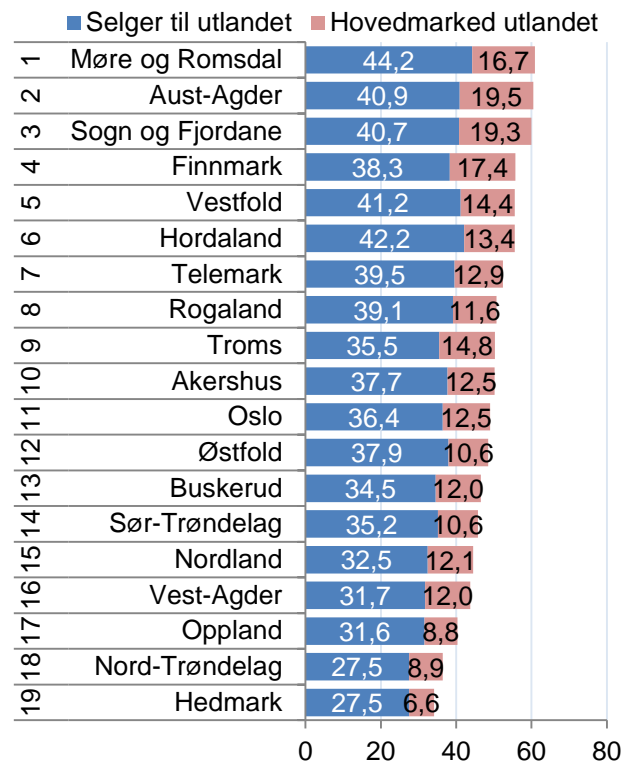
Nordland er rangert som nummer 15, og har dermed lavere andel eksportbedrifter enn middels av fylkene.

Innovasjonsundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse, og vi kan ikke være helt sikre på at utvalget er helt representativt for næringslivet i fylkene.

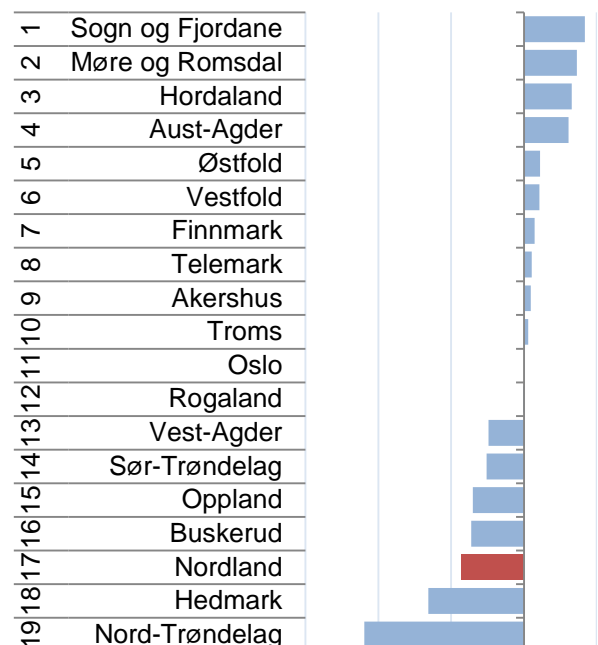
Tilbøyeligheten til å eksportere varierer med hensyn til bransje, der det er noen bransjer som har mye eksport. Det er også flere store enn små bedrifter som eksporterer.

Vi kan derfor måle *eksportklima*^{vi} med å bruke samme metode som vi brukte for å måle innovasjonsklima. Resultatene er vist i figur 62. Her ser vi at Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hordaland og Aust-Agder har en høyere eksporttilbøyelighet enn de andre fylkene.

Akershus er nå rangert på 17. plass av fylkene. Det er lavere tilbøyelighet til å eksportere i næringslivet i Nordland enn ellers i landet, når vi sammenlikner eksportandelen for samme bedriftsstørrelse og bransje.



Figur 61: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.



Figur 62: Eksportklima: Tilbøyelighet til å ha eksport, korrigert for størrelse og bransje i 2010.

6.3.1 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 63 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene i Nord-Norge.

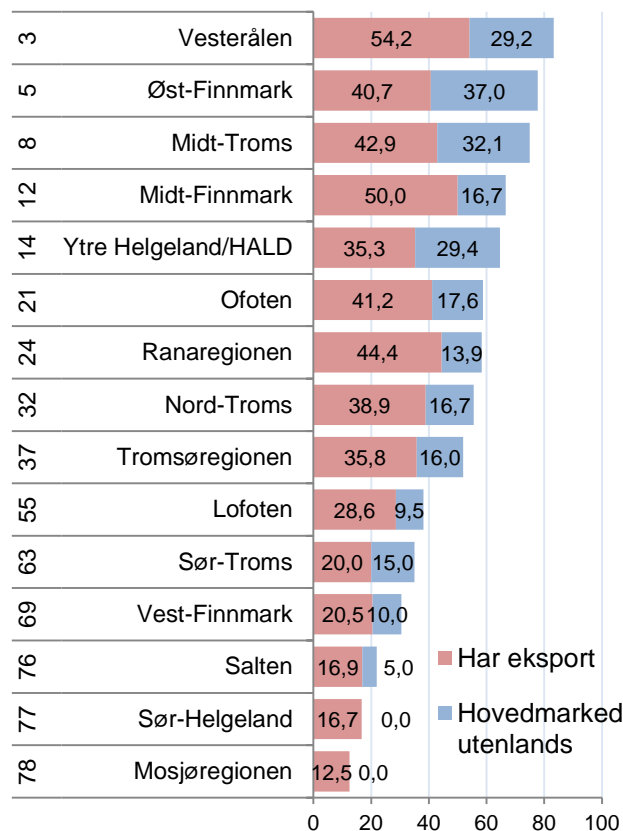
Vesterålen har høyest eksportandel i Nord-Norge, og den tredje høyeste eksportandelen av de 80 regionene i landet som er målt her. 54,2 prosent av bedriftene i utvalget fra Vesterålen har eksport, og 29,2 prosent har sitt hovedmarked utenlands.

Ytre Helgeland/HALD har også en høy eksportandel, og særlig en høy andel av bedrifter som har sitt hovedmarked i utlandet.

Ofoten og Ranaregionen har også høyere eksportandel enn middels av regionene.

Lofoten har en eksportandel som er litt under middels.

Næringslivet i Salten, Sør-Helgeland og Mosjøregionen har svært lave eksportandeler.



Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.

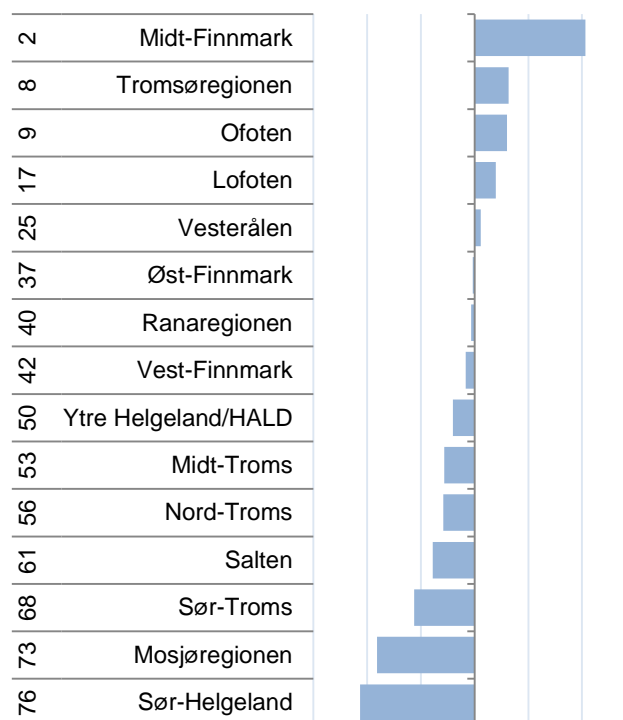
6.3.2 Eksportklima regioner

Når vi måler eksporttilbøyeligheten, korrigerer vi for forskjeller i størrelse og bransje. Da blir rangeringen noe annerledes.

Næringslivet i Ofoten, Lofoten og Vesterålen har høy tilbøyelighet til å eksportere, gitt bransje og størrelse.

Ranaregionen har middels eksporttilbøyelighet, mens Ytre Helgeland/HALD har litt under middels.

Salten, Mosjøregionen og Sør-Helgeland har lav eksporttilbøyelighet. Den lave andelen av eksportbedrifter skyldes dermed ikke bransje- og størrelsesstruktur.



Figur 64: Eksporttilbøyelighet korrigeret for størrelse og bransje i 2010.

6.4 Innovasjonssamarbeid

Innovasjonsundersøkelsen har også detaljerte spørsmål om innovasjonssamarbeid. Det spørres om hvilke typer institusjoner som bedriftene har samarbeid med, og hvor disse samarbeidspartnerne er lokalisert geografisk.

De første vi undersøker er hvor stor andel av bedriftene som har innovasjonssamarbeid, og hvor disse er lokalisert.

Tabell 22: Andel av enbedriftsforetak som oppgir samarbeid, fordelt etter samarbeidspartnerens lokalisering, 2010.

Fylke	Regionalt	Norge	Norden	Europa	USA	Kina/India	Andre land	Har samarbeid	SUM utland	N
Sør-Trøndelag	8,7	6,8	3,2	4,2	2,3	0,6	1,9	17,7	12,2	311
Møre og Romsdal	13,7	21,9	4,3	7,3	2,1	1,2	1,8	16,1	16,7	329
Oppland	16,5	15,9	4,4	6,0	5,5	0,5	0,5	15,9	17,0	182
Troms	7,5	9,5	4,1	5,4	2,7	0,7	0,0	15,0	12,9	147
Sogn og Fjordane	24,2	18,5	4,8	6,5	0,8	0,0	0,0	12,1	12,1	124
Akershus	9,9	7,1	5,0	5,8	3,4	3,4	3,2	11,9	21,0	496
Nord-Trøndelag	18,6	12,4	3,1	9,3	3,9	2,3	3,1	11,6	21,7	129
Hedmark	10,1	11,3	4,4	2,5	0,6	0,0	0,6	11,3	8,2	159
Telemark	11,3	18,1	9,6	9,6	1,1	1,7	2,3	11,3	24,3	177
Vest-Agder	13,8	15,5	7,2	8,3	3,3	1,1	2,2	11,0	22,1	181
Rogaland	9,3	10,6	5,0	6,1	3,5	0,9	1,7	11,0	17,3	538
Aust-Agder	14,7	14,7	6,2	10,1	1,6	2,3	3,1	10,9	23,3	129
Hordaland	5,0	6,6	1,9	3,7	1,4	0,6	0,4	10,3	8,1	484
Oslo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,7	10,0	3,6	990
Nordland	16,3	10,5	1,0	4,8	1,4	1,0	2,4	9,6	10,5	209
Buskerud	9,2	15,8	7,0	9,5	1,1	0,0	0,7	8,8	18,3	284
Vestfold	8,7	7,9	6,7	9,5	3,2	2,8	4,3	8,7	26,5	253
Østfold	7,7	5,4	5,8	5,0	0,4	1,2	1,2	8,1	13,5	260
Finnmark	6,8	6,8	0,0	1,4	0,0	0,0	1,4	5,5	2,7	73

Fylkene er sortert etter hvor stor andel av bedriftene som har samarbeid. Det er Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal som har høyest andel av bedrifter som har innovasjonssamarbeid. Det kan også være interessant å se hvor mange som har innovasjonssamarbeid med utenlandske partnere. Her er det Vestfold som skårer høyest, fulgt av Telemark og Aust-Agder. Sogn og Fjordane har klart høyest andel som har innovasjonssamarbeid regionalt, mens Oslo har klart lavest andel av regionale partnere. En skulle kanskje tro at bedrifter i Oslo ville hatt mange flere potensielle partnere å samarbeide med enn for eksempel Sogn og Fjordane, så dette er kanskje noe overraskende.

Bedriftene i Nordland har lite innovasjonssamarbeid med andre partnere.

De har ofte innovasjonssamarbeid med partnere i egen region, et trekk de deler med Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag, men lite samarbeid mer partnere utenfor regionen.

6.4.1 Type innovasjonspartner

Det er også interessant å se hvilke typer innovasjonspartnere som bedriftene samarbeider med. I spørreundersøkelsen spørres det om hvorvidt partnere er kunde, leverandør, konkurrent, universitet, FoU-institusjon eller forskningsinstitutt.

Tabell 23: Andel som har innovasjonssamarbeid med ulike typer partnere i 2010.

Fylke	Har samarbeid	Eget konsern	Forskningsinstitutt	Konkurrenter	Konsulenter	Kunder	Lab/FoU-foretak	Leverandører	Universiteter
Østfold	8,1	3,1	3,1	0,8	2,3	5,8	3,5	5,4	2,7
Akershus	11,9	4,8	4,2	4,2	4,4	7,1	2,8	6,3	4,0
Oslo	10,0	0,7	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Hedmark	11,3	1,9	3,1	2,5	2,5	7,5	2,5	6,3	3,1
Oppland	15,9	7,7	4,4	3,3	6,6	7,7	6,0	8,8	4,9
Buskerud	8,8	5,3	4,9	2,5	4,2	8,8	4,9	8,1	4,6
Vestfold	8,7	8,3	4,0	2,0	4,3	7,1	5,1	9,5	2,8
Telemark	11,3	7,9	7,3	1,1	5,1	10,7	5,1	9,0	7,3
Aust-Agder	10,9	4,7	3,9	7,0	4,7	11,6	3,9	13,2	3,9
Vest-Agder	11,0	7,2	5,5	2,2	4,4	6,6	8,3	9,4	7,7
Rogaland	11,0	4,5	3,3	4,1	4,1	7,2	3,5	6,7	3,7
Hordaland	10,3	2,1	2,3	1,4	2,7	3,1	2,7	3,5	1,9
Sogn og Fjordane	12,1	7,3	4,8	4,0	9,7	10,5	2,4	11,3	4,8
Møre og Romsdal	16,1	7,0	5,5	3,3	4,9	10,6	4,6	10,9	5,5
Sør-Trøndelag	17,7	2,6	3,5	2,9	2,9	6,1	2,3	3,9	3,5
Nord-Trøndelag	11,6	2,3	5,4	2,3	5,4	11,6	3,9	13,2	8,5
Nordland	9,6	3,8	2,9	3,3	1,9	10,5	1,9	7,2	5,7
Troms	15,0	1,4	2,0	2,7	4,1	7,5	2,7	5,4	4,1
Finnmark	5,5	2,7	2,7	0,0	2,7	4,1	1,4	2,7	0,0
Norge	11,4	3,9	3,3	2,5	3,4	6,3	3,1	6,1	3,5

Det er kunder som det er flest som har innovasjonssamarbeid med. 6,3 prosent av utvalget har samarbeid med kundene sine. Dernext er det leverandører som har nest høyest hyppighet, med 6,1 prosent. Universiteter, konsulenter, forskningsinstitutter og FoU-foretak har henholdsvis mellom 3 og 4 prosent av utvalget innovasjonssamarbeid med. Konkurrenter har lavest hyppighet for innovasjonssamarbeid, kanskje ikke så overraskende. Det er likevel 2,5 prosent av bedriftene som har innovasjonssamarbeid med konkurrenter. Samarbeid innen eget konsern er også en kategori. Her er det mange bedrifter som ikke inngår i konsern, slik at av denne andelen er nok ganske høy for de bedriftene som inngår i konserner, naturlig nok.

Det er ganske stor variasjon mellom fylkene når det gjelder hvem bedriftene samarbeider med. Bedriftene i Nordland har mest samarbeid med kunder, og tilbøyeligheten til å samarbeide med kunder er høyere enn de fleste av fylkene. De samarbeider forholdvis ofte mer universitet, men lite med forskningsinstitutter og Lab/FoU-foretak.

7. Utdanning

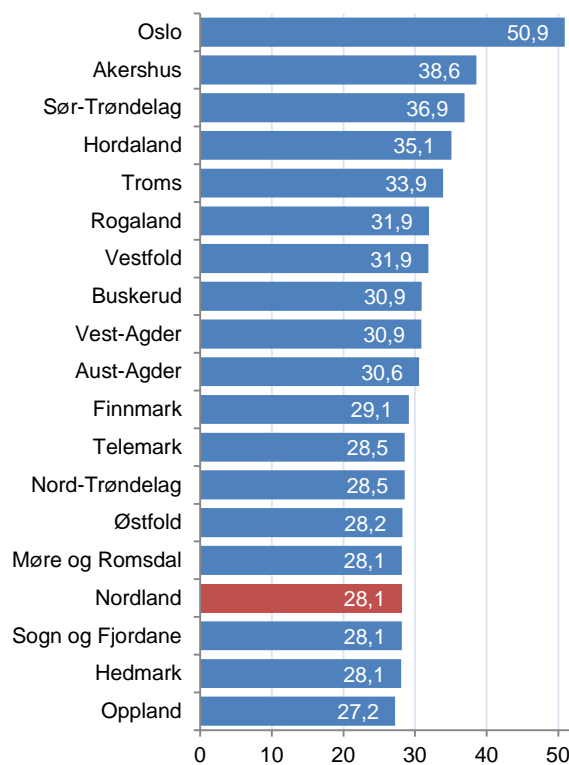
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt.

Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag, Hordaland og Troms som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning.

28,1 prosent av befolkningen i Nordland har minst treårig utdanning fra høyskole eller universitet. Det er fjerde lavest av de 19 fylkene i landet.



Figur 65: Andel av den sysselsatte befolkningen med minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået varierte i den sysselsatte befolkningen. Når vi beregner andelen med høy utdanning etter arbeidssted i stedet for etter bosted, får vi et litt annerledes resultat. Oslo har fremdeles den høyeste andelen med høyere utdanning, men nå er nivået 48 prosent. Det er lavere enn da vi målte etter bosted. Det betyr at andel med høyere utdanning blant de som arbeider i Oslo er lavere enn andelen av de som har arbeid og bor i Oslo. Etter Oslo er det Sør-Trøndelag, Akershus og Hordaland som har det mest kompetansekrevende arbeidslivet.

Nordland er femte sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå blant som arbeider i fylket. Utdanningsnivået er litt høyere for de som arbeider i fylket enn for de som bor i fylket.

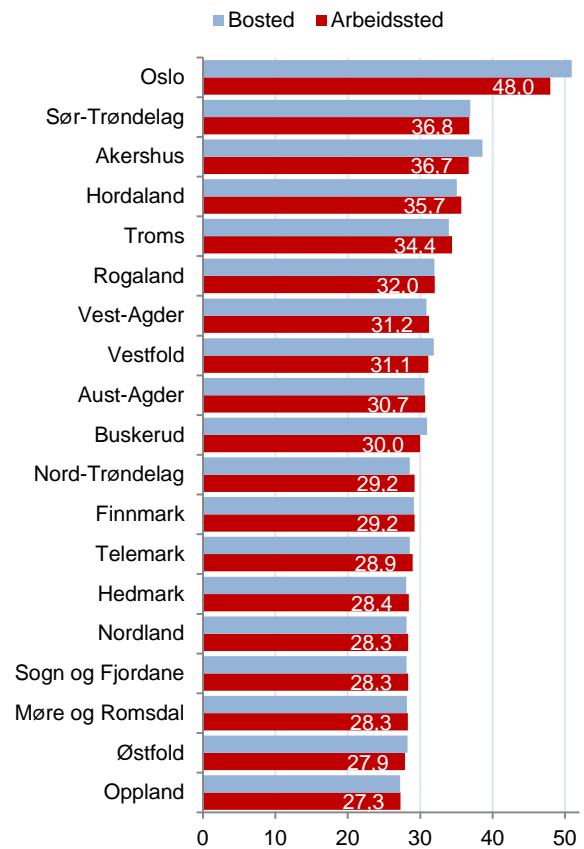
7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene.

Oslo har et ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud og Vestfold. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

På Vestlandet er det Rogaland som har høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut, mens de andre fylkene har lavere.

Nordland har høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn enn de som pendler ut. Det er imidlertid ganske få som pendler ut og inn av Nordland, så en skal kanskje ikke legge for mye i det.



Figur 66: Andel sysselsatte med høyere utdanning, etter bosted og arbeidssted 2012.

Tabell 24: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2012.

	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
Østfold	32,0	34,2	-2,2
Akershus	45,0	41,8	3,1
Oslo	51,0	43,0	8,0
Hedmark	29,4	35,9	-6,5
Oppland	29,7	32,6	-2,8
Buskerud	37,7	35,8	1,8
Vestfold	36,1	31,0	5,1
Telemark	30,9	35,4	-4,5
Aust-Agder	34,1	36,9	-2,9
Vest-Agder	32,8	33,5	-0,8
Rogaland	33,9	28,2	5,7
Hordaland	32,2	36,1	-3,9
Sogn og Fjordane	30,8	31,3	-0,5
Møre og Romsdal	29,9	30,1	-0,2
Sør-Trøndelag	40,2	37,8	2,4
Nord-Trøndelag	30,9	41,9	-11,0
Nordland	29,0	32,3	-3,3
Troms	30,7	37,3	-6,7
Finnmark	31,4	33,6	-2,1

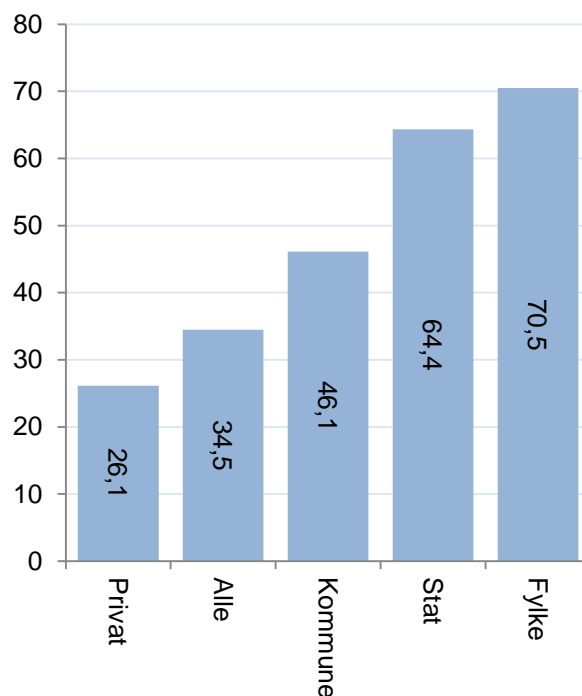
7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.



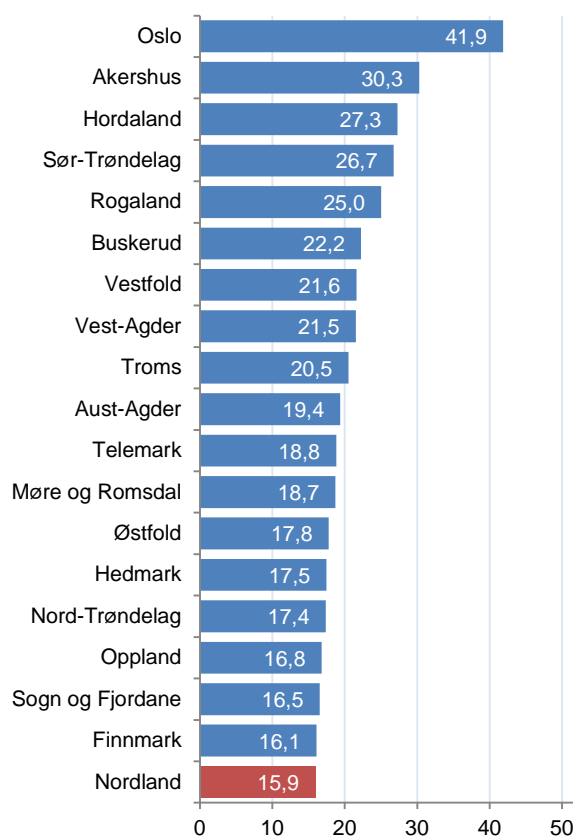
Figur 67: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 68.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 41,9 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet. Umiddelbart kan det synes som om det ikke er spesielt sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og innovasjon. Møre og Romsdal, som utmerket seg da vi målte innovasjonsklima og internasjonalisering, er på den nedre halvdel når det gjelder utdanningsnivå.

Nordland er sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. 15,9 prosent av de som arbeider i næringslivet i Nordland har høyere utdanning.



Figur 68: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.1.5 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene? I tabellen under ser vi hvordan utdanningsnivået i regionene i Nord-Norge har utviklet seg.

Tabell 25: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted fra 2000 til 2012.

Rang 2012	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
7	Tromsøregionen	18,8	18,8	19,2	18,9	19,6	20,0	20,6	20,4	21,0	22,0	22,1	22,4	24,2	8	1
21	Sør-Troms	13,9	14,2	14,4	13,9	15,0	15,9	15,9	16,0	16,5	17,0	16,7	17,1	19,4	19	-2
24	Salten	14,2	14,3	14,6	14,3	14,9	15,7	16,4	16,3	16,4	17,0	17,5	17,6	19,2	15	-9
30	Ofoten	12,6	12,6	13,0	13,2	13,8	14,6	15,0	14,5	15,3	16,2	17,0	16,6	18,1	28	-2
34	Vest-Finnmark	10,8	11,4	11,9	12,1	12,3	12,3	12,9	12,8	13,5	14,4	15,4	15,1	17,5	41	7
50	Midt-Finnmark	10,9	11,9	11,5	11,5	11,9	12,3	12,6	12,9	13,5	14,3	14,3	14,2	15,7	39	-11
58	Ranaregionen	10,9	11,1	11,4	11,4	11,6	12,1	12,2	12,5	12,6	13,4	13,8	13,7	14,9	40	-18
61	Vesterålen	8,7	8,7	8,8	9,2	9,8	10,4	10,7	10,7	11,4	12,1	12,1	12,7	14,2	62	1
65	Midt-Troms	8,4	8,9	9,5	9,3	10,2	10,3	11,5	11,3	12,0	12,3	12,6	12,7	14,0	64	-1
67	Øst-Finnmark	8,9	9,2	9,8	10,4	10,9	10,8	10,9	11,3	11,0	11,3	11,6	10,8	13,8	60	-7
68	Lofoten	8,1	8,3	8,7	8,4	9,2	10,1	10,5	10,5	10,6	11,0	11,1	11,7	13,7	70	2
73	Mosjøregionen	8,9	9,3	9,5	9,9	10,3	10,7	10,4	10,3	11,2	11,7	11,9	11,7	12,7	61	-12
75	HALD	8,1	7,8	8,5	8,2	8,8	8,6	9,0	9,0	9,2	10,1	10,1	11,0	12,6	67	-8
78	Nord-Troms	6,9	6,9	7,9	8,2	8,6	9,2	8,9	8,9	9,6	10,5	10,2	10,2	11,8	80	2
81	Sør-Helgeland	6,8	7,2	7,4	7,8	8,3	9,1	9,6	9,9	10,6	11,2	11,1	11,1	11,4	81	0
83	Ytre Helgeland	5,2	5,6	5,4	6,1	5,9	6,5	7,8	7,6	8,2	7,7	8,0	8,0	11,0	83	0

Tromsøregionen har det klart høyeste utdanningsnivået i næringslivet av regionene i Nord-Norge, og det syvende høyeste utdanningsnivået av de 83 regionene i landet.

Næringslivet i Salten og Ofoten har et noe høyere utdanningsnivå enn middels av regionene.

De andre regionene i Nordland har under middels utdanningsnivå i næringslivet av regionene. Sør-Helgeland og Ytre Helgeland har lavest utdanningsnivå av regionene i Nord-Norge, Ytre Helgeland har lavest utdanningsnivå av samtlige regioner i landet, selv om andelen av arbeidstakerne med høyere utdanning er mer en doblet fra 2000 til 2012.

Noen av regionene i Nordland har falt en del på rangeringen siden 2000. Ranaregionen har falt 18 plasseringer, Mosjøregionen 12, og HALD har falt åtte plasser. Tolkningen av dette er tvetydig. Dersom dette kommer av at det har vært en vekst i noen bransjer som har generelt lavt utdanningsnivå kan det være positivt, men dersom det skyldes manglende vekst eller nedgang i kompetanseintensive næringer er det negativt.

7.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Tabell 26: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted fra 2000 til 2012.

Rang 2012	Navn	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
37	Bodø	16,9	16,6	17,2	16,9	17,4	18,2	18,9	19,0	19,1	19,9	20,3	20,2	21,8	30	-7
77	Narvik	13,5	13,7	14,2	14,4	15,1	15,9	16,5	16,0	16,7	17,7	18,3	17,9	19,2	64	-13
124	Gildeskål	9,2	10,6	9,2	9,3	9,5	9,9	9,7	12,5	12,5	11,0	11,3	12,7	16,9	219	95
136	Nesna	14,6	12,6	16,0	14,3	15,4	14,4	14,9	13,9	15,9	14,4	13,9	13,1	16,5	47	-89
143	Vågan	9,9	10,2	10,3	10,4	11,0	11,8	12,3	12,8	12,9	13,2	13,8	14,3	16,3	168	25
144	Fauske	11,6	12,3	11,7	11,0	12,5	12,9	13,4	12,4	14,1	13,3	15,3	15,6	16,2	108	-36
146	Saltdal	9,9	9,8	9,9	10,3	10,4	11,8	12,2	12,3	12,6	13,6	14,4	14,7	16,2	166	20
154	Sortland	11,0	10,4	10,3	11,0	11,6	12,3	12,7	12,9	13,5	14,5	14,4	14,8	15,9	129	-25
172	Bindal	3,7	4,5	3,9	3,9	4,9	8,8	12,6	14,9	13,2	13,9	11,7	13,8	15,5	415	243
179	Rana	11,2	11,6	11,7	11,8	12,0	12,6	12,5	12,7	12,9	13,5	14,3	14,3	15,3	123	-56
190	Ballangen	7,2	6,9	7,2	7,4	6,8	7,5	8,0	6,7	8,9	10,9	11,5	12,1	15,0	304	114
196	Lødingen	10,3	9,7	8,9	9,9	9,9	10,8	10,1	10,7	13,9	13,5	13,1	11,9	14,9	156	-40
207	Tysfjord	9,4	9,8	9,5	9,4	10,2	10,6	11,0	9,5	10,6	9,9	12,0	10,5	14,6	201	-6
213	Dønna	8,4	7,4	6,1	8,3	8,5	8,1	9,5	10,4	9,4	12,1	12,6	12,8	14,4	252	39
217	Hadsel	8,8	9,8	9,4	9,1	9,7	9,7	10,3	9,6	10,6	11,3	11,9	12,5	14,3	234	17
229	Alstahaug	9,8	9,7	10,5	9,6	10,5	10,2	10,4	10,3	10,7	11,3	11,5	12,7	14,0	173	-56
237	Hamarøy	7,8	8,0	7,5	6,3	7,6	8,4	8,1	8,8	10,0	9,5	10,9	11,0	13,9	275	38
248	Andøy	7,9	7,4	7,8	8,7	9,1	9,8	9,7	10,2	10,3	11,0	10,8	11,0	13,6	273	25
258	Vestvågøy	8,3	8,5	9,2	8,4	9,5	10,1	10,7	10,2	10,6	11,2	10,7	11,7	13,3	255	-3
268	Vefsn	9,5	10,0	10,0	10,6	11,1	11,5	11,2	10,9	11,8	12,1	12,3	12,1	13,2	193	-75
273	Evenes	13,3	12,3	12,1	11,8	12,7	13,0	11,2	11,8	11,8	11,3	13,1	13,3	13,1	67	-206
289	Lurøy	6,3	6,8	6,4	7,3	7,2	7,8	8,9	8,6	9,7	8,9	9,4	9,5	12,7	345	56
292	Øksnes	5,7	6,2	7,0	7,5	7,6	8,9	9,0	9,4	9,5	10,5	10,2	11,6	12,6	368	76
294	Træna	5,3	5,6	5,7	5,0	3,1	3,8	5,4	4,8	5,4	4,6	5,2	4,8	12,6	377	83
311	Vega	4,3	5,6	4,8	5,7	6,3	9,5	8,6	9,0	7,9	8,5	9,3	9,3	12,2	407	96
318	Tjeldsund	7,8	6,5	7,0	6,7	7,6	7,9	7,5	9,4	7,4	9,4	9,2	14,5	11,9	279	-39
326	Steigen	5,9	7,3	6,7	5,8	5,9	7,6	8,6	8,3	8,4	8,8	9,2	9,3	11,8	361	35
337	Brønnøy	7,9	8,6	9,1	9,7	9,7	10,0	10,1	10,0	11,7	12,3	12,2	11,7	11,4	271	-66
344	Sørfold	7,6	8,8	7,1	8,0	8,1	10,5	10,8	10,1	10,2	8,5	8,5	10,4	11,2	288	-56
358	Meløy	8,0	8,8	9,2	8,5	9,2	9,2	10,3	9,9	9,5	10,6	11,1	10,5	10,6	266	-92
364	Hemnes	6,1	6,2	6,3	6,1	6,3	6,8	7,7	9,2	8,4	12,0	9,0	9,8	10,5	357	-7
377	Sømna	6,9	5,9	7,0	6,5	7,9	6,8	7,1	7,7	7,4	8,5	9,0	9,4	10,2	317	-60
385	Hattfjelldal	7,3	7,4	7,3	7,3	6,0	6,7	6,5	7,7	8,4	9,8	10,0	10,3	9,8	296	-89
394	Herøy	4,0	3,4	5,5	4,9	5,4	5,1	5,8	5,9	6,5	7,4	6,3	7,2	9,2	411	17
395	Grane	3,2	2,9	3,6	4,5	3,9	4,8	4,7	6,5	6,9	7,6	7,9	8,1	9,2	419	24
404	Moskenes	5,2	4,6	4,0	4,5	5,6	6,4	7,1	6,6	5,9	5,7	6,3	5,9	8,9	380	-24
406	Røst	4,7	7,1	5,7	6,4	6,4	6,7	4,8	5,0	5,3	6,3	5,4	5,2	8,6	395	-11
410	Flakstad	2,7	2,3	3,3	3,6	3,3	6,0	5,6	4,9	4,3	4,8	7,5	6,8	8,2	422	12
414	Bø	4,4	4,6	5,0	4,8	5,8	5,6	6,3	5,7	6,9	7,2	7,0	8,5	8,1	405	-9
418	Leirfjord	5,3	5,7	4,6	5,4	4,4	5,4	6,4	5,2	5,3	6,5	6,5	5,9	7,9	378	-40
419	Beiarn	2,1	2,1	2,7	3,5	2,6	3,2	4,0	3,4	4,5	5,8	6,3	6,4	7,9	426	7
422	Rødøy	3,3	3,4	3,6	4,4	5,0	5,5	7,1	7,3	6,7	6,9	6,8	6,7	7,1	418	-4
424	Værøy	1,5	1,6	2,2	2,0	3,2	3,2	4,7	3,3	2,2	2,9	2,0	1,6	6,6	427	3
427	Vevelstad	3,8	3,2	2,2	2,2	3,2	5,4	5,8	5,6	5,4	4,1	3,5	4,9	4,8	413	-14

Det er bare Bodø og Narvik som har et næringsliv med høyt utdanningsnivå. Der har man en andel av høyt utdannede i næringslivet som ligger under andelen på landsbasis, men som likevel er rangert som nummer 37 og 77 med hensyn til utdanningsnivået. Utdanningsnivået i næringslivet i Norge blir drevet mye opp av de største byene, slik at det bare er et fåtall kommuner som har en andel med høyere utdanning i næringslivet enn næringslivet i Norge.

Det er 14 kommuner i Nordland hvor andelen med høyere utdanning i næringslivet er høyere enn middels, og 30 kommuner hvor utdanningsnivået er lavere enn middels. Kommuner som Bindal, Ballangen, Vega, Gildeskål, Træna, Øksnes og Lurøy har hatt en sterk vekst i andelen med høyere utdanning. Evenes har hatt en nedgang i andelen med høyere utdanning, til tross for at andelen har økt ganske mye på landsbasis.

Ellers er det mange kommuner i Nordland som har et svært lavt utdanningsnivå i næringslivet, og som er rangert på 400-tallet blant de 428 kommunene i landet.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få frem om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist normalisert andel med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Deretter har vi regnet ut hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en bransjustert utdanningsandel.

Da ser vi at det bare er noen få regioner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. Det er ingen av regionene i Nord-Norge som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået skal være høyere enn landet.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen.

Tromsøregionene har det høyeste bransjusterte kompetansenivået av regionene i Nord-Norge, og sjette høyest i Norge. Deretter kommer Ofoten og Salten.

Ytre Helgeland, som har den laveste andelen med høyere utdanning i næringslivet har også den mest ugunstige bransjestrukturen, eller den minst kompetanseintensive bransjestrukturen. Dette forklarer mesteparten av det lave utdanningsnivået, og når vi korrigerer for dette er faktisk det bransjusterte utdanningsnivået høyere enn middels.

De andre regionene i Nordland har lavere bransjustert kompetansenivå enn middels. Sør-Helgeland, HALD og Mosjøregionen har svært lavt kompetansenivå i næringslivet, gitt den bransjestrukturen de har.

Tabell 27: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning. Rangering blant landets regioner etter bransjustert utdanningsnivå i kolonnen til venstre.

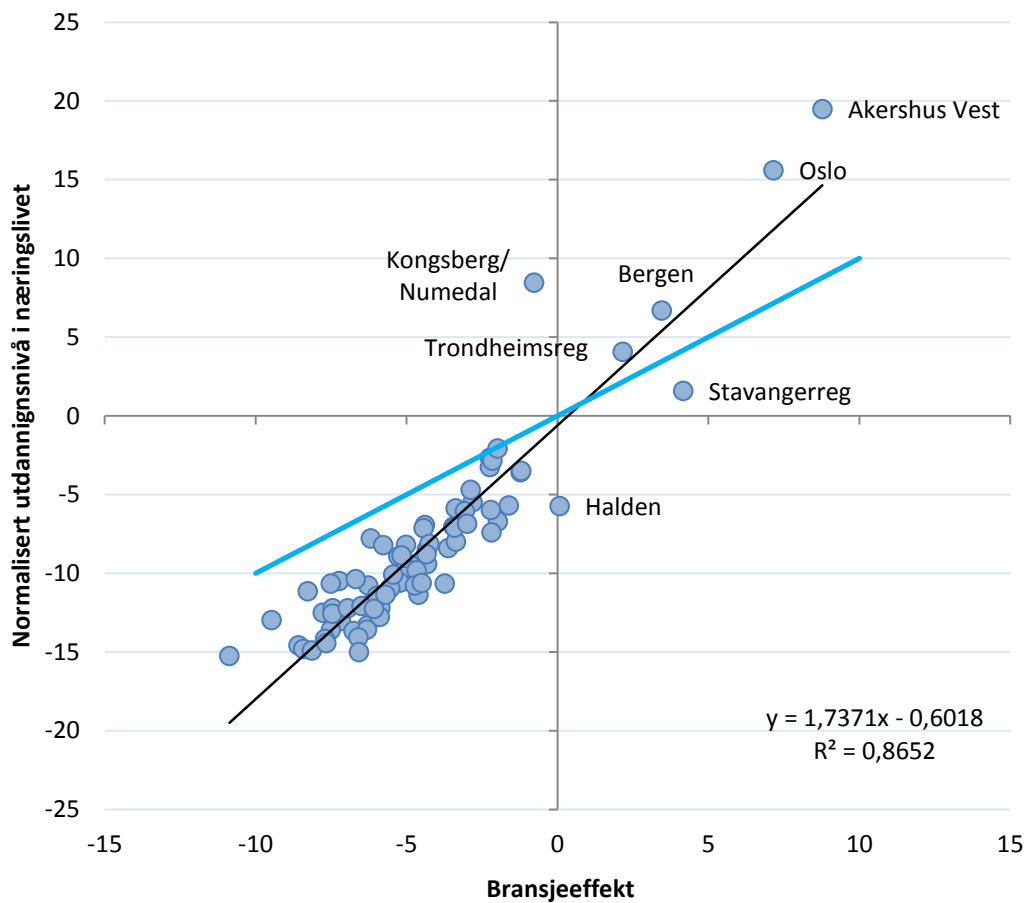
Rang	Region	Normalisert andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
6	Tromsøregionen	-2,1	-2,0	-0,1
23	Ofoten	-8,2	-5,0	-3,2
29	Salten	-7,1	-3,4	-3,7
32	Sør-Troms	-6,8	-3,0	-3,9
37	Ytre Helgeland	-15,3	-10,9	-4,4
38	Vest-Finnmark	-8,8	-4,3	-4,5
44	Øst-Finnmark	-12,5	-7,8	-4,7
52	Lofoten	-12,6	-7,5	-5,1
55	Midt-Troms	-12,2	-6,9	-5,3
59	Vesterålen	-12,1	-6,5	-5,6
61	Ranaregionen	-11,4	-5,7	-5,7
68	Midt-Finnmark	-10,6	-4,5	-6,1
75	Sør-Helgeland	-14,9	-8,1	-6,8
76	Nord-Troms	-14,4	-7,7	-6,8
78	HALD	-13,7	-6,8	-6,9
81	Mosjøregionen	-13,6	-6,3	-7,3

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel. Tromsøregionen er for eksempel høyest på begge målene, mens de med lavest utdanningsnivå også har lavest utdanningsnivå etter bransjustering. Ytre Helgeland er en region som ikke faller helt inn i dette mønsteret, ettersom de kom vesentlig bedre ut etter bransjustering, men tendensen er likevel ganske klar.

Det betyr at bransjestrukturen ikke fullt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle regionene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.



Figur 69: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningnivå i norske regioner i 2012.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare seks av 83 regioner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er de største byregionene, Akershus Vest og Kongsberg/Numedal. Det er dermed hele 77 regioner som har lavere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn gjennomsnittet for Norge.

For det andre er det bare seks regioner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel. Halden er en av disse, mens Kongsberg/Numedal ikke har en slik bransjestruktur.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er svært høy, hele 0,852. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene.

Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,7371 \cdot x$ (Bransjeeffekt) - $0,6018$. Betaværdien, som er tallet 1,7371, burde ligge nært verdien 1. Da skulle regresjonslinjen vært som den blå streken i diagrammet. Når vi regner ut bransjejustert utdanningsandel er det avstanden til den blå streken som gir svaret.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner som Oslo og Akershus Vest, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting, komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare at sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^{iv} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^v Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variabler er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariabel for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariabel for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vi} Eksportklima måles gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har eksport (0/1) og uavhengige variabler er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariabel for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariabel for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha eksport.

Regioninndeling i Nordland i 2013:

Region-nummer	Region	Kommune-nummer	Kommune
68	Sør-Helgeland	1811	Bindal
		1812	Sømna
		1813	Brønnøy
		1815	Vega
		1816	Vevelstad
69	HALD	1818	Herøy
		1820	Alstahaug
		1822	Leirfjord
		1827	Dønna
70	Ytre Helgeland	1834	Lurøy
		1835	Træna
		1836	Rødøy
71	Mosjøregionen	1824	Vefsn
		1825	Grane
		1826	Hattfjelldal
72	Ranaregionen	1828	Nesna
		1832	Hemnes
		1833	Rana
73	Salten	1804	Bodø
		1837	Meløy
		1838	Gildeskål
		1839	Beiarn
		1840	Saltdal
		1841	Fauske
		1842	Skjerstad
		1845	Sørfold
		1848	Steigen
		1849	Hamarøy
74	Ofoten	1805	Narvik
		1850	Tysfjord
		1852	Tjeldsund
		1853	Evenes
		1854	Ballangen
75	Lofoten	1856	Røst
		1857	Værøy
		1859	Flakstad
		1860	Vestvågøy
		1865	Vågan
		1874	Moskenes
76	Vesterålen	1851	Lødingen
		1866	Hadsel
		1867	Bø
		1868	Øksnes
		1870	Sortland
		1871	Andøy